The background features a minimalist design with three blue circles of varying sizes and two thin blue lines. One line runs diagonally from the top left towards the center, and another runs from the top right towards the bottom right. The circles are positioned in the upper and lower right areas of the page.

Гендерні студії

Матеріали ІХ
міжвузівського
науково-практичного
семінару

**УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ СУСПІЛЬНИХ ТА ХУДОЖНЬО-МИСТЕЦЬКИХ
ДИСЦИПЛІН
ЦЕНТР ҐЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ
ВОЛИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ШКІЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ҐЕНДЕРНИЙ КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР»**

ҐЕНДЕРНІ СТУДІЇ

**Матеріали ІХ міжвузівського
науково-практичного семінару**

Луцьк – 2023

УДК 396+316.346.2-055

Г 34

Гендерні студії: електр. збірник матеріалів доповідей (статей, тез) учасників / учасниць ІХ міжвуз. наук.-практ. семінару (м. Луцьк, 19 травн. 2023 року). Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж». 2023. 140 с.

Розглянуто на засіданні циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (26.05.2023, протокол № 7).

Рекомендовано до друку методичною радою Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 11 від 30.05.2023).

Редакційна колегія:

Ковальчук Ірина, кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, начальниця навчально-методичного відділу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, працівниця Центру гендерної освіти;

Жалко Тетяна, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІППО, членкиня ГО «Гендерний креативний простір»;

Колодязна Вікторія, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри теорії та історії держави і права ВНУ імені Лесі Українки, директорка навчального центру «Інклюзивний хаб «Простір дії»»;

Романцова Світлана, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ, членкиня ГО «Гендерний креативний простір»;

Дмитрук Наталія, старша наукова співробітниця Комунальної науково-дослідної установи «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста», м. Київ, членкиня правління ГО «Гендерний креативний простір»;

Єрко Галина, викладачка-методистка, голова циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, керівниця Центру гендерної освіти, голова правління ГО «Гендерний креативний простір».

Упорядниці:

Жалко Тетяна, кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІППО, членкиня ГО «Гендерний креативний простір»;

Єрко Галина, викладачка-методистка, голова циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, керівниця ЦГО, голова правління ГО «Гендерний креативний простір»;

Луцьок Юлія, викладачка циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Автори/-ки опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів/-ок тез і статей можуть не збігатись із позицією редакції.

© КЗВО «Луцький педагогічний коледж», 2023

© Центр гендерної освіти, 2023

© ВІППО, 2023

© ГО «Гендерний креативний простір», 2023

ЗМІСТ

Розділ I. ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ

Бундак О. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	6–10
Галан О. ЖІНОЧІ ОБРАЗИ РАДЯНСЬКОГО СОЦРЕАЛІЗМУ	10–14
Голя Г. ОСОБЛИВСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО ПІДХІДУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	15–18
Denysova S., Nikolaieva I., Kuzmich O. G.L.O.W.: GIRLS LEADING OUR WORLD	19–24
Дмитрук Н. ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ ТА ЯКОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЕРВІСІВ МІСТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ЗА ОЦІНКАМИ КИЯН ТА КИЯНОК)	24–37
Єрко Г., Казмірчук О. ІСТОРИОГРАФІЯ ЖІНОЧОГО РУХУ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ	38–41
Жалко Т., Вірста С. МЕДІАРЕКЛАМА У ГЕНДЕРНОМУ ВИМІРІ	41–47
Закусило О. ДО ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	48–53
Ковальчук І. ДОКУМЕНТАЛЬНЕ КІНО ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАПРОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ МОДЕРУВАННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО «ЗЛАМАНІ ГІЛКИ»)	54–58
Колодяжна В., Бондар М. ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА	59–62
Констанкевич А., Радкевич М. ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО STEM-ОСВІТИ	63–66
Корець І. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В НУШ	66–69
Кравець А. ПОДВИГИ ЖІНОК У ВІЙНІ	70–75

Лис Я.

ЛБТ-ЖІНОЧИЙ РУХ ЛУЦЬКА ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ
УКРАЇНИ 78–85

Луцюк Ю.

ОБРАЗ ЖІНКИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ УКРАЇНИ . 85–89

Марчук С., Чемерис І.

ЖІНОЧА БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНЯНОК:
ГАЛШКА ГУЛЕВИЧІВНА 89–93

Розділ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Веснянка А.

Наук. кер. – Казмірчук О.
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА 94–97

Галазюк П.

Наук. кер. – Сірук Н.
ВОЛОНТЕРСЬКА «ЖІНОЧА СОТНЯ САМООБОРОНИ
МАЙДАНУ» ВОЛИНІ (АНАЛІЗ НА БАЗІ ВІЛЬНИХ
ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ) 97–99

Дубчук К., Дубчук Т.

Наук. кер. – Чуй К.
«ЖІНКИ МОЖУТЬ ВСЕ І НАВІТЬ БІЛЬШЕ ...»:
ВЗАЄМОПІДТРИМКА ТА ЄДНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ 100–104

Зленко В.

Наук. кер. – Єрко Г.
СУСПІЛЬНА ІДЕОЛОГІЯ ТА ГЕНДЕРНІ ПРАКТИКИ:
ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ 104–107

Карпюк Д.

Наук. кер. – Колодяжна В.
ІСТОРИЧНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ
«ГЕНДЕР» І «ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ» 108–113

Крисько Д.

Наук. кер. – Колодяжна В.
МНОЖИННА ДИСКРИМІНАЦІЯ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА
ДИСКРИМІНАЦІЮ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ЗА
НЕВИКОНАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ 113–118

Литвінчук Т.

Наук. кер. – Курчаба О.
ПРОБЛЕМИ ТА ПОТРЕБИ В АМУНІЦІЇ ДЛЯ ЖІНОК У
ЗСУ 119–122

Олісейчик О.

Наук. кер. – Колодяжна В.

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО ТА ЙОГО
ВИДИ. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО 123–127

Романюк М.

Наук. кер. – Колодяжна В.

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ
ОСОБИСТОСТІ В СІМ'Ї 127-132

Яремчук С.

Наук. кер. – Хомярчук А.

РОЛЬ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ 132–138

Розділ I. ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ

УДК 305:376-056.35

Олена Бундак,
кандидатка історичних наук, доцентка,
заступниця директора з науково-методичної роботи,
Відокремлений структурний підрозділ
Закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»
Луцький інститут розвитку людини,
м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті здійснена спроба аналізу чинників, які варто враховувати закладу освіти при реалізації принципів гендерної рівності в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: *гендерна рівність, інклюзивне навчання, освітній осередок.*

У сучасних політичних надскладних воєнних умовах, в яких знаходиться нині наша держава, реалізація «Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року», схваленою Кабінетом Міністрів України 20 грудня 2022 р. та операційний план заходів на 2022–2024 р.р. з її реалізації, на нашу думку, будуть відтерміновані. Причини зрозумілі.

Проте ті якісні зміни, які відбуваються у системі освіти із запровадженням інклюзії у закладах освіти всіх типів, підкреслюють прогресивний характер змін та є вагомим показником євроінтеграційних процесів, які відбуваються в нашій державі. Ключовим елементом закріплення цінностей, принципів, норм, які становлять основу боротьби українського суспільства за незалежність, є освіта.

З метою забезпечення принципів гендерної рівності в умовах інклюзивного навчання педагог повинен насамперед знати правові документи та законодавство, які стосуються гендерної рівності та інклюзивного навчання: Закон України «Про освіту», «Конвенція ООН про права дитини», «Концепція національної системи освіти України» тощо.

Умови інклюзивного навчання диктують потребу забезпечення гендерної рівності в освіті. Це означає, що кожен здобувач освіти має право на доступ до рівних можливостей навчання та розвитку, незалежно від своєї статі, гендерної ідентичності та вираження. Принципи гендерної рівності передбачають, що усі здобувачі освіти мають однаковий доступ до знань, розуміння і відповідної підтримки, щоб розвиватися в освітньому середовищі.

Один із найважливіших аспектів забезпечення гендерної рівності в умовах інклюзивного навчання полягає в усуненні стереотипів стосовно ролей хлопців і дівчат. У школі не повинно бути «чоловічих» і «жіночих» професій чи рольових очікувань, які забороняють учням розвиватися в напрямку, що відповідає їхнім інтересам і здібностям.

Ще одним важливим аспектом є гарантування безпеки здобувачів освіти. Освітні заклади мають запроваджувати профілактичні заходи проти дискримінації, булінгу та насильства. Здобувачі освіти повинні мати можливість вільно виражати свою гендерну ідентичність і отримувати необхідну підтримку від учителів/викладачів та персоналу закладу освіти.

Держава повинна забезпечувати рівний доступ до різних видів освіти та навчальних програм. Наприклад, дівчата повинні мати можливість брати участь в наукових проєктах та математичних конкурсах, а хлопці - у вивченні мистецтва й культури. Необхідно також забезпечувати можливість вибору навчальних курсів, не залежно від їхньої статі чи гендерної ідентичності.

Інклюзивне навчання також повинно передбачати наявність відповідних матеріалів та ресурсів, що відображають різноманітність гендерних ідентичностей та виразів. Навчальні матеріали мають бути різноманітними та не містити стереотипів чи дискримінаційних висловлювань.

Окрім того, педагогічний колектив повинен бути підготовленим до роботи з учнями, які мають різні гендерні ідентичності та вирази. Педагоги повинні мати можливість професійного розвитку, щоб забезпечити належну підтримку та навчання кожного здобувача освіти.

Загальний підхід до забезпечення гендерної рівності в умовах інклюзивного навчання полягає в усуненні дискримінації та стереотипів, гарантуванні безпеки та належної підтримки для кожного здобувача освіти й розвитку гнучкості в програмах та

підходах до навчання, щоб забезпечити можливості для кожного здобувача освіти здобувати знання та розвиватися в освітньому середовищі.

У закладі освіти можна створити комітет з гендерної рівності, який буде відповідати за дотриманням принципів гендерної рівності в освітньому осередку. Комітет/комісія може складатися з представників адміністрації, викладачів, учнів/здобувачів освіти та їх батьків. Надати створеній комісії/комітету чітку інструкцію з реалізації плану дій забезпечення принципів гендерної рівності та інклюзивного навчання. Інструкція має включати опис кроків та дій, необхідних для впровадження зазначених принципів, а також приклади практик та досвіду успішної реалізації.

Для аналізу загальної ситуації в осередку освіти можна провести дослідження щодо стану гендерної рівності, використовуючи різноманітні методики: анкетування, спостереження тощо.

Для прикладу, такий комітет може розробити програму забезпечення гендерної рівності в закладі освіти. Програма повинна включати рекомендації щодо підвищення обізнаності викладачів та учнів стосовно гендерної рівності, створення сприятливих умов для розвитку всіх учнів та учениць, використання методів, які сприяють розвитку всіх дітей, незалежно від їх статі та інших ідентифікаційних ознак.

Окрім того, потрібно провести «всеобуч» і серед педагогів: організувати навчання та/або підвищення кваліфікації викладачів з питань гендерної рівності, статевої ідентичності та інших аспектів інклюзивного навчання. Це можуть бути семінари, тренінги, воркшопи тощо, які допоможуть працівникам закладу освіти відчувати важливість різноманітності та врахувати ці принципи в своїй роботі. Викладачі повинні бути свідомими та готовими до роботи з різними категоріями учнів та учениць, зокрема з дітьми з особливими потребами, дітьми з різними статевими ідентифікаціями та іншими особливостями.

Відповідно, освітній осередок може і повинен розробити стратегії та плани роботи з дітьми з особливими потребами та з іншими особливостями, які забезпечать їхнє повноцінне навчання та розвиток в закладі освіти. Ці стратегії повинні враховувати гендерну рівність та статеву ідентичність.

Освітній осередок зобов'язаний забезпечити здобувачам освіти можливості для висловлення своїх думок та ідей стосовно гендерної рівності й статевої ідентичності. Це може бути здійснено

за допомогою різних форм: організації груп обговорень, проведення опитувань та анкетувань, організацію зустрічей з експертами тощо. Адже одним із основних напрямів роботи освітнього закладу є забезпечення рівних можливостей всім здобувачам освіти з метою доступу до навчання, розвитку та участі у заходах, незалежно від їх статі, етнічної приналежності, статевої ідентичності та інших особливостей.

З метою максимального залучення як здобувачів освіти, педагогічного персоналу, так і батьків, опікунів, громадські організації до реалізації принципів гендерної рівності в умовах інклюзивного навчання, заклад освіти повинен забезпечити доступність та доступ до інформації про принципи гендерної рівності та інклюзивного навчання для всіх здобувачів освіти, учителів та батьків. Це можна зробити, наприклад, за допомогою розміщення інформації на сайті навчального закладу, проведення інформаційних заходів, розміщення брошур, дистанційних курсів тощо.

Поряд варто опрацювати систему заохочень для вчителів та студентів, які демонструють високі результати в реалізації принципів гендерної рівності та інклюзивного навчання. Це може бути форма нагород, збільшення рейтингу тощо.

Як і кожен вид роботи чи діяльності, цей аспект потребує контролю. Тому освітній осередок має встановити механізми для збору даних та моніторингу за впровадженням принципів гендерної рівності та інклюзивного навчання. Це може бути опитування, звіти, аналіз даних тощо, щоб оцінювати ефективність роботи та вносити зміни за необхідності.

Присутність в закладах освіти скриньки довіри/звернень/скарг/пропозицій допомагає реалізувати механізми звернення за допомогою у випадках порушень принципів гендерної рівності та статевої ідентичності, які гарантують безпеку та конфіденційність звернення. Для цього також можна використати, наприклад, живу приймальню чи онлайн-форми звернень.

Обов'язковим елементом освітнього процесу в будь-якому закладі освіти є співпраця з батьками, тому важливо залучити батьків до роботи щодо забезпечення гендерної рівності. Це може бути робота батьківських комітетів з гендерної рівності, організація зустрічей з батьками щодо розвитку їхніх дітей тощо.

Продуктивним та необхідним напрямом роботи освітнього осередку є співпраця зі стейкхолдерами, роботодавцями,

державними установами та громадськими організаціями. Тому бажано створити мережу партнерів для співпраці з громадськими організаціями та іншими закладами освіти, які практикують принципи гендерної рівності та інклюзивного навчання. Це дозволить обмінюватись досвідом та знаннями і підвищувати ефективність роботи закладу освіти. Це може здійснюватися у різноманітних формах. Наприклад, укладанні угод з іншими установами, що спеціалізуються на принципах гендерної рівності та інклюзивного навчання, участі у спільних проєктах та програмах, організації різноманітних заходів й ініціатив.

Отже, забезпечення гендерної рівності в умовах інклюзивного навчання – це складний та багатогранний процес, що потребує співпраці педагогів, персоналу закладу освіти та учнів. Це є важливим кроком до створення гармонійного і сприятливого освітнього середовища для кожного здобувача освіти.

УДК 305-055.2:94(47+57)

Ольга Галан,
викладачка циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ РАДЯНСЬКОГО СОЦРЕАЛІЗМУ

У статті проаналізовано та охарактеризовано образ жінки, що створений митцями тоталітарного соцреалізму. Виявлено основне символічне навантаження образу, проаналізовано зв'язок створеного образу жінки з суспільно-політичною ситуацією в країні.

Ключові слова: живопис, жінка, мистецтво соцреалізму, деформація, колективізм.

Радянський соцреалізм – це художній стиль, що розвинувся в Союзі Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) у період з 1930-х до 1950-х років. Цей стиль став офіційною доктриною культурного життя в СРСР та прагнув відображати соціалістичне суспільство та його ідеали. Головною метою радянського соцреалізму було показати позитивний образ соціалізму,

підкреслити роль робітничого класу та колективізму, а також засудити буржуазну культуру та капіталістичні цінності. Цей стиль передбачав прославлення радянської влади, лідерів та пролетарської боротьби. Художні твори соцреалізму мали бути доступними та зрозумілими для широких мас, використовувати реалістичний стиль з яскравими кольорами й деталями. Вони повинні були створювати позитивний настрій та ілюзію щасливого і процвітаючого соціалістичного життя.

Соцреалізм охоплював різні галузі мистецтва, включаючи живопис, скульптуру, літературу, театр і кіно. Усі ці галузі повинні були служити пропаганді комуністичної ідеології та підкреслювати радянську владу як прогресивну та справедливую.

Ми ставимо за мету проаналізувати в статті жіночі образи радянського соцреалізму як вияв стереотипного зображення радянської жінки. Увага наукового дослідження основною мірою зосереджена на живописі.

Живопис було обмежено до натуралістичного зображення сюжетів з історії жовтневої революції, прославлення комуністичної держави та її вождів, жанрових сцен і портретів усміхнених робітників та до романтичного зображення війни й її героїв. Усі відхилення від соцреалізму трактувалися як «формалізм», їхні творці критикувалися, а іноді й переслідувалися. Серед найвидатніших художників, що працювали у стилі соцреалізму, були Володимир Костецький, Михайло Божій, Сергій Григор'єв, Дмитро Шавикін, Олексій Шовкуненко, Олександр Хмельницький, Віктор Пузирков, які малювали портрети вождів, романтизовані картини на революційну тематику [1].

У мистецтві соцреалізму жінка є представленням образу нової людини. З одного боку вона – представниця статі, з іншого – виконує нові, далеко не жіночі соціальні ролі. Радянські художники змальовують жінку як трудівницю, колгоспницю. Різні символи, які доповнюють образ, свідчать про пропаганду поєднання жінкою виробничої та сімейної сфери. Діловий робочий одяг, знаряддя праці, медаль чи орден на грудях свідчить, що ця жінка – не просто працівник, але й передовик виробництва.

Радянська історіографія, що представляє проблематику жіночої історії, насамперед віддзеркалює офіційне замовлення держави і партії на формування образу ідеальної жінки у свідомості громадян. Зокрема, з доробку радянських істориків можемо отримати відомості: про роль жінок у повоєнній промисловій відбудові; участь у громадсько-політичному житті, в

т.ч. членство в жіночих радах, виконкомах Рад тощо; про «місію» партії у т.зв. визволенні жінок західних областей УРСР з пригнобленого і нерівноправного становища (мається на увазі час перебування території України у складі Польщі) та їх активній участі у будівництві колгоспного ладу тощо [4].

Твори радянського живопису соцреалізму мали відповідати ідеалу «радянської жінки», яка вважалася активною учасницею будівництва соціалізму. Жінки часто зображувалися в ролі робітниць, селянок, воїнів або будівельних робітниць, показуючи їх витривалість, працьовитість та відданість ідеалам комунізму. У багатьох полотнах соцреалістичного живопису жінки зображувалися в героїчному ключі, як символи сили, мужності та саможертвності. Вони показувалися в активних ситуаціях, демонструючи свою силу, волю та рішучість. Жінки-воїни, зокрема, були поширеними темами, де вони боролися з фашизмом та відстоювали Радянський Союз.

Однак, важливо зазначити, що зображення жінок у соцреалістичному живопису не завжди відображали реальну роль жінок у суспільстві. Вони були ідеалізовані та стилізовані, спрямовані на підкреслення позитивних якостей, відданості і служіння ідеалам соціалізму. Часто це було пов'язано з політичною пропагандою та формуванням певного образу «радянської жінки» для мас.

Більшість зображень жінок у соцреалістичному живопису були створені чоловіками-художниками, що також впливало на спосіб їхнього зображення. Жіночий погляд та досвід не завжди були адекватно представлені у цих полотнах.

У радянському соцреалізмі було багато картин, які зображували жінок у різних ролях та ситуаціях. Ось декілька прикладів відомих картин:

- «Владимир Ленін і радянські жінки» (Алексей Шиляев, 1949) – на цій картині зображено Володимира Леніна, лідера Радянської Росії, всередині групи радянських жінок. Це символічне зображення, яке підкреслює активну участь жінок у будівництві соціалізму;

- «Застава батьківщини» (Александр Лапин, 1943) – ця картина зображає групу жінок, які обороняють свою батьківщину від нацистських загарбників. Жінки зображені у формі військових, демонструючи сміливість та мужність;

- «Колгоспниця» (Вера Мухіна, 1937) – ця картина зображає молоду жінку-колгоспницю, яка працює на полі. Вона змальована

з ентузіазмом та рішучістю, відображаючи силу та працьовитість жінок в сільському господарстві;

- «Мати-героїня» (Георгій Нісов, 1944) – це зображення матері, яка втратила свого сина в бою. Вона зображена як героїня, мужньо переживаючи свою втрату, символізуючи могутність материнської любові та саможертвності;

- «Радянська жінка в будівництві» (Ілля Глазунов, 1975) – ця картина зображує жінку-будівельницю на фоні будівельного майданчика. Вона показана як сильна, рішуча та енергійна [5].

У живописі радянського соцреалізму гендерні питання порушувалися переважно з позиції підтримки офіційної ідеології та визначених стереотипів ролей чоловіків і жінок. Деякі з них включали такі аспекти як:

1. Жіноча праця: було підкреслено важливість праці жінок, зокрема в сільському господарстві, промисловості та будівництві. Жінки зображувалися як активні та працьовиті учасниці соціалістичного будівництва, сприяючи досягненню комуністичних цілей.

2. Материнство: материнство було високо оцінено і пропагувалося як благородна роль жінки. Жінок зображали у ролі матері-героїні, які жертвують своїм життям та комфортом для захисту батьківщини та виховання молоді.

3. Рівність та партнерство: у деяких полотнах показувалося партнерство між чоловіками і жінками, зокрема в робочих колективах або в сімейному житті. Проте це зображення часто було підпорядковане масовим ідеалам, де чоловіки все ще виступали в ролі лідерів.

4. Соціальні ролі: у соцреалістичному живопису показувалася «ідеальна» жіноча роль, яка включала працьовитість, самовідданість, материнську любов та відданість соціалістичним цілям.

Після періоду радянського соцреалізму з'явилися нові художні напрямки, які почали критичніше підходити до зображення жінок та їхньої ролі в суспільстві. Наприклад, у 1960-х і 1970-х роках з'явилася художня спільнота, відома як «сапрофіти», яка активно критикувала стереотипні зображення жіночої краси та ролі жінок у радянському суспільстві.

Зазначені художники, зокрема Валентина Кулагіна, Наталія Нестерова та інші, використовували іронію та гумор для підкреслення протиріч у статусі жінок та викриття суспільних норм і нормативів, що їх обмежували. Вони намагалися показати

жінок у більш реалістичному світлі та звертати увагу на їхні індивідуальність і самостійність.

Після розпаду СРСР в 1991 році художній світ відкрився для більшої різноманітності поглядів та підходів до зображення жіночого образу. Сучасні художники у своїх роботах можуть висловлювати феміністичні погляди, зосереджуватися на проблемах гендерної рівності, а також досліджувати багато інших аспектів жіночої ідентичності та досвіду.

Враховуючи результати дослідження цієї теми, а також власні спостереження, приходимо до висновку, що радянська жінка – це могутній трудовий ресурс, який був мобілізований державою для виконання різнопланових завдань. Загалом, радянський соцреалізм зображував жінок у вузькому контексті соціалістичних ідеалів та стереотипів, пропагуючи їх як героїнь революції та будівництва комунізму.

Література:

1. Бортнік Г. В. Ідеал радянської жінки в мистецтві соцреалізму. URL: <http://surl.li/hdauv> (дата звернення: 06.05.2023).
2. Гундорова Т. Соцреалізм : між модерном і авангардом. *Слово і час*. 2008. № 4. С. 14–21.
3. Криволапов М. Українське образотворче мистецтво другої половини 1930–1950 років в оцінці художньої критики. Київ : Видавничий дім А+С. 2006. 268 с.
4. Смольницька М. Жінка в радянському суспільстві: офіційний образ і реальна практика. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*. 2011. URL: http://resource.history.org.ua/publ/xxx_2011_16_162 (дата звернення: 06.05.2023).
5. Соцреалізм. Київський клуб колекціонерів URL: <https://socrealizm.com.ua/> (дата звернення: 06.05.2023).

УДК 378.015:305:796.0113(413)

Галина Голя,
викладачка циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ОСОБЛИВСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО ПІДХІДУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проаналізовано основні нормативно-правові документи, що регулюють забезпечення гендерної рівності у галузях освіти та спорту. Здійснено ретроспективний аналіз появи і розвитку статевої диференціації у спорті. Акцентовується увага на необхідності спростування гендерних стереотипів для подолання дисбалансу у фізичному вихованні та спорті молоді.

Ключові слова: гендерна компетентність, студентська молодь, гендерні стереотипи у фізичному вихованні, жіночі та чоловічі види спорту.

Забезпечення гендерної рівності є актуальною проблемою сучасності у всіх сферах суспільного життя. Прагнення України стати повноправним членом Європейського Співтовариства потребує трансформації соціальних інституцій та процесів, зокрема орієнтацію на демократичні принципи, вільні від будь-якої форми дискримінації, зокрема й за ознакою гендеру.

У Законі України «Про освіту» передбачено обов'язковість здобуття учнями гендерної компетентності – здатності усвідомлювати рівні права й можливості у суспільстві [4]. Відповідно до Концепції комунікації у сфері Гендерної рівності невід'ємним елементом становлення України як держави, що дотримується демократичних принципів і поважає права людини та основоположні свободи, є забезпечення гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя [2]. Досягнення гендерної рівності є ключовим елементом у реалізації місії Ради Європи, суть якої – захищати права людини, підтримувати демократію та забезпечувати принцип верховенства права [5]. Таким чином у сучасних умовах реформування системи освіти Україні велику увагу акцентовано на необхідності вивчення та осмислення різних аспектів гендерної проблематики, зокрема, формування гендерної

ідентичності молодого покоління в процесі фізичного виховання та спорту.

Процес занять спортом сприяє не лише формуванню фізичних, моральних та психічних якостей особистості, але й завдяки систематичній спеціально організованій руховій активності допомагає виявити шляхи формування в освітньому процесі психологічних відмінностей між школярами різної статі, визначаючи роль фізичного виховання в гендерній соціалізації школярів.

Аналіз наукових досліджень гендерної проблематики свідчить про певні теоретичні напрацювання у висвітленні цього процесу. Низка вітчизняних учених та науковців вивчали гендерні особливості юнаків та дівчат під час вибору видів спорту, прояв їх психофізичних і рухових здібностей. Так, у сучасних дослідженнях О. В. Фащук обґрунтовано особливості ставлення підлітків до уроку фізичної культури з урахуванням гендерної ідентифікації. Дослідження А. Л. Ворожбітової репрезентує гендерний підхід до професійної діяльності фахівця/фахівчині з фізичної культури. Реалізації гендерного підходу до навчання та виховання стосуються праці М. М. Куїнджі і Є. Д. Лапонової, Н. В. Козловської, С. А. Чубарової, В. Д. Єремєєвої, А. В. Тарасенко. Незважаючи на велику кількість наукових праць, відсутній системний комплексний підхід до вивчення історичних особливостей виникнення гендерного підходу до формування фізичної культури дітей та молоді.

Галузь фізичної культури і спорту характеризується наявністю гендерних проблем у багатьох аспектах. Спорт є тією сферою, в якій дуже гостро проявляється соціальна зумовленість конструювання жіночності та маскулінності, традиційні гендерні стереотипи та гендерно зумовлена поведінка. З іншого боку, саме спорт дає змогу досягнути рівноправ'я між чоловіками та жінками шляхом встановлення загальних правил та цінностей, таких як чесна гра, недискримінація, командна робота тощо. Залучення жінок та дівчат до спорту сприяє розвитку їхніх лідерських навичок, незалежності, активності, конкурентоздатності, самовпевненості.

Сьогодні усе більша кількість педагогів замислюється про необхідність диференційованого підходу до виховання дівчат і юнаків, причому починаючи вже з дошкільного віку. Тому фізичне виховання може сприяти формуванню взірців мужності й жіночності як соціальних моделей поведінки молоді.

Статева диференціація у фізичному вихованні існувала з виникненням людства, а ідея диференційованого підходу до навчання дітей різної статі існувала в більшості освітніх систем минулого. В Античному світі велику увагу приділяли фізичному вихованню. Відомими для нас є дві системи виховання: спартанська та афінська. Спартанське виховання мало на меті підготовку досконалого фізично, сильного духом воїна. Афінська система виховання була спрямована на гармонійний розвиток особистості дитини, зокрема вихованню моральних, розумових і фізичних якостей дитини приділяли однакову увагу.

Аналіз педагогічних систем свідчить, що до XVIII ст. громадському вихованню дівчат взагалі не надавали великого значення, оскільки головним завданням жінки вважалося продовження роду. І лише у XVIII ст. громадські діячі, філософи, представники природничо-наукових дисциплін почали розглядати можливість цілеспрямованого виховання дівчат не тільки для сімейного життя, а й для громадськості. Подальший розвиток гуманітарних і природничих наук в епоху Просвітництва призвів до того, що видатні педагоги, лікарі та філософи стали розглядати фізичне виховання як невід'ємну складову частину всебічного виховання члена суспільства [1, с. 19].

Фізичній культурі і спорту на рубежі XX-XXI ст. належить одна з першорядних ролей в зміні гендерних відносин, тому що наочно змінюються стереотипні уявлення про участь чоловіків і жінок у спортивному житті. У минулому хлопчиків більше заохочували займатися спортом, ніж дівчаток. Батьки (зазвичай чоловіки) спонукають їх дивитися ігри по телебаченню, грати в футбол чи баскетбол. Не тільки заняття спортом, а й перегляд спортивних передач по телебаченню в наші дні став частиною чоловічої ролі. Відсутність інтересу до спорту ставить під сумнів маскуліність, мужність хлопчика, юнака. Дівчат в минулому часто переконували, що спорт – це не жіноча, а чоловіча справа. В останні десятиліття ситуація значно змінилася: дівчата і жінки можуть бути одночасно спортивними і сексуальними. Сьогодні далеко не всі дивуються, коли жінки грають в футбол і хокей та виходять на боксерський ринг. Вони освоїли штангу і заробляють медалі в спортивних єдиноборствах, бодібіддингу, у важкій атлетиці та пауерліфтингу. Жінки вже беруться судити футбольні матчі, змагаються з чоловіками в шахах і автогонках [3, с. 68].

Таким чином соціологи спорту здебільшого сходяться на тому, що для хлопців особливо значущими є соціальний мотив і мотив

реалізації енергії, а для дівчат – оздоровчо-розважальний і можливість командної роботи. Разом з цим для хлопців важливим є можливість виграти й бути успішним, а у дівчат основним домінуючим мотивом є розвиток майстерності і разом з тим немає чіткого прагнення перемоги як найважливішої цінності своєї участі в спорті [6, с. 43].

На основі нормативних документів, наукових розвідок та досліджень вітчизняних авторів проблема формування адекватних гендерних позицій і переконань молоді у сфері фізичної культури і спорту є значущою. Саме врахування гендерних стереотипів молоді фахівцями у сфері фізичної культури і спорту допоможе залучити їх до занять різними видами рухової активності, що своєю чергою сприятиме реалізації гендерної рівності. Через подолання гендерних стереотипів у спорті удосконалив освітній процес, систему фізичного виховання, тренерську практику, що в сукупності забезпечить формування здорового способу життя у молоді.

Література:

1. Варій М. Й. Психологія особистості: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ : Центр учб. літ. 2008. 591 с.
2. Концепція комунікації у сфері гендерної рівності : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1128-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
3. Москальова А. С. Гендерний підхід у вихованні підлітків. *Вісник післядипломної освіти : збір. наук. пр.* Київ, 2005. Вип. 1. С. 67-75.
4. Про освіту: Закон України від 28 вересня 2017р. № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
5. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 рр. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4> (дата звернення: 02.05.2023).
6. Шиян О., Фащук О. Проблеми гендерних стереотипів та дисбалансу у сфері фізичної культури і спорту. *Спортивна наука України.* 2012. №3 (47). С. 40–44.

УДК 305-055.25

Svitlana Denysova,
teacher of foreign languages,
Lutsk Pedagogical College,
Lutsk

Iryna Nikolaieva,
teacher of foreign languages,
Lutsk Pedagogical College,
Lutsk

Oksana Kuzmych,
teacher of foreign languages,
Lutsk Pedagogical College,
Lutsk

G.L.O.W.: GIRLS LEADING OUR WORLD

The article deals with the notion «feminism». If the woman is a human, a person with the opportunities and equal rights, we should understand that the real person can choose what she wants to do. In other words, feminism is a commitment to achieving the equality of the sexes.

Key words: rights, Bill of Rights, stereotypes, female.

У статті розглядається поняття «фемінізм». Якщо жінка – людина, людина з можливостями та рівними правами, ми маємо розуміти, що справжня людина може вибирати, чим вона хоче займатися. Іншими словами, фемінізм – це прагнення до досягнення рівності статей.

Ключові слова: права, Білль про права, стереотипи, жінка.

GIRLS LEADING OUR WORLD is, actually, the name of a camp for young women all around the world. Topics under discussion, in this camp, include:

- ✓ female empowerment and leadership;
- ✓ healthy lifestyles;
- ✓ fighting gender stereotypes;
- ✓ self-esteem and positive body image.

A lot of issues that concern women around the world are similar. Many of them have to do with the idea of rights. Rights are something that every human being deserves, no matter where they come from, or are born in, or where they live in. Rights are generally written into laws. Based on this, people can very easily challenge or defend their rights in the court of law.

Main features of Rights:

- ✓ Rights exist only in society. These are the products of social living.

✓ Rights are recognized by the society as common claims of all the people.

✓ The contents of rights keep on changing with the passage of time.

✓ Rights are inseparably related with duties. There is a close relationship between them «No Duties No Rights. No Rights No Duties», «If I have rights it is my duty to respect the rights of others in society».

✓ Rights are equally available to all the people.

Throughout history, the role of women in society has changed. In today's society, women are still discriminated against on the basis of their gender. Equality of human rights for women compared to men is advocated by the feminist movement.

Issues related to women's rights include, but are not limited to, the following:

✓ the right to life;

✓ the right to be themselves and to resist gender stereotypes;

✓ equal rights in family, this includes: free marriage, divorce, fair division of property in the event of divorce, custody of children, equal maternity leave, recovery of child support from parents who have left the family;

✓ the right to rest;

✓ the right to education in all disciplines and to work in all fields and at all levels of positions;

✓ the right to hold public office;

✓ the right to receive a fair wage;

✓ the right to vote.

As we can see women shouldn't be discriminated either on the basis of law or morality. There are a lot of stereotypes in our society. The notion of a stereotype is as myths about women help prolonging inequality.

A Stereotype is something conforming to a fixed or general pattern, especially: a standardized mental picture that is held in common by members of a group and that represents an oversimplified opinion, prejudiced attitude, or uncritical judgment. Taking all this into consideration we can mention many spheres of life where women are thought to be unequal to men.

Gender stereotypes apply to all aspects of our lives. In particular, in the profession. They are still divided into «male» and «female».

Sometimes women who choose so-called «male» professions may face prejudice. For example, clients question a programmer's skills despite her knowledge and experience.

Traditionally, everything related to decision-making, strength, danger and emotion is about men. Everything related to service, empathy and emotions is about «women's» professions.

Often the reason for this attitude is low representation. Women are in different professions, they succeed and develop. But often do not fall into the field of view of the other people. Phenomena that are not discussed or covered are considered «unconventional», they cause rejection and opposition. It seems to us that such a negative point is due to lack of knowledge. All you have to do is broaden your horizons to start respecting other people's decisions.

But over time, trends are changing and some prejudices are being dismissed. More and more women are appearing in the IT sector, in law enforcement, in politics and in business.

And about the household stereotypes that surround women? 64 % of women in urban areas and 60 % of women in rural areas are involved in domestic work due to lack of members to help them carry out domestic duties.

Nowadays a big quantity of women have a job. They can be more or less successful, have big or small salary. But big part of them have to do household work additionally. It means that when woman comes home from her work, she has to babysit her children, cook dinner and clean the house, when men don't have to do it. Society thinks that it is not male work. But women and men in this case have not the same amount of obligations.

Many times, the woman in the house is the last one to eat the meal, after serving everyone else. According to the National Sample Survey Organization (as of 2014), 64% of women in urban areas and 60 % of women in rural areas are involved in domestic work due to lack of members to help them carry out domestic duties. Most of the work that a woman does is essentially unpaid. The massive amount of work done by women is not appreciated enough or worse, is taken for granted. It is interesting to see how gender roles are at work here. In developed countries, the lines between these perceived roles are getting blurred. However, in not so developed countries, men's work is more visible and recognized. But women are engaged in invisible work (household work) more, which is not economically accounted for.

The stereotype regarding women in the house has been in existence for a very long time. It is difficult to point out when it

exactly started, but it is important to notice that the idea of women belonging to the kitchen has been reinforced many times over the years through social media.

To our mind all members of the family have to respect each other and try to make their life happier. Women are not the housemaids and deserve to live their life the way they see it. It isn't correct to expect from any person to sacrifice one's life to somebody else.

Over the past 30 years, more and more women have entered the labour market and taken up positions that have been mainly occupied by men.

Despite such progress, most women continue to be restricted to a more limited range of trades and occupations than men. The jobs that women do are concentrated mostly in office work, nursing, teaching, home care and child care. There are more men than women working in administration as senior managers in the fields of engineering and computer science and as plumbers, electricians and carpenters.

In vocational training nearly 70 % of young women are concentrated into two areas of study (Administration, Commerce and Computer Technology; and Health Care), while young men study in a much broader range of fields.

Unfortunately, jobs deemed to be for women are less well paid than those said to be for men. In fact, the data shows that, regardless of level of education, the average salary of women entering the labour market is lower than that of men. And this wage gap persists throughout women's careers.

This reality can be explained by a variety of factors. For example, «women's jobs» have long been considered as vocations and the skills needed to do them have been perceived as natural character traits. The complexity and social value of these jobs have therefore been minimized, which means that they continue to be less well paid.

The intersex wage gap is the difference in the average wage of men and women. Women around the world are paid on average 20-30 % less than men for the same work in a similar position. The gap is the result of inequalities and discrimination in the labor market.

Reasons for unequal pay:

- ✓ Different socialization of men and women.
- ✓ Discrimination in employment.

- ✓ Gender segregation of the labor market: vertical (between prestigious and low-paid jobs) and horizontal (between more and less paid positions within one profession or industry).

- ✓ Discrimination in employment is legalized.

- ✓ Uncontrolled underpayment in an equal position.

Consequences of unequal wages:

- ✓ «Women's Temporary Poverty».

- ✓ Feminization of poverty.

- ✓ Decreased women's health.

- ✓ Reproduction of gender stereotypes – a woman-mother, guardian, jewelry, service, sexual object, when a man – breadwinner, customer, buyer.

Stereotypes are perpetuated in new generations of girls during socialization and hinder the decent employment of future women.

Means to address gender pay inequality

- ✓ Changes in legislation, regulation of the gender component of wages.

- ✓ Periodic review of professions using criteria of complexity and skill - and programs to compare significance.

- ✓ State policy in the development of strategies for employment, promotion, control over wages.

- ✓ Encourage men and women to enter areas of employment where they are underrepresented.

- ✓ Combating gender stereotypes.

- ✓ Development of a transparent system of payroll and its payment (laws on transparency).

To sum up we should say that stereotypes are destructive because they limit our potential. This is not to say it's wrong for men to like cars or for women to like to cook. But the problem is that we are told we must perform these gender roles well in order to fit in. In reality, the choice is up to each one of us as far as what we do and enjoy.

References:

1. Alexander, J. (2002). Homo-pages and queer sites: Studying the construction and representation of queer identities on the World Wide Web. *International Journal of Sexuality and Gender Studies*. 7. 2002. P. 85–106.

2. Discrimination in the workplace: A complete overview and what to do about it URL: <https://www.betterup.com/blog/discrimination-in-workplace>.

3. Vasilena Stefanova, Ioana Latu, Laura Taylor, What Is in a Name? Exploring Perceptions of Surname Change in Hiring Evaluations in Academia, Social Sciences, 10.3390/socsci12020095. 12, 2, (95). 2023.

4. Rights: Meaning, Features and Types of Rights! URL: <https://www.yourarticlelibrary.com/essay/law-essay/rights-meaning-features-and-types-of-rights/40373>.

УДК 303.01/09:004.73«364»(477-25)

Наталія Дмитрук,
старша наукова співробітниця,
Комунальна науково-дослідна установа
«Науково-дослідний інститут
соціально-економічного розвитку міста»,
експертка ГО «Гендерний креативний простір»,
м. Київ

ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ ТА ЯКОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЕРВІСІВ МІСТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ЗА ОЦІНКАМИ КИЯН ТА КИЯНОК)

У статті проаналізовано характеристики гендерної чутливості муніципальних послуг в умовах воєнного стану, визначено наявні гендерні розриви між сприйняттям киянами-чоловіками та киянками-жінками ступеня доступності та якості муніципальних послуг в столиці, залежно від статі, віку, соціально-економічного стану, соціальної вразливості, наявності/відсутності дітей певного віку, статусу ВПО та досвіду користування послугами, а також надано рекомендації щодо подальшого вивчення гендерних розривів з використанням соціологічних методик та методологій сприйняття столичних послуг і сервісів.

Ключові слова: *воєнний стан, доступність та якість соціальних сервісів міста, Київ, дослідження, гендерно чутливі послуги.*

Зважаючи на те, що місто Київ є столицею України та підписантом Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, актуальні завдання щодо досягнень гендерної рівності у контексті міських просторів та сервісів, врахування проблеми та пріоритетів мешканців і мешканок громади при підготовці й реалізації місцевих документів, планів дій та політик, а також ініціювання модерних гендерно-чутливих рішень, які сприятимуть покращенню умов життя в громаді для чоловіків і

жінок поступово стає політичною культурою столичного мегаполісу.

Соціологічні дослідження на рівні громади є інструментом удосконалення та впровадження гендерного аналізу, пов'язаного з потребою підвищення ефективності державної і місцевої політики шляхом урахування особливих та відмінних фізичних, соціальних, економічних характеристик і життєвого досвіду жінок і чоловіків, які належать до різних соціально-демографічних груп. Їх результати дозволяють верифікувати існування відмінностей між жінками та чоловіками, які базуються на нерівномірному розподілі ресурсів та влади, різних можливостях і бар'єрах, з якими стикаються представники обох статей, виявляти гендерні розриви у різних галузях соціально-економічного розвитку та споживання, досліджувати специфікації потреб жінок і чоловіків, а також шляхів задоволення цих потреб на всіх етапах розроблення та реалізації політик і програм, а також визначати, якою мірою певна політика, програми та проекти впливають на жінок і чоловіків. Використовуючи дані соціологічних досліджень можна створювати коридори можливостей в громадах для жінок і чоловіків, особливо тих, хто належить до вразливих груп, артикулювати свої потреби та інтереси, і зробити внесок покращення секторальних політик, програм та проектів.

Відсутність культури збору та агрегації гендерних даних та прийняття рішень щодо розвитку громад на їх підставі не дозволяє адекватно й безпомилково використовувати наявні економічні та фінансові, а також інші види ресурсів й адекватно враховувати їх вплив на жінок і чоловіків під час формування та реалізації органами влади і місцевого самоврядування управлінських рішень. Така ситуація уповільнює виконання законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про засади державної регіональної політики», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», накази Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.03.2016 № 75 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади» від 31.03.2016 № 79 «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки

результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації» № 632/28762, а також наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі», наказ Міністерства соціальної політики України від 07.02.2021 № 86 «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів» № 211/34494 та багато інших.

Мета: проаналізувати характеристики гендерної чутливості муніципальних послуг в умовах воєнного стану, дослідити наявні гендерні розриви між сприйняттям киянами-чоловіками та киянками-жінками ступеня доступності та якості муніципальних послуг в столиці, залежно від статі, віку, соціально-економічного стану, соціальної вразливості, наявності/відсутності дітей певного віку, статусу ВПО та досвіду користування послугами, а також надати рекомендації щодо подальшого вивчення гендерних розривів з використанням соціологічних методик та методологій сприйняття столичних послуг і сервісів.

Завдання дослідження:

1. Визначити наявні гендерні відмінності та розриви в оцінках доступності та якості послуг і сервісів у столиці.
2. Визначити особливості динаміки ставлення киян та киянок до наявних політик міста Києва – інформаційної, комунікаційної, соціальної, освітньої, транспортної, комунальних послуг.
3. Проаналізувати вплив гендерних характеристик на сприйняття киянами та киянками доступності та якості послуг і сервісів на тлі воєнних дій в країні.
4. Вивчити відмінність думок киян та киянок стосовно наявних перешкод отримання бюджетних/комунальних послуг з огляду на воєнні дії в країні.
5. Здійснити аналіз впливу гендерних відмінностей на сприйняття характеристик міських послуг та сервісів, з подальшого огляду на застосування гендерного підходу при наданні гендерно чутливих послуг і практичних інтервенцій гендерної оцінки впливу при прийнятті управлінських рішень та удосконаленні послуг і сервісів у столиці, в контексті вироблення місцевих секторальних політик.

Методи дослідження. Для збору первинної інформації застосовано метод персонального опитування за формалізованим

інструментарієм. Для обробки отриманих результатів використано пакет SPSS.PC, застосовані процедури розрахунків лінійного розподілу відповідей, кросстабуляційного, кореляційного, перевірки рівня статистичної значущості. Методи дослідження ґрунтуються на принципах системного аналізу, сукупності загальнонаукових та спеціальних соціологічних дослідницьких підходів.

Метод опитування: структуроване інтерв'ю у форматі «вічна-віч» за місцем мешкання респондента. Вибірка є репрезентативною для дорослого населення міста, багатоступенева, стратифікована, з використанням квотного методу відбору респондентів. При опитуванні респондентів витримувалися квоти за параметрами статі та віку й відповідає структурі населення міста станом на осінь 2022 року. Обсяг вибірки – 1208 респондентів, стандартні відхилення при достовірних 95 % співвідношенні змінних від 0,1:0,9 до 0,5:0,5 складають 1,7-2,9 %.

У статті тезисно представлені дані соціологічного опитування громадськості у столиці (особи у віці 18 та старше, які постійно проживають у м. Києві) з 11 по 18 грудня 2022 року щодо аналізу характеристик гендерної чутливості муніципальних послуг в умовах воєнного стану, наявних гендерних розривів між сприйняттям киянами-чоловіками та киянками-жінками, їх ступеня доступності та якості, залежно від статі, віку, соціально-економічного стану, соціальної вразливості, наявності/відсутності дітей певного віку, статусу ВПО та досвіду користування послугами, а також надано рекомендації щодо подальшого вивчення гендерних розривів з використанням соціологічних методик та методологій сприйняття муніципальних послуг.

ОЦІНКА КОМФОРТНОСТІ МІСТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Чоловіки (71 %) та жінки (68 %) майже рівною мірою вважають Київ комфортним містом, незважаючи на воєнний стан. І, так само, рівень комфортності проживання у місті за 10-бальною шкалою представники обох статей оцінюють відносно симетрично: від 1 до 4 балів – до 8 %, від 5 до 7 балів – до 47 % кияни і 43 % киянки. 45 % містян жінок та 47 % чоловіків оцінюють рівень комфортності міста на 8-10 балів. Потрібно зауважити, що в розрізі вікових груп більш високі оцінки рівню комфортності надають кияни/киянки до 46 років, і, відповідно, менші оцінки, – після 46 років. Неодружені та одружені кияни та киянки більш комплементарні в оцінках комфортності

проживання в столиці, на відміну від розлучених та вдівців/вдів (рис. 1, 2).

Рис. 1. "Чи могли б ви сказати, що Київ є комфортним містом для життя, навіть з огляду на війнний стан?"

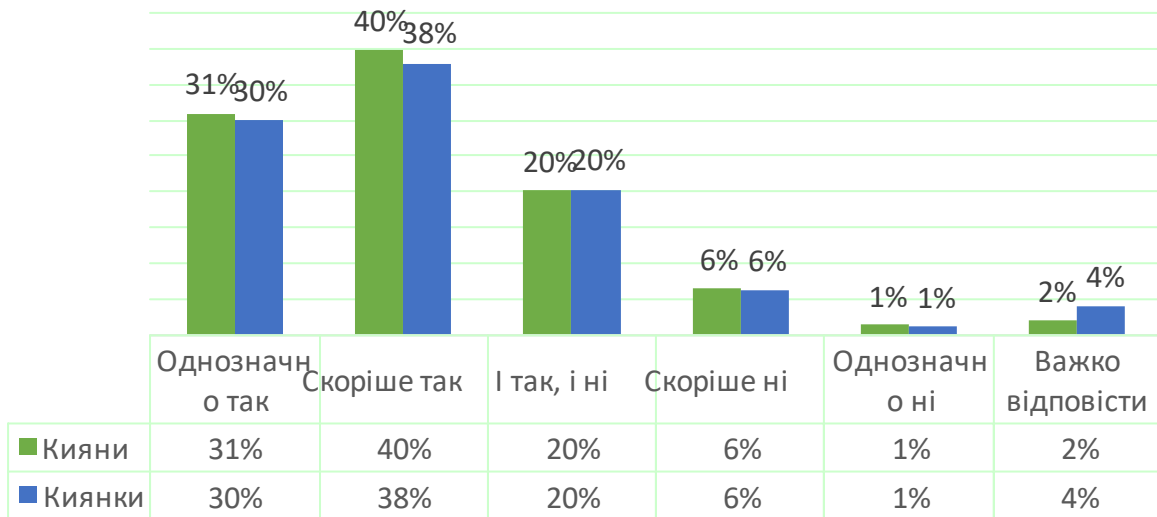
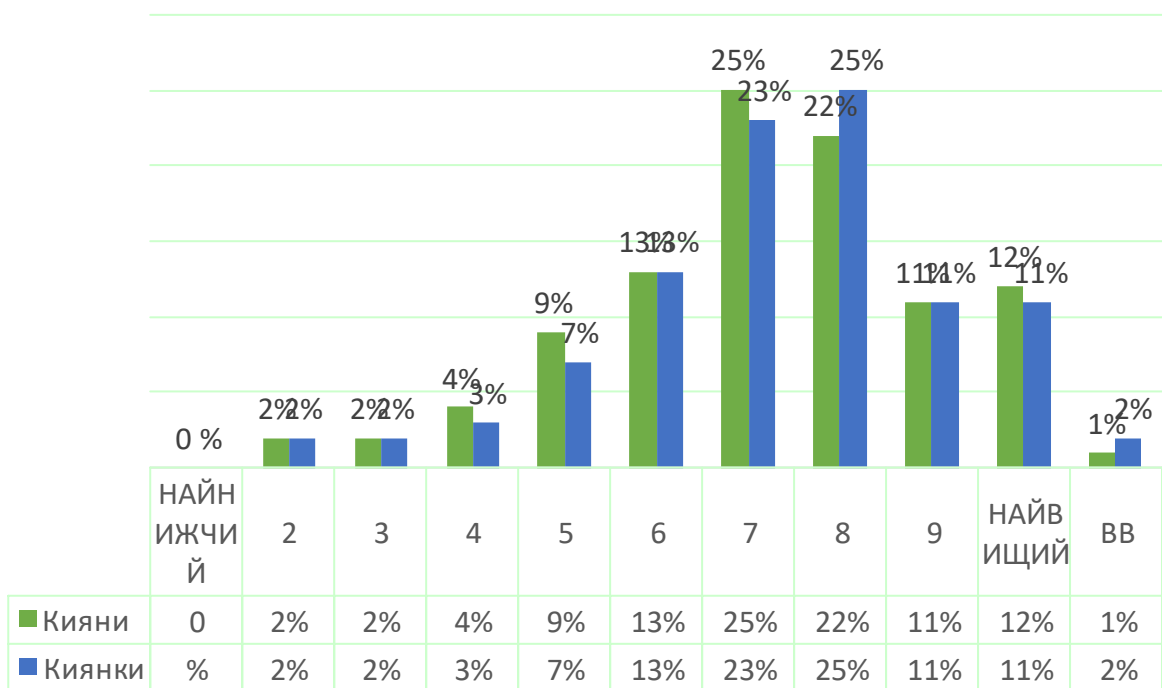

Рис. 2. "Як би Ви оцінили рівень комфортності проживання в Києві з огляду на умови воєнного стану?"

Спостерігається статистично незначуща різниця в оцінках киян та киянок рівня комфортності проживання на рівні районів та мікрорайонів міста. Частіше за інших респонденти/респондентки, які проживають у Подільському (65 %) та Голосіївському (62 %) районах, вважають свої мікрорайони найкомфортнішими з огляду на умови воєнного стану. Рейтинг районів міста, залежно від комфортності проживання в них, в умовах воєнного часу виглядає наступним чином: представники обох статей рідше називають комфортним для проживання – Печерський, Дарницький та Деснянський райони Києва. Натомість частіше за інших комфортними районами міста називаються – Подільській, Шевченківській, Святошинській.

Киянки (35 %) на відміну від киян (43 %) більш критично ставляться до зусиль міської влади задля того, щоб ознайомити киян зі своєю діяльністю в період воєнного стану (рис. 3). За результатами дослідження, саме з віком пропорційно зростає запит і чоловіків, і жінок на надання інформації щодо рішень/політик/процедур/сервісів/послуг або/та позитивних дій на підтримку киян в період воєнного стану. Кияни чоловіки (34 %), на відміну від киянок (25 %), вважають себе більшою мірою поінформованими про діяльність міської влади. Такий гендерний розрив у самооцінках киян чоловіків та киянок щодо власної поінформованості може свідчати про проблеми інформування саме жіночої аудиторії у столичному мегаполісі та наявність у них актуалізованих запитів в період воєнного стану, які потребують інформаційно-консультативної роботи й підтримки. З іншого боку констатуємо порівняно високу самооцінку чоловіків щодо своєї компетентності стосовно діяльності міської влади у період воєнного стану.

ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ ТА ЯКОСТІ МЕДИЧНИХ СЕРВІСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Киянки в два рази частіше (13 %), порівняно із киянами (7 %), кажуть про те, що незадовільна якість та доступність медичних послуг ускладнює їхнє життя в столиці.

Доступність екстреної медичної допомоги в умовах воєнного часу оцінюють однаково і чоловіки, і жінки – позитивно (49 % та 51 % відповідно). Зі збільшенням віку і тих, і інших оцінки доступності сервісу екстреної медичної допомоги стають більш критичніші.

Важливо – в оцінках доступності екстреної медичної допомоги спостерігається суттєвий гендерний розрив між киянами та киянками, які відносять себе до найбільш заможного майнового класу, та киянами й киянками, що самоідентифікували себе з більш заможними майновими класами. Це є свідченням поширення песимістичних настроїв у середовищі найменш заможних киян та киянок щодо отримання екстреної медичної допомоги. Так, серед найбільш заможних киян/кьянок 29 % кажуть про недоступність екстреної медичної допомоги, серед тих, хто відносять себе до майнового класу нижче середнього – 14 %, середнього класу – 8 % і лише 4 % киян та киянок, які належать до

вище середнього класу, вважають екстрену медичну допомогу недоступною.

Киянки частіше за киян надають стримані оцінки доступності первинної медичної допомоги та більш схвально оцінюють роботу сімейних лікарів/лікарок. У той же час, представники чоловічої статі частіше вагаються зі своїми оцінками первинного рівня медичної допомоги в столиці, що може свідчити про їх нижчу «контактність»/частоту звернень до лікарів, зважаючи на наявні маскуліні стереотипи щодо потреб звернення по медичну допомогу (рис. 4, 5).

Не спостерігається значних відмінностей щодо оцінок можливості отримання медичних послуг через систему Helsi між киянами та киянками; водночас, як чоловіки, так і жінки старшого віку більш критично оцінюють (46 %) таку можливість, як і кияни та киянки, які живуть в Києві все життя, та кияни, які відносять себе до найбільш вразливих мешканців столиці. Така ситуація свідчить про наявність певних гендерних бар'єрів щодо користування Helsi, і, відповідно, доступності медичних послуг первинного та вторинного рівнів у столиці.

Рис. 4. Оцінка в умовах воєнного стану доступності первинної медичної допомоги

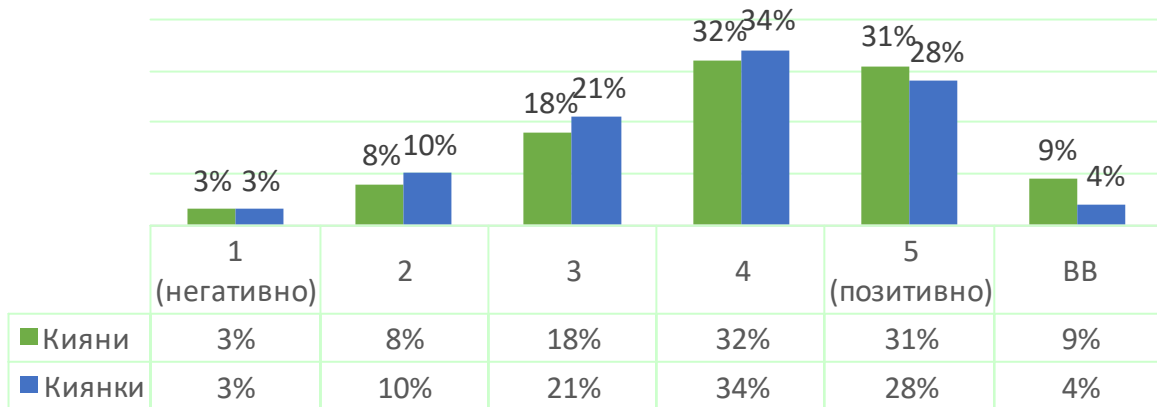
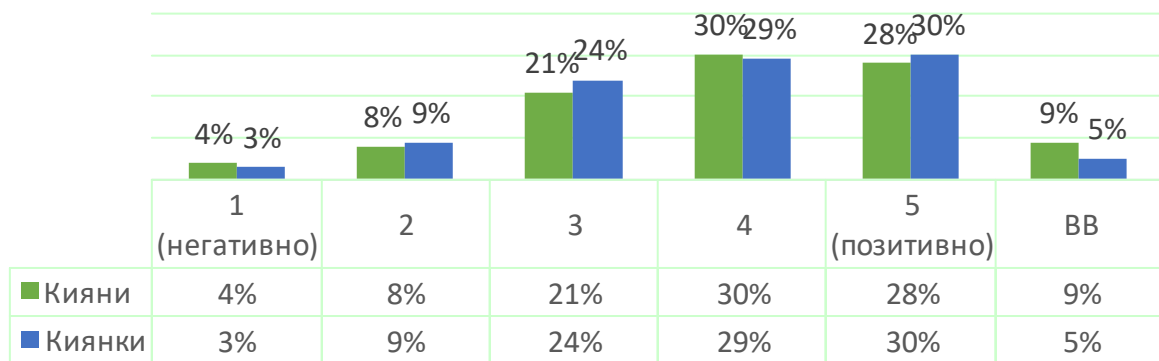

Рис. 5. Оцінка в умовах воєнного стану роботи сімейних лікарів

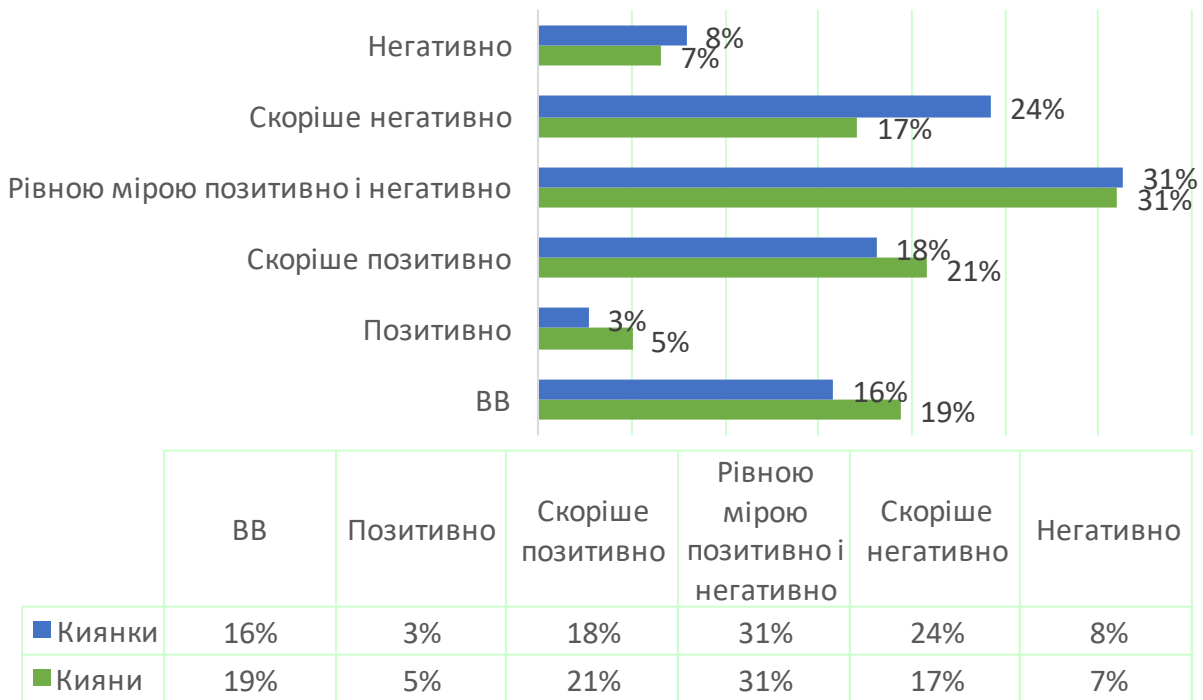
Киянки більш оптимістичніше оцінюють доступність вторинної медичної допомоги та третинної медичної допомоги, порівняно з киянами чоловіками. Представники обох статей у віці старші за 60 років позитивно оцінюють доступність вторинної та третинної медичної допомоги, на відміну від киян та киянок середнього віку.

Доступність медичної допомоги дітям, вагітним та породіллям киянками (47 %) та киянами (43 %) оцінюється в 2 рази позитивніше, ніж забезпечення хворих життєвонеобхідними лікарськими засобами – кияни чоловіки 25 %, киянки – 24 %. 51 % киян/киянок, які представляють багатодітні сім'ї з неповнолітніми дітьми, позитивно оцінили доступність медичної допомоги дітям, вагітним та породіллям в умовах воєнного стану. І так само 43 % киян/киянок, які є ВПО, схвалили ці послуги та сервіси у столиці.

67 % киянок та 63 % киян чоловіків оцінюють якість медичних послуг, що надають державні та муніципальні медичні заклади міста, на 3 та 4 бали, і, лише по 9 % на 5 балів. Проте, якість послуг приватних медичних закладів оцінюють переважно на 4 та 5 балів – 55 % киянок та 58 % киян.

ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ ТА ЯКОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЕРВІСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Кияни та киянки однаково оцінюють зусилля міської влади щодо допомоги вимушено переміщеним особам: оцінки або позитивні, або стримані. Звертає на себе увагу, що 44 % представників обох статей не знають у чому саме полягає така допомога (респондентам важко оцінити таку роботу влади міста) (рис. 6).

Рис. 6. "Як Ви оцінюєте надання соціальної підтримки та допомоги городянам в умовах воєнного стану?"

Лише 9 % ВПО у столиці (в межах частки опитаних в дослідженні) негативно оцінюють зусилля міської влади щодо допомоги ВПО. 22 % ВПО оцінюють таку допомогу позитивно, але водночас 41 % з них важко дати відповідь на запитання. Кияни чоловіки (28 %) більш позитивно оцінюють надання гуманітарної допомоги за часів війни, порівняно з киянками (21 %).

32 % киянок негативно оцінюють надання соціальної підтримки та допомоги містянам в умовах воєнного часу, серед киян таких 24 %. Така ситуація сигналізує про необхідність створення відповідних політик/процедур/ресурсів/сервісів для її започаткування/надання для містян, і, в першу чергу, ймовірно для киянок. Такі негативні оцінки надання соціальної підтримки та допомоги жителям/жителькам столиці в умовах воєнного стану зберігаються незалежно від віку, соціально-економічного становища та тривалості проживання у Києві.

Критично та негативно киянки (39 %) та кияни чоловіки (34%) оцінюють зусилля міської влади щодо допомоги пенсіонерам. Так само критично оцінюють зусилля міської влади і чоловіки, і

жінки у віці старші 60 років (54 %). Оцінки зусиль міської влади щодо піклування про громадян з особливими потребами переважно є помірними (3 бали) – кияни (21 %) та киянки (19 %). Серед чоловіків та жінок, в родинях яких є особи з інвалідністю, критичні оцінки (35 %) переважають над позитивними (24 %), відносно зусиль міської влади піклування про громадян з особливими потребами.

ОЦІНКА ДОСТУПНОСТІ ТА ЯКОСТІ ПОСЛУГ ЖКХ СТОЛИЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Кияни (9 %) та киянки (8 %) рівною мірою, – мінімалістично, – кажуть, що їх життя в місті ускладнює незадовільна якість послуг ЖК служб, не пов'язаних з руйнацією критичної інфраструктури. На складності, які виникають у зв'язку з тривалими вимкненнями електроенергії, звертають увагу як чоловіки (38 %) так і жінки (35 %) – рівною мірою. Однак киянки більш критично оцінюють доступність послуг електропостачання з огляду на ракетні удари та воєнний стан в місті, порівняно з киянами чоловіками (рис. 7).

Доступність послуг гарячого водопостачання киянки (29 %) оцінюють менш позитивно (у 5 балів), порівняно із киянами чоловіками (35 %). Серед жінок переважають оцінки доступності цих послуг на рівні 4-х балів (37 %). Якість послуги гарячого

водопостачання оцінується представниками обох статей переважно у 4 бали (36% жінки 34% чоловіки) (рис. 8).

Доступність послуги вивезення сміття оцінюється і киянами чоловіками (60 %), і киянками (59 %) однаково позитивно. Якість послуги вивезення сміття жінки оцінюють критичніше за чоловіків, але також позитивно – 52 % та 57 % відповідно. Послуга «утримання територій спільного користування» оцінюється як більш доступна киянками переважно в 5 балів (42 %), а киянами чоловіками у 4 бали (43 %). Якість послуг з утримання будинків оцінюють однаково і тими й іншими – у 4 бали. Оцінка доступності та якості послуг опалення містянами обох статей приблизно тотожні – оцінки рівною мірою розподілені між 4 та 5 балами. Показники доступності послуги холодного водопостачання є найбільшими серед усіх послуг ЖКХ столиці в умовах воєнного часу; оцінки киянками (71 %) та киянами (72 %) є тотожними. Якість цієї послуги на 5 балів оцінили 63 % жінок та 67 % чоловіків.

ОЦІНКА РОБОТИ ГРОМАДСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ТА ОЦІНКА РОБОТИ МІСЬКИХ СЕРВІСІВ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТОЛИЦІ В

УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Роботу громадського транспорту в умовах воєнного стану як чоловіки (47 %), так і жінки (46 %) схильні оцінювати «скоріше позитивно». Оцінка ефективності роботи системи Розумна зупинка оцінюється в більшості на 5 балів – киянками (25 %), киянами чоловіками (27 %). Сервіс Єдиний електронний квиток отримав найбільшу кількість позитивних відгуків у 5 балів: у жінок – 52 %, у чоловіків – 56%. Служба 1551 – оцінюється симетрично позитивно киянками (45 %) та киянами (43 %) – переважно у 5 та 4 бали. Сервіс Київ цифровий однаковою мірою підтримують кияни (67 %) та киянки (63 %). Карткою киянина більш є задоволені киянки (78 %) порівняно з киянами (71 %).

Відповідно до Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини на рівні територіальних громад, затвердженого у минулому році Наказом Міністерства соціальної політики України, – Наказ від 27 грудня 2022 р. № 359), – при наданні послуг органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні (публічні послуги), із застосуванням гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, рекомендується враховувати такі критерії:

- наявності – послуги та програми відповідають реальним потребам отримувачів послуг;
- доступності – товари та послуги фізично, економічно, інформаційно доступні для усіх груп жінок і чоловіків;
- прийнятності – послуги надаються із урахуванням соціального контексту і культурного розмаїття та потреб жінок і чоловіків та/або їхніх груп;
- якості – усі послуги надаються з дотриманням державних стандартів їх надання.

Окрім того, зважаючи на повномасштабну агресію РФ, – відновлення, відбудова, реконструкція та модернізація громад не є можливими без врахування інклюзивних планів розвитку громад для того, щоб зробити реконструкцію та відновлення України ефективними, справедливими, інклюзивними, підзвітними та сталими саме на рівні громад, для мешканців та мешканок, які в них проживають, враховуючи саме їх гендерні актуалізовані потреби та інтереси, що повністю відповідає нещодавно прийнятому Плану національного відновлення України.

Результати цього моніторингу гендерної чутливості муніципальних послуг столиці отримані в умовах воєнного стану, але це, навіть, більшою мірою підкреслює та актуалізує подальшу аргументацію гендерних інтервенцій столиці з точки зору таких питань, як:

- чи потреби й інтереси жінок-киянок і чоловіків-киян стоять у центрі політики / програми;
- якою мірою та яким чином продукти секторальних політик сприяють вирішенню виявленої проблеми, подоланню гендерного розриву та зменшенню гендерної нерівності в столиці;
- чи всі групи киян, які були визначені цільовими для політик, поліпшили своє становище, отримали кращий доступ до ресурсів та послуг;
- чи є такі киянки і кияни, які не отримують вигоди від результатів секторальних політик та послуг залежно від їхнього віку, етнічної належності, рівня доходу тощо;
- чи сприяє певна секторальна політика / програма просуванню гендерної рівності у місті Києві;
- чи впливають продукти та сервіси, напрацьовані в межах політики, позитивно на жінок і чоловіків, враховуючи їх різноманітні характеристики та потреби.

Результати цього соціологічного моніторингу дозволяють дати відповіді на питання: чи мають секторальні політики в столичному мегаполісі гендерний вимір, які завдання секторальних політик потрібно підпорядкувати гендерному виміру і яким чином у перспективі потрібно сформулювати цілі гендерної рівності у муніципальній сфері, з якою пов'язана та чи інша секторальна політика.

УДК 94:329.051.058:316.346.2-055.2

Галина Єрко,
викладачка-методистка,
голова циклової комісії суспільних та
художньо-мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

Олег Казмірчук,
викладач-методист,
викладач циклової комісії суспільних та
художньо-мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ІСТОРИОГРАФІЯ ЖІНОЧОГО РУХУ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

У статті на основі аналізу історіографічних даних про жіночий рух у виразнено стан його вивчення; визначено ключові постаті та знакові праці у галузі дослідження жіночого руху.

Ключові слова: жіночий рух, історія України, джерельна база.

Сьогодні вивчення історії України вимагає від істориків/історикинь сучасності переосмислення багатьох традиційних схем, залучення до історичного вивчення нових об'єктів, які до цього часу не вивчались, або вивчались опосередковано. Одним з таких локусів є питання вивчення жіночої історії від минулого до сьогодення, не обмежуючись лише частковим згадуванням про роль жінок в історичних процесах.

В умовах становлення та перегляду історії України важливо використовувати ґрунтовні дослідження жіночого руху загалом та спроби осмислення жіночого питання у різних галузях життєдіяльності (політична, наукова, суспільна та громадська діяльність) зокрема.

Мета статті – тезово проаналізувати історіографію жіночого руху, яку варто використовувати при вивченні історії України.

Як і в кожній галузі науки, в жіночій історії є свої джерела. Складність роботи з ними окреслюється такими факторами:

- недостатня кількість задокументованих свідчень про жінок різних епох;
- у більшості суто чоловіча перспектива погляду на жінок і їх потреби, а отже відсутність об'єктивності через патріархат та суспільні протиріччя;
- загублена документація через війни, окупації, геноциди;
- хронологічні неточності.

Проте, незважаючи на труднощі та вир історичних подій, науковці/науковиці змогли проаналізувати та відрефлексувати історії українського жіночого руху.

Вагомий внесок у розвиток українського жіночого руху зробила Марта Богачевська-Хом'як – історикиня, почесна докторка Українського католицького університету, активістка жіночого руху в США та у минулому – віце-президентка Союзу Українок Америки. У своїй опорній праці «Білим по білому» вона обґрунтовує та поєднує фемінізм і націоналізм в історичній ретроспективі від Козацької доби до ХХ століття [2]. Важливим при вивченні історії буде звернення до ролі жінок в Російській та Австро-Угорській імперіях і національно-визвольних змаганнях, про які йдеться у праці М. Богачевської-Хом'як.

Цікавим та корисним при висвітленні ролі жінки в історії буде науковий доробок, який вийшов у 1999 році в Одесі, «Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні», видана авторським колективом. У виданні детально описується жіноча історія України від найдавніших часів до кінця 1990-х років [4].

Свій внесок у розвиток українського фемінізму та історію жіночого руху здійснили Віра Агеєва [1] й Тамара Марценюк, публікуючи численні статті та дописи, детально описуючи засадничі феміністичні мотиви в українській і світовій літературі, культурі загалом, суспільстві й політиці. Так, Т. Марценюк у праці «Чому не варто боятися фемінізму?» розглядає історію як світового феміністичного руху, так і сучасні феміністичні організації та осіб, які працюють у цьому напрямку в Україні [8]. Важливо при вивченні сучасної історії жіночого руху звертатись до наукових розвідок сучасниць.

Заслуговують на увагу та будуть також корисними колективні наукові доробки такі, як: «Інша оптика: гендерні виклики сучасності» та «Бунтарки: нові жінки і модерна нація» [5; 3], які розглядають роль жінок та їхній вплив на формування суспільства

не лише через історичну складову, а й літературознавчу, соціологічну, політичну, соціальну.

Сьогоднішнє вивчення історії та місце в ній жінок не можливе без української жіночої історії Оксани Кісь, яка крізь призму історичних подій досліджує роль жінок в історії та їхній вплив на процеси, які відбувалися в минулому й творяться сьогоднішнім [6; 9].

«Поверненням боргу» вважає Вахтанг Кіпіані вихід колективної збірки «Країна жіночого роду» в бібліотеці «Історичної правди». Це цикл розповідей про більш чи менш відомих жінок та про їхній внесок в історію української державності, який особливо буде корисний при вивченні історії України і не лише [7].

Цікавим доробком Миколи Ябченка є «Коротка історія українського фемінізму», який в жанрі коміксу розповідає про український фемінізм. У книзі можна впізнати постаті, які сприяли появі фемінізму на території України і розвивають цю тему й до сьогодні [10].

І це не повний перелік наукових доробків у царині розвитку жіночого руху в Україні. Це тема, яка до сьогодні викликає багато суперечок в наукових колах та не завжди підтримується провідними науковцями. Але, незважаючи на певний спротив, сьогодні історія українського жіночого руху набуває популярності, з'являються нові теми й виклики для його вивчення.

Наведене є підставою для висновку про актуалізацію проблем становища і статусу жінки в українському суспільстві, уможлиблює розгортання наукового пошуку в цій важливій соціально-культурній сфері.

Література:

1. Агеєва В. Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського модернізму : монографія. Київ : Факт. 2003. 320 с.

2. Богачевська-Хом'як М. Білим по білому: Жінки у громадському житті України 1884–1939 / Центр жіночих студій в УКУ. Львів : Український католицький ун-т, перевид., випр. і доповн. 2018. 520 с.

3. Бунтарки: нові жінки і модерна нація. Есеї / В. Агеєва, І. Борисюк, О. Пашко, О. Пелешенко, О. Полюхович, О. Щур / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип. 2020. 368 с.

4. Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні : монографія / за заг. ред. Л. Смоляр. Одеса : Астропринт. 1999. 440 с.

5. Інша оптика: гендерні виклики сучасності : зб. наук. пр. / упоряд. В. Агеєва, Т. Марценюк. Київ : Смолоскип. 2019. 256 с.
6. Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти : монографія. Львів : Інститут народознавства НАН України. 2017. 288 с.
7. Країна жіночого роду. Бібліотека «Історичної правди» / уклад. В. Кіпіані. Харків : Вид-во «Віват». 2021. 304 с.
8. Марценюк Т. О. Чому не варто боятися фемінізму? Київ : КОМОРА. 2018. 328 с.
9. Українські жінки в горнилі модернізації / за заг. ред. О. Кісь. Харків : КСД. 1917. 304 с.
10. Ябченко М. Коротка історія українського фемінізму: мальопис / ілюстрації Ю. Вус та І. Кипібіди. Київ : Видавництво. 2022. 104 с.

УДК 070.1:659.1]305(085.8)

Тетяна Жалко,

кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії та методики
викладання шкільних предметів,
Волинський інститут післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк

Світлана Вірста,

викладачка-методистка,
викладачка циклової комісії словесних дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

МЕДІАРЕКЛАМА У ГЕНДЕРНОМУ ВИМІРІ

Коротко репрезентовано й частково класифіковано прояви гендерних стереотипів у рекламній комунікації, досліджено проблему стереотипного мислення в суспільстві, динаміку гендерної нерівності. Аналізуються поширені суспільні стереотипи та закріплені суспільною свідомістю ролі чоловіків і жінок.

Ключові слова: медіареклама, гендер, стереотипи, ролі чоловіків і жінок.

Рекламне індустрія визнається як важливий компонент успішної економіки будь-якої країни та представляє собою невід'ємну складову сучасного життя. У розвинутих країнах, поряд із пресою, реклама вважається «п'ятою владою», оскільки вона впливає на формування світогляду і психіки споживачів, пропонує моделі поведінки, гендерні уявлення, підтверджує чи руйнує гендерні стереотипи, ідентичності й ідеали.

Частина рекламних матеріалів, які присутні на ринку, можуть мати виражене гендерне забарвлення. Деякі з них можуть містити в собі відверто дискримінаційні сюжети, що використовуються для просування товарів і послуг. Відмітимо, що цей феномен може спостерігатися в різних ступенях залежно від конкретного контексту реклами. Вочевидь рекламодавцям здається, що такий відвертий підхід створює сильні психологічні ефекти і тим самим стимулює продажі. Однак, досі не доведено дослідниками, які саме категорії населення сприймають позитивно гендерно забарвлену рекламу, яка ступінь цієї позитивності, і головне – під впливом яких чинників формується у споживача позитивне або негативне сприйняття такої рекламної продукції.

У суспільній свідомості гендерні стереотипи відтворюються як узагальнені уявлення про те, які моделі поведінки та риси характеру вважаються типовими для «чоловічого» і «жіночого» статусу. Однак, психологи встановили, що не існує «чисто» чоловічої або «чисто» жіночої особистості. Людська особистість складається з комплексу різних рис, які можуть виявлятися у різних комбінаціях як у чоловіків, так і в жінок. Це означає, що гендерні стереотипи не відображають повністю багатогранність і різноманітність людської ідентичності. Так, активність і пасивність, самостійність і залежність є характеристиками, які можуть бути властиві різною мірою у чоловіків і жінок. Кожна особистість є унікальною комбінацією різних рис і якостей характеру. Не існує чіткого розділення між «чоловічими» і «жіночими» рисами, але складність людської особистості полягає в тому, що вона може виявлятися у багатогранних і унікальних способах у кожній окремій особі, незалежно від її статі.

Гендерні стереотипи – внутрішні установки щодо місця, ролі, значення чоловіка та жінки в суспільстві, сім'ї. Стереотипи є найбільш складною умовою у створенні принципово нових

відносин у соціумі та переході до якісно нової демократичної держави [2, с. 166].

Розглянемо, як саме основні групи стереотипів проявляються у рекламі.

1. *Стереотипи маскулінності-фемінності.* Зазначені стереотипи можна охарактеризувати як ознаки мужності або жіночності. Поняття маскулінності (мужності) і фемінності (жіночності) описують нормативні уявлення про фізичні, психологічні і поведінкові характеристики, які вважаються типовими для чоловіків і жінок. Наприклад, у рекламі часто натрапляємо на стереотипні образи чоловіка, який демонструє такі риси, як звернення до зовнішності, силу, роль годувальника сім'ї, досвід сексуального життя, емоційну замкнутість, стійкість, раціональний інтелект, прагнення до влади та лідерства, активність і амбіційність.

Варто відзначити, що ці описи відображають загальноприйняті уявлення, які можуть відрізнятися залежно від культурних контекстів та часу. Однак, в сучасному світі все більше рекламних кампаній намагаються перевернути ці стереотипи і пропонують більш різноманітні та недискримінаційні образи чоловіків. Водночас у стереотипному образі жінки в рекламі можна виявити зовсім протилежні риси: слабкість, зосередженість на зовнішності, турботу про родину, добропорядність, емоційність, ніжність, інтуїтивність, залежність, потребу у захисті, пасивність та сором'язливість. Наголосимо, що ці риси є узагальненням і відображають стереотипи, які можуть бути присутні в деяких формах реклами, але не обов'язково відповідають реальності і багатогранності жіночої ідентичності. Як приклад, можна назвати рекламу чипсів люкс «Мужні та ніжні», в основу сюжету якої покладено стереотипні уявлення про основні риси чоловіків і жінок. «Чоловічі» чипси описані як: *«Перші чипси, створені спеціально для хлопців. Простий і виразний смак: насичений соус барбекю, соковите м'ясо та смачна українська картопля. Взяв, відкрив, з'їв. Все просто, як твої бажання. А ще вони дуже подобаються дівчатам. Знаєш чому? Тому що їх тримають справжні мужні хлопці»* [5]. Отже, у наведеному тексті акцентується увага на тих рисах, які традиційно вважаються «маскуліними» – сила, раціональність, неемоційність і т. д. Ці риси часто пов'язуються з уявленнями про типові чоловічі якості в контексті гендерних стереотипів.

«Жіночі» чипси мають таку характеристику: *«Перші чипси, які розуміють дівчат. Смак настільки ніжний, що ти просто танеш від насолоди: вершкове масло, духмяний кріп та молода українська картопля. Пачка просто муркотить від задоволення. Люкс «НІЖНІ» вислухають всі твої розмови, разом пройдуться по магазинам і передивляться усі серіали. Вони не говорять, але все розуміють»* [5]. У цьому контексті домінантою є жіночі характеристики, що відображають стереотипні уявлення про «жіночі» риси: ніжність, бажання зайнятися шопінгом, пристрась до серіалів, покора і мовчазність.

2. *Стереотипи уявлень про розподіл родинних і професійних ролей між чоловіками і жінками.* У другій групі гендерних стереотипів проявляються особливості, пов'язані з формуванням певних соціальних ролей у родинній, а також професійній та інших сферах. Що стосується сімейної сфери, то зазвичай жінкам приписують ролі «дружини – берегині родинного вогнища», матері, господині. Прикладом такої реклами є відеоролик, в якому показується, як чоловік дарує посудомийну машину своїй дружині зі словами: *«Ти жінка, а не посудомийка»*. Магазин «Нова Лінія» пропонує жінці виграти пральну машину, посудомийку чи мультиварку, щоб отримати «час на себе».

Рис. 1. Реклама магазину «Нова лінія»

Основою цього повідомлення є те, що у жінки на першому місці домашні обов'язки, а все інше – другорядне. На перший

погляд, це хороший намір – подарувати жінці трошки вільного часу для себе, бо вона загрузла у хатніх обов'язках. Спочатку – прибери, а потім будеш мати вільний час для власних потреб. Відбувається підсилення стереотипу про соціальну роль жінки як домогосподині й того, що піклування про дім – це її основний обов'язок, попри особисті бажання та амбіції кожної окремої жінки.

Чоловіки – сильні особи, яким властиві професійні ролі (годувальник сім'ї, який своєю професійністю та силою забезпечує сім'ю). Як справедливо зазначають соціологи, чоловіків традиційно оцінюють за професійними успіхами, а жінок – за наявністю сім'ї та дітей [4, с. 117]. Прикладом такої реклами є телевізійний ролик торгової марки «Хлібний Дар» «Тим, хто обертає землю». У ньому йдеться про те, що саме чоловіки обертають землю: *«Доки всі сплять, у спеку та холод, без зупину, без перерв, старанно, вдумливо, відповідально. Навіть коли втомився, навіть якщо ніхто не бачить, тому що тут все залежить від тебе»*. У ролику відзнято чоловіків різних професій, які щось обертають (кермо, кавоварку, колесо комп'ютерної мишки, жінку-фігуристку, волосся, наречену, камеру об'єктива тощо) [<https://www.youtube.com/watch?v=ZpssVp3Svac>].

3. *Стереотипи за специфікою змісту праці*. Третя група гендерних стереотипів зображує різницю між професійною зайнятістю чоловіків та жінок. Ці стереотипи обмежують можливості і ставлять певні очікування стосовно вибору професії залежно від статі.

За існуючими уявленнями чоловікам приписують професії, пов'язані з керівництвом, технікою, будівництвом та іншими значущими видами діяльності, а жінкам – заняття та професії, пов'язані з творчістю, наданням певних послуг, інакше кажучи, легкі і не значущі. Тому поширена думка про існування так званих «чоловічих» та «жіночих» професій. За даними ЮНЕСКО, стереотипний перелік чоловічих занять включає професії архітектора, водія, інженера, механіка, дослідника та ін., а жіночих – бібліотекаря, виховательки, вчительки, телефоністки, секретарки тощо [3, с. 200].

Соціальну рекламну кампанію, яка спрямованою на подолання гендерних стереотипів, у 2019 р. запустило Міністерство культури та інформаційної політики. Її основним гаслом була фраза: «Твоя професія – твій вибір». Це серія коротких роликів, яка має на меті подолати гендерні стереотипи в

професійній діяльності, розповісти про те, що жінки та чоловіки мають рівні права у виборі професій, та те, що не існує «чоловічих» та «жіночих» професій. Короткі ролики показують маму та тата військових, хлопця флориста, дівчину-електрика, регбістку, чоловіка-вихователя у дитячому садочку №37. Така реклама у простій та ненав'язливій формі руйнує гендерні стереотипи щодо соціальних ролей чоловіка та жінки, уявлень про те, що жінки мають лише доглядати та працювати у сфері обслуговування, а чоловіки – займатись бізнесом, ремонтувати машини та сантехніку. Така реклама дає людям можливість по-іншому подивитись на звичайні речі, а комусь й зовсім показує світ новими образами та дає поштовх до самореалізації у тій сфері, яка раніше вважалась не притаманною їхній статі [<https://www.youtube.com/watch?v=4M-0OLunWIk>].

Необхідно зазначити, що сучасне суспільство виявляє зростаючу свідомість і відкритість щодо розуміння різноманітності ролей та можливостей для жінок і чоловіків. Завдяки зусиллям активістів багато жінок займають високі посади в різних галузях, включаючи медіаорганізації. Це дозволяє представляти різноманітність думок, перспектив і досвіду жінок в суспільному дискурсі. Реалістичне відображення жіночої сили, компетентності і лідерства у медіа сприяє руйнуванню стереотипів і створенню більш сприятливого суспільства, де кожна особистість має можливість реалізувати свій потенціал незалежно від статі.

Уже сьогодні часто-густо натрапляємо на рекламу, яка зображує нетрадиційні образи чоловіків, які доглядають за дітьми й господарюють удома. Деякі країни, наприклад, Мальта, проголосили керівні принципи щодо гендерної рівності й зображення чоловіків і жінок у засобах масової інформації: «... чоловіки та жінки повинні зображуватися в широкому діапазоні ролей, як традиційних, так і нетрадиційних, в оплачуваній роботі, соціальній, сімейній активності й дозвіллі. І чоловіки, і жінки повинні зображуватися як такі, що приймають рішення в сім'ї та управлінні домогосподарством. Телевізійні й радіопрोगрами повинні відображати різноманітність у сімейних структурах, тобто не тільки шлюби між жінкою та чоловіком, а й зображувати самотніх батьків та усиновлених дітей... Програми не повинні підсилювати патріархат у суспільстві, де чоловіки мають більше влади. Програми не повинні акцентувати увагу на певних ролях жінок, переважно домашній і сексуальній, і зображувати їх як

покірливих. Чоловіки і жінки повинні зображуватися як у публічній, так і в приватній сферах» [1, с. 5].

Отже, масмедіа мають значний вплив на формування і утвердження гендерних стереотипів у масовій свідомості. Через свою широку аудиторію і масову доступність засоби масової інформації мають потужний вплив на формування уявлень, переконань і цінностей респондентів. Тому важливо продовжувати просувати позитивні приклади ролей жінок у різних сферах, в тому числі у медіа, щоб інспірувати й надихати інших жінок на досягнення успіху і створення позитивних змін у суспільстві.

Література:

1. Бежнар Г. П. Гендерні стереотипи в рекламі: проблеми й перспективи. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. : Науково-практичний журнал / Голов. ред. С. Г. Секундант, відпов. ред. Д. В. Яковлев ; Міністерство освіти і науки України ; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. Вип. 32. С. 3–7.
2. Варій М. Й. Соціальна психіка нації. Львів : СПОЛОМ. 2002. 184 с.
3. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник. Київ : Центр учб. літ. 2011. 488 с.
4. Кірчева Н. С. Гендерні стереотипи в рекламі. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2005. Вип. 23. С. 116–124.
5. Сайт ТМ «люкс» : веб-сайт. URL: <http://new.lux.ua/> (дата звернення: 12.03.2023).

УДК 37.06-057.875

Оксана Закусило,
старша викладачка кафедри фізичної реабілітації та
соціального забезпечення,
Відокремлений структурний підрозділ
Закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»
Луцький інститут розвитку людини,
м. Луцьк

ДО ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті висвітлено основні аспекти явища насильства у закладах освіти; обґрунтовано комплексний підхід, який вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін щодо попередження насильства в освітньому середовищі.

Ключові слова: насильство, освіта, заклади освіти, булінг (цькування), кібербулінг, профілактика.

Основою для якісної реалізації права на освіту, досягнення рівності та створення у суспільстві атмосфери поваги до різноманіття та прав людини є неприпустимість у закладах освіти дискримінації, у тому числі й насильства.

Освітні заклади повинні сповідувати політику нульової толерантності до будь-яких проявів насильства. У процесі здобуття освіти цінностями повинні бути знання й права людини, а не будь-які обмеження, принизливі жарти, домагання та переслідування. Але, на жаль, маємо констатувати, що кожен з учасників освітнього процесу можуть потрапити у групу ризику щодо здійснення над ними насильства різного характеру. Учасниками освітнього процесу відповідно до Закону України «Про освіту» (ст. 52) є:

- здобувачі освіти;
- педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники;
- батьки здобувачів освіти;
- фізичні особи, які провадять освітню діяльність;
- інші особи, передбачені спеціальними законами та залучені до освітнього процесу у порядку, що встановлюється закладом освіти.

Насильство може завдати їм тяжких травм, фізичних і моральних, які мають згубні наслідки для подальшого психосоціального благополуччя.

Метою статті є обґрунтувати необхідність застосування дієвих механізмів профілактики та запобігання вчиненню насильницьких дій у закладах освіти, що сприятиме створенню психологічно комфортного та безпечного середовища для здобуття освіти дітьми та молоддю.

Спершу визначимо поняття «насильства»: насильство – це навмисне застосування фізичної сили або значного впливу, здійсненого або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення у розвитку або різного роду збиток [3]. Такий вплив на особу здійснюється вчиненням певних умисних діянь. Особа, яка вчиняє насильницькі діяння, усвідомлює їх характер, передбачає наслідки цих діянь і бажає або свідомо допускає їх настання. За вчинення насильства існує цивільна, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Виділяють такі форми насильства: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне.

Тривожною тенденцією для сучасного дитячого та молодіжного середовища стає булінг (цькування). Насильство завдає хлопцям та дівчатам тяжких травм, фізичних і моральних, які мають згубні наслідки для їхнього подальшого психосоціального благополуччя [1, с. 55].

У 2019 року вступили в силу норми закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», який визначає поняття булінгу.

Булінг (цькування) – це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого(ої).

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник(ця) (булер), потерпілий(а) (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);

– дії або бездіяльність кривдника(ці), наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого(ої) інтересам кривдника(ці), та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого(ої).

У закладі освіти в ситуації булінгу центральним суб'єктом є здобувачі освіти. Тобто:

– вони можуть потрапляти в ситуацію булінгу (бути постраждалими) від інших учнів/студентів, науково-педагогічних працівників, обслуговуючого персоналу, батьків здобувачів освіти, інших осіб, тобто всіх учасників освітнього процесу;

– вони можуть виступати у ролі кривдника(ці) стосовно інших учнів/студентів, науково-педагогічних працівників, обслуговуючого персоналу, батьків здобувачів освіти, інших осіб, тобто всіх учасників освітнього процесу.

Необхідно розуміти, що не кожен конфлікт у закладі освіти є булінгом. Булінг – це тривалі, повторювані дії, які мають на меті завдання шкоди психічному чи фізичному здоров'ю, або завдало такої шкоди. Якщо відбувається сварка між учнями/студентами, унаслідок якої один з її учасників(ць) впав і вдарився – це не є булінгом. Але у випадку, коли наявні насмішки, приниження, нецензурні висловлювання і штовхання, які носять принизливий характер і мають на меті завдання шкоди, підпорядкування інтересам кривдника(ці) – такі дії вже вважаються булінгом і потребують відповідного реагування.

Виокремлюють такі види булінгу:

– економічний булінг – крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей тощо;

– психологічний булінг – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж тощо;

– сексуальний булінг – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти тощо;

– кібербулінг – приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв (пересилка неоднозначних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу інтернет, цькування через соціальні мережі).

Розрізняють прямий булінг (наприклад, одна людина вимагає у іншої гроші або речі) і непрямий (наприклад, група людей

поширює неправдиві чутки про свого однокласника/однокурсника), образи і погрози через електронну пошту, мобільний телефон, текстові повідомлення, а також створення наклепницьких вебсайтів (кібербулінг).

Розглянемо роль та відповідальність працівників закладу освіти у попередженні та протидії насильству відповідно до їхніх повноважень та обов'язків.

Дуже важливо, щоб кожен учасник та учасниця освітнього процесу знали позицію закладу освіти щодо протидії та попередження насильства та булінгу (цькування) і неухильно дотримувався визначених положень та правил поведінки. Також педагогічні працівники мають знати, що робити, з ким взаємодіяти і яку відповідальність вони несуть за власні дії або бездіяльність у випадку насильницьких дій. Ці обов'язки мають бути чітко визначені, розподілені і прописані у посадових інструкціях кожного працівника.

Так, керівник закладу освіти:

- забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування);
- розглядає заяви про випадки насильства та видає рішення про проведення розслідування;
- скликає засідання комісії з розгляду випадків насильства та булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування;
- повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки насильства в закладі освіти;
- забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили насильства, стали його свідками або постраждали від нього;
- координує роботу з впровадження комплексного підходу до попередження та протидії насильства у закладі освіти.

Педагоги/педагогині щодня спілкуються і контактують із здобувачами освіти, тому саме вони можуть своєчасно виявити конфлікти, помітити випадки ізоляції, булінгу (цькування) або будь-яких інших ознак насильницьких дій. Вони мають знати, як надати допомогу і підтримку у випадку будь-якого виду насильства. Педагоги в жодному разі не мають ігнорувати чи приховувати повідомлення про такі випадки. Натомість, важливо

виявляти проблеми у поведінці здобувачів освіти та шукати спосіб їх вирішення.

Крім того, необхідно довести до відома всіх працівників закладу освіти про їх обов'язок повідомляти керівництво закладу освіти або уповноважену особу про випадки насильства та булінгу (цькування), свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення подібних дій.

Психолог проводить аналіз соціально-психологічного клімату в закладі освіти загалом або у окремих академічних групах; бере участь в розгляді звернень щодо випадків насильства; забезпечує профілактику булінгу (цькуванню); здійснює психологічний супровід здобувачів освіти, які постраждали від насильства та булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили насильницькі дії.

Важливо робити це з дотриманням принципу конфіденційності (нерозголошення інформації про фізичну особу). Варто пам'ятати, що конфіденційна інформація може поширюватися лише за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов.

Не менш важливу роль в попередженні та протидії насильству та булінгу (цькуванню) відіграє допоміжний та технічний персонал (медичні працівники, охоронці, бібліотекари, працівники їдальні, гардеробу, прибиральниці тощо). Вони можуть стати свідками некоректної поведінки, бійок, знущань, або запідозрити підготовку до вчинення насильницьких дій. У такому випадку вони мають негайно повідомляти про це керівника(цю) закладу освіти або уповноважену особу. У разі, якщо дії, свідками яких вони, як і решта учасників освітнього процесу, стали несуть загрозу життю і здоров'ю особи – повинні негайно втрутитись, застосувавши розумні фізичні дії, тобто мінімально необхідні для припинення. Важливо навчити персонал діяти в разі загрози життю і здоров'ю: негайно викликати швидку допомогу та надавати невідкладну допомогу.

Окрім злагодженої командної роботи, варто також налагодити міжвідомчу взаємодію закладу освіти з представниками органів самоврядування, соціальними службами, представниками поліції та адвокатури, центрами кризового втручання та іншими уповноваженими органами. Для цього заклад освіти може розробити «карту» закладів та установ, з якими він зобов'язаний взаємодіяти у разі потреби. Потрібно чітко

визначити порядок взаємодії – до кого і в яких випадках звертатися, зазначити адреси, перевірити телефони, інформацію про робочі години та контактних осіб відповідних служб.

Під час спільної роботи декількох установ надзвичайно важливо проявляти повагу до честі та гідності, як жертв насильства, так і кривдників, не допускати розголошення особистої інформації. Це допоможе уникнути продовження насильства та стигматизації його учасників.

Отже, попередження насильства у закладах освіти вимагає комплексного підходу та спільних зусиль усіх зацікавлених сторін. Впровадження заходів, які були описані вище, сприятиме створенню такого середовища, яке забезпечить право кожного здобувача освіти на якісну та безпечну освіту.

Література:

1. Андрєєнкова В. А., Байдик В. В. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Нічога С. О. 2020. 196 с.

2. Попередження насильства в закладах освіти: методичний посібник для педагогічних працівників. Київ : Благодійний фонд «Здоров'я жінки і планування сім'ї». 2020. 104 с.

3. Що таке насильство? URL: <https://1547.ukc.gov.ua/dovidkova-informatsiya/protydiya-nasylstva-za-oznakoyu-stati/shho-take-nasylstvo> (дата звернення: 02.05.2023).

УДК 791.43:342.7:[070+004](477.82)

Ірина Ковальчук,

кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри природничо-математичної,
світоглядної освіти та інформаційних технологій,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ КІНО ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕДІАПРОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ МОДЕРУВАННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО «ЗЛАМАНІ ГІЛКИ»)

Визначені основні етапи модерування документального кіно Аяла Шарот «Зламани гілки»/Ізраїль/2014, описані методи і прийоми роботи над проблематикою фільму.

Ключові слова: права людини, документальне кіно, «Зламани гілки», *Dosidays UA*, толерантність, стереотипи.

Екранне мистецтво володіє великою силою емоційного, етичного, естетичного впливу на молоде покоління. Для молодих людей це не лише спосіб проведення вільного часу, але й дієвий інструмент формування особистості. Саме тому екранне мистецтво можна використовувати як ефективний засіб виховання та навчання.

Проникливе занурення у світ кіно – це одне з джерел загальнокультурного розвитку особистості. Фільми мають величезні перцептивні можливості екранних мистецтв, які здатні на інтегральному рівні комплексно вирішувати проблему й естетичного виховання, й художнього розвитку, й правової освіти здобувачів освіти. Висновок очевидний: необхідна цілеспрямована кіно- і медіапросвіта.

Медіаграмотна людина презентує активне використання можливостей інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету. Вона розуміє мову екранного мистецтва, і, таким чином, більш критично ставиться до вибору медійної продукції та протистоїть маніпуляціям. Більше того, медіапросвіта виступає як компонент загальнокультурної підготовки людини і відповідно до соціального замовлення сучасної цивілізації є ознакою демократичного суспільства.

Однією з найважливіших форм роботи у сфері кінопросвіти є кіноклуб, кінолекторій, де задіяні й гармонійно взаємодіють філософія, журналістика, педагогіка, психологія, інформатика, культурологія, мистецтвознавство, політологія та соціологія. Системна кіноклубна робота вчить робити усвідомлений вибір між якісним кіно і, так званим, «ширвжитком»; сприяє формуванню активної соціальної й громадянської позиції. А кіноклубна просвіта в сфері прав людини дає знання про людську гідність та права людини, вчить правилам дискусії, критичного мислення, спонукає замислитися про цінність і неповторність кожної людської особистості [1].

Розглянемо на прикладі матеріалів до обговорення документального фільму із колекції Docudays UA (одне з головних завдань якого – кіноклубна робота в сфері прав людини) Аяла Шарот «Зламани гілки»/Ізраїль/2014 можливості впливу засобами кіно на особистість. Анімаційний документальний фільм розповідає історію дівчинки Міхаль Рехтер.

Для знайомства з учасниками/-цями кіноперегляду можна використати вправу «Асоціативний куц». Модератор/-ка може запропонувати представитися і назвати свою асоціацію до поняття «права людини» (відповідь кожного учасника/-ці фіксувати на фліп-чарті/дошці), в результаті чого можна отримати широкую характеристику запропонованого поняття.

Для встановлення контакту з аудиторією, виявлення їх рівня обізнаності та інтересів можна обговорити наступні питання: Чи дивитесь документальне кіно? Які особливості документального кіно? Чи хотіли б фільмувати моменти з власного життя? На вашу думку, як відчувається особа, яка стає головною героїнею/героєм документального фільму?

Кожна подія має свою мету. У цьому випадку – це перегляд та обговорення документального фільму «Зламани гілки» режисерки Аяла Шарот.

Щоб глибше зрозуміти проблематику фільму, події, відображені у ньому, та героїню, її міркування й емоційний стан, варто попрацювати над змістом ряду понять, зокрема, таких: толерантність, національні меншини, дискримінація, антисемітизм, стереотипи, упередження, тоталітарний режим. Для роботи над поняттями можна використати роботу в парах, чи мікрогрупах для обговорення, і надалі озвучення для всіх присутніх.

Перед переглядом фільму «Зламани гілки» можна запропонувати учасникам та учасницям обговорити асоціації, які у них виникають, коли чують назву фільму. Поміркувати про що думають, про що може бути історія під такою назвою.

Після обговорення назви фільму коротко повідомити про основні події, відображені у фільмі – про історію Міхаль Рехтер. Дівчині було лише 14 років, коли вона покинула свою домівку в Польщі і сама поїхала до Палестини напередодні Другої світової війни. Родина повинна була приєднатися до неї наступного року, але з початком війни усе змінилося. Вони більше так і не побачились. Причиною цього став Голокост.

Важливо переконатися щодо розуміння учасниками/-цями кіноперегляду змісту поняття «Голокост». Для цього можна запропонувати записати на стікерах свою асоціацію до цього терміну і приклеїти на ватмані, пояснюючи її. Підсумувати про значення поняття «Голокост» (вузьке і широке розуміння Голокосту).

За можливості до перегляду фільму варто залучати експертів [2]. В цій ситуації – можна залучити людину, яка знає історію і може надати довідку, де можна глибше ознайомитися з цією проблемою – у якій спеціалізованій літературі це описано, які є фільми на цю тему, де є музеї і т.д.

За такої підготовчої роботи перегляд фільму буде більш усвідомленим і зрозумілішим. Бути уважними при перегляді спонукатимуть і питання, які можна поставити присутнім перед переглядом. Зокрема: Що стало причиною вимушеної міграції головної героїні до Палестини? За що вбили її родину? Які права людини було порушено під час Голокосту? (питання для зручності можна записати на дошці).

Відразу після перегляду варто обговорити емоційний стан глядачів/-ок, зокрема, запропонувати їм розповісти історію головної героїні через свої емоції, які виникали під час перегляду фільму. Використати запитання на кшталт: Які емоції у вас виникали під час перегляду фільму? Що вас вразило найбільше? Що ви відчували в ці моменти? (доречною буде вправа «Коло емоцій»).

Наступний крок – обговорити запитання, які були запропоновані перед переглядом фільму. Відповіді учасників/-ць продемонструють рівень розуміння змісту та проблематики фільму і стануть основою для сприйняття наступної інформації.

Рекомендовано наголосити про відзначення пам'ятної дати, запровадженої рішенням Генеральної Асамблеї ООН (від 1 листопада 2005 року) – 27 січня – Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту. Обговорити нормативну базу (зокрема, Загальну декларацію прав людини, 1948).

Окремим, але органічним, етапом в обговоренні може бути робота над стереотипами. Для цього можна використати перехід через такі запитання: Які стереотипи та упередження продукувала нацистська ідеологія щодо євреїв? Чи стикалися ви в житті особисто, чи були свідком проявів стереотипів та упереджень? Спробуємо перевірити себе на вміння виявляти стереотипи.

Вправа «Факти та стереотипи»: Прочитайте твердження і зробіть помітки навпроти кожного з них літерою: Ф – факт або С – стереотип:

- Повні люди – привітні.
- В Україні проживає понад 100 національностей.
- Більшість сенаторів США – чоловіки.
- Аборигени – люди відсталі.
- Усі шведи – світловолосі.
- Політики – люди безчесні.
- Усі українці люблять сало.
- Більшість людей з інвалідністю не можуть займатися спортом.
- Темношкірі більш схильні до занять спортом, ніж до інтелектуальної праці.
- Хворі на СНІД – люди аморальні.
- Усі президенти України – чоловіки старші за 35 років.
- Араби – люди імпульсивні.
- Християни – люди високих чеснот.
- Яблуні родять влітку.
- Українські чорноземи – найкращі.

Запропонувати твердження обговорити в групах і прийти до спільного рішення. Якщо будуть спірні ситуації, варто озвучити. Результатом вправи має стати міркування з приводу стереотипів у фільмі «Зламани гілки».

Цікавим у обговоренні фільму може стати питання щодо форм подачі інформації. Адже фільм синкретично поєднує у собі анімацію, фото, документальну хроніку, розповідь очевидців, документи-листи. Як варіант, запитати, чому режисерка використовує такі різні форми подачі інформації? Які враження виникають при такій подачі інформації? Чи допомагає це у

висвітленні теми? Спробувати навести приклад: який прийом підсилює ту чи іншу інформацію?

Цікавими для обговорення можуть стати наступні питання та вправи (їх можна використовувати за наявності достатньої кількості часу та інтересу присутніх до розмови):

Які візуальні/драматичні засоби використані для донесення основної ідеї фільму?

Зобразити на аркуші паперу – символічно – передати свою емоцію/почуття/бажання/потребу через певний символ чи образ (схематично) того моменту/кадру фільму, який вразив найбільше.

Чи можемо назвати цей документальний фільм сучасним?

Чи можемо провести паралелі між проблематикою фільму і сьогоденням?

Завдання такого формату сприятимуть підведенню підсумків, завершенню роботи над обговоренням фільму та релаксації.

Таким чином, підсумовуючи, можемо стверджувати, що перегляд документального кіно важливо супроводжувати його обговоренням. Використання різних форм роботи дозволяють розглядати та досліджувати певну проблему глибоко та всесторонньо, з метою досягти взаємоприйнятної й загальнозначущого її вирішення.

Література:

1. Потапова В., Охредько О. Документальні фільми про права людини як інструмент медіапросвіти. Навчально-методичний посібник. Київ : Docudays UA. 2018. 86 с.

2. Як провести кіноклуб зі спеціальним гостем? URL : <http://bit.ly/1LA5JCc> (дата звернення: 10.05.2023).

УДК 37.015.31:305

Вікторія Колодяжна,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри теорії та історії держави і права,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Михайло Бондар,
студент 3 курсу
спеціальності 081 Право,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА

Гендерне виховання та освіта – це процеси, спрямовані на формування свідомості людей щодо гендерної рівності та поваги до прав жінок. Ці процеси дуже важливі для нашого суспільства, оскільки допомагають зменшити гендерну нерівність та забезпечити повні права жінок.

Ключові слова: гендерне виховання, гендерна освіта, статева дискримінація.

Гендерне виховання та освіта є важливими інструментами для формування гендерної рівності та прав жінок у суспільстві. Гендерна рівність включає у себе рівний доступ до можливостей, ресурсів та засобів для жінок і чоловіків, а також рівність у владі, рівність у заробітній платі та участі у прийнятті рішень.

Гендерне виховання та освіта можуть допомогти змінити гендерні стереотипи й нерівність, які виникають у суспільстві. Наприклад, у школах можуть розповідати учням про різні гендерні ролі, що жінки та чоловіки можуть бути успішними у будь-яких сферах життя. Вищі навчальні заклади можуть забезпечити рівний доступ до освіти для жінок та чоловіків, а також забезпечити рівні умови для навчання [3].

У результаті гендерне виховання та освіта можуть допомогти забезпечити більшу рівність між жінками та чоловіками у суспільстві та зменшити гендерну дискримінацію і насильство щодо жінок. Для досягнення цих цілей необхідна співпраця між урядами, освітніми закладами та громадськими організаціями у розробці та реалізації відповідних програм і заходів. Також важливо, щоб гендерне виховання та освіта були доступними для

різних груп населення, включаючи осіб з інвалідністю, мігрантів та інших меншин.

Доступність та обов'язковість гендерної освіти – це важливі аспекти, які визначають ефективність гендерної освіти у досягненні гендерної рівності та захисту прав жінок.

Доступність гендерної освіти означає, що вона має бути доступною для всіх, незалежно від статі, соціального стану, релігії, національності, віку та інших факторів. Доступність забезпечується шляхом створення відповідних умов для здобуття гендерної освіти, таких як наявність кваліфікованих викладачів та ресурсів.

Обов'язковість гендерної освіти також сприяє зміні гендерних стереотипів та упереджень, які давно закріпилися в суспільстві. Наприклад, у більшості країн дітей навчають, що в родині материнська роль полягає в опікуванні дітей та виконанні господарських обов'язків, тоді як батько повинен забезпечити дохід та захист сім'ї. Обов'язковість гендерної освіти допоможе розуміти, що такі ролі можуть бути домовленими та розподілятися між чоловіками та жінками залежно від їхніх здібностей та бажань [1].

Обов'язковість гендерної освіти також може зменшити статеvu дискримінацію й насильство, яке є проблемою в багатьох країнах світу. Відповідна освіта допоможе зрозуміти, що насильство не може бути виправдане жодним стереотипом про роль чоловіка та жінки, і що жодна людина не повинна стикатися з насильством або дискримінацією через свою стать чи гендерну ідентичність.

Однак, питання обов'язковості гендерної освіти залишається спірним у деяких країнах. Окремі люди вважають, що така освіта може порушити традиційні цінності та вірування, що приводить до спротиву та відмови від прийняття відповідних знань.

Тому важливо забезпечити баланс між доступністю та обов'язковістю гендерної освіти. Для досягнення цієї мети потрібно залучити всіх зацікавлених сторін, включаючи урядові та недержавні організації, громадські організації та активістів, вчителів та викладачів, а також батьків та учнів.

У світі існують приклади успішної реалізації гендерної освіти, що стала доступною та обов'язковою. Наприклад, в Швеції вже протягом багатьох років в групах дітей у дошкільних закладах проводяться заняття з гендерної рівності та виховання, що сприяє усвідомленню різниць між дітьми та розвитку їхніх навичок,

пов'язаних із співпрацею, комунікацією та емпатією. В Іспанії уряд встановив обов'язок включення гендерної освіти в програми навчання в усіх рівнях освіти [5].

Також існують багато неурядових та громадських організацій, які працюють над доступністю та обов'язковістю гендерної освіти. Наприклад, організація UNESCO розробляє матеріали для гендерної освіти та надає методичну допомогу вчителям та викладачам з усього світу. Організація Plan International працює над забезпеченням доступності гендерної освіти в країнах, де вона не є обов'язковою, і проводить навчальні курси для вчителів та викладачів.

Україна також не є винятком щодо питання гендерної освіти. Згідно з Державною стратегією забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, українська система освіти має бути направлена на формування гендерної свідомості та рівноправності. В Україні з'являються громадські організації, які працюють над впровадженням гендерної освіти у школах та університетах. Також існують окремі навчальні програми з гендерної тематики, але вони ще не є обов'язковими.

Є також багато прикладів успішної реалізації гендерної освіти у вищій освіті. Одним з них є програма «Gender Inclusive Curriculum» у Канзаському університеті. Ця програма включає обов'язкові курси з гендерних питань, а також забезпечує підтримку досліджень, діяльності та програм, спрямованих на розуміння гендерних питань. Результати програми показали покращення знань студентів про гендерні питання та здатність застосовувати ці знання у своєму житті.

Інший приклад – це програма «Women's Leadership Program» у Колумбійському університеті, яка має на меті розвиток лідерських навичок у жінок та поширення рівноправ'я у всіх сферах життя. Ця програма надає студенткам знання та інструменти, необхідні для ефективного лідерства, а також підтримує жінок-студенток у їхніх професійних та особистих розвиткух [2].

Роль держави та громадськості є надзвичайно важливою у впровадженні гендерної освіти. Держава має розробити національну стратегію з гендерної освіти та забезпечити її фінансування. Громадськість може впливати на державну політику через місцеві органи самоврядування, різні громадські організації та медіа.

Держава може забезпечити доступність гендерної освіти для всіх категорій населення. Наприклад, в Іспанії у 2007 році була

прийнята законодавча ініціатива щодо реалізації гендерної освіти на всіх рівнях у навчальних закладах. Вона передбачає включення гендерної складової до змісту освіти та підготовку вчителів до її викладання. У Норвегії з 2006 року усі школи повинні розробляти плани дій щодо рівності статей, а також повинні мати координатора з питань гендерної рівності [4].

Громадськість може виконувати роль контролю за впровадженням гендерної освіти. Наприклад, в Індії різні жіночі громадські організації вимагають реалізації гендерної освіти, особливо у сільській місцевості, де доступ до освіти є обмеженим. У Німеччині також існують різні організації, які займаються гендерною освітою та рівністю статей, і працюють у співпраці з урядом.

Література:

1. Лисенко К. Роль гендерної освіти в українському суспільстві. *Гендерні проблеми*. 2019. № 2. С. 57–63.
2. Марголін О. Глобальний гендерний розрив у 2020 році. URL: <http://surl.li/hdcwr> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Навчально-методичні матеріали до уроків гендерної грамотності: «Ми – різні, ми – рівні» / за заг. ред. О. Семиколенової. Запоріжжя : Друкарський світ. 2011. 128 с.
4. Education policy outlook 2019: Working towards effective learning for all. URL: <http://surl.li/hdcwx> (дата звернення: 01.05.2023).
5. Gender equality in education: the key to sustainable development. URL: <http://surl.li/hdcwi> (дата звернення: 01.05.2023).

УДК 305:37.091.313-044.247:[004:5:62:]

Лариса Констанкевич,
викладачка-методистка,
викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

Мар'яна Радкевич,
викладачка циклової комісії
природничо-математичних дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО STEM-ОСВІТИ

У статті розкривається питання гендерних відмінностей в освіті STEM та гендерно чутливий підхід до інновацій, технологій і цифрової освіти.

Ключові слова: STEM, гендерна рівність, гендерний підхід.

Освіта жінок у STEM – це освіта дівчат і жінок у таких галузях, як наука, техніка, інженерія та математика.

Вирішення проблеми гендерної рівності має велике значення в освіті дорослих. Європейський союз підтримує й активно сприяє гендерній рівності у різних сферах життєдіяльності, зокрема через неформальні та інформальні освітні практики для дорослих, які націлені на розбудову гендерно чутливого суспільства. Гендерна чутливість стає вагомим інструментом в освіті дорослих. Причому гендерне питання в освіті дорослих – це більше, ніж спроба покращити цільові програми для чоловіків і жінок. Забезпечення рівних освітніх прав для чоловіків і жінок в освіті дорослих дає змогу отримати не лише більше можливостей взяти участь у цих програмах, але й більшу ймовірність отримати максимальну користь від свого досвіду. Більш того, гендер продовжує залишатися однією з базових категорій, що використовується людьми для розуміння і пояснення соціального світу, сприйняття та оцінювання себе з позицій своєї соціальної ролі [1].

Гендерні відмінності в освіті STEM можна побачити з рівня освіти раннього дитинства у наукових дисциплінах та математиці, які стають більш вираженими на вищих рівнях освіти. Дівчата втрачають інтерес до дисциплін STEM з віком, особливо в період раннього та пізнього підліткового віку. Це зменшення інтересу впливає на кількість дівчат у закладах вищої освіти. Студентки становлять 35% від усього студентства, яке навчається у відповідних галузях STEM на цьому рівні в усьому світі. Відмінності також спостерігаються за дисциплінами, причому найнижча кількість жінок в навчальних закладах на спеціальностях інженерних, виробничих, будівельних, природничо-наукових, математичних, статистичних та інформаційно-комп'ютерних технологій. Можна спостерігати суттєві регіональні та національні відмінності у представленні жінок в освіті STEM. Жінки становлять непропорційну кількість під час навчання у закладах вищої освіти на спеціальностях STEM. Це явище суттєво впливає на гендерні показники у світі праці та кар'єри.

Згідно з даними ЮНЕСКО, на участь дівчат та жінок, досягнення та прогрес у дослідженнях STEM та кар'єрі, впливають різні фактори, зокрема:

- психологічні фактори: впевненість у власних силах, самоефективність, інтерес і мотивація, а також біологічні фактори, які можуть впливати на здібності, навички та поведінку, такі як структура і функції мозку, гормони, генетика і когнітивні риси, просторові та мовні навички.

- батьківські переконання та очікування, виховання в родині і соціально-економічний статус, інші фактори побуту, а також вплив однолітків.

- фактори в середовищі навчання, включаючи профіль вчителя, досвід, переконання та очікування, навчальні програми, навчальні матеріали та ресурси, стратегії навчання та взаємодію учнів, практики оцінювання та загального шкільного середовища.

- соціальні та культурні норми, пов'язані з гендерною рівністю та гендерні стереотипи в ЗМІ [3].

Гендерно чутливий підхід до інновацій, технологій і цифрової освіти може підвищити обізнаність жінок і дівчат щодо їхніх прав і громадянської активності. Удосконалення цифрових технологій відкриває величезні можливості для вирішення проблем розвитку та гуманітарних проблем, а також для досягнення Цілей сталого розвитку до 2030 року. На жаль, можливості цифрової революції

також становлять ризик увічнення існуючих моделей гендерної нерівності. Зростаюча нерівність стає дедалі очевиднішою в контексті цифрових навичок і доступу до технологій, при цьому жінки залишаються позаду в результаті цифрового гендерного розриву. Відповідно потреба в інклюзивних і трансформаційних технологіях і цифровій освіті має вирішальне значення для сталого майбутнього.

Тому темою Міжнародного жіночого дня 8 березня 2023 року обрано «DigitALL: інновації та технології для гендерної рівності». Ця тема відповідає пріоритетам майбутньої 67-ї сесії Комісії зі статусу жінок (CSW-67) «Інновації і технологічні зміни та освіта в епоху цифрових технологій для досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат». З цією метою у світі проводиться дослідження впливу цифрового гендерного розриву (відмінності у використанні жінками і чоловіками цифрових технологій) на економічну та соціальну нерівність яке приверне увагу до важливості захисту прав жінок і дівчат у цифровому просторі та боротьби з гендерним насильством в Інтернеті та за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій [2].

Залучення жінок та інших груп населення, які перебувають у вразливій ситуації, до технологій призводить до більш творчих рішень і має більший потенціал для інновацій, які задовольняють потреби жінок і сприяють гендерній рівності.

Технології швидко розвиваються, міняють життя людей, навчання, роботу, творчість, покращують якість життя в цілому і роблять можливим те, про що раніше ми лише мріяли. Використовуючи технології, можна створити рівні можливості для всіх: дітей та дорослих, новачків і досвідчених фахівців, дівчаток та хлопчиків, жінок і чоловіків. Країна зараз сконцентрована на захисті нашого суверенітету, паралельно ми бачимо руйнування нашої економіки, інфраструктури, різних галузей, великий відтік талантів. Сфера інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) навіть у сучасних реаліях продовжує стрімко розвиватися та відкриває для українських дівчат і жінок нові можливості професійного розвитку, підтримку технологічної освіти та заохочення все більшої кількості дівчат і молодих жінок до активної кар'єри в STEM, рівного доступу до можливостей у галузі науки, техніки, інженерії та математики.

Література:

1. Бабушко С. Гендерність у неформальній/інформальній освіті дорослих: європейські практики. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. Вип. 20(2). С. 10–20.
2. Міжнародний жіночий день 2023 «DigitALL: Інновації та технології для гендерної рівності»/ URL: <https://prosto.in.ua/ua/novyny/novyny/mizhnarodnij-zhinochij-den-2023-digitall-innovatsiji-ta-tekhnologiji-dlya-gendernoji-rivnosti> (дата звернення: 09.05.2023).
3. Cracking the code: girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM). URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253479> (дата звернення: 09.05.2023).

УДК 376:305-056.24(477)

Ірина Корець,
вчителька інформатики,
гімназія № 1 міста Ківерці
Волинської області,
м. Ківерці

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В НУШ

У статті розглянуті основні аспекти та роль організації інклюзивного освітнього середовища як інструмента подолання з гендерною нерівністю у Новій українській школі.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, гендер, гендерна нерівність, гендерні стереотипи, освітнє середовище.

Інклюзивне навчання – це підхід до освіти, який забезпечує рівний доступ до навчання для усіх учнів, незалежно від їхньої національності, етнічної приналежності, віку, статі, стану здоров'я та інших особистих характеристик. Це означає, що в інклюзивному середовищі учні з різних груп мають рівні можливості отримувати якісну освіту та розвивати свої здібності.

Одним із пріоритетних завдань Нової української школи є формування інклюзивного освітнього середовища [5]. Окрім того, Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердив операційний план з її реалізації на 2022–2024 роки. Ця Стратегія

визначає базові принципи, цільові групи, стратегічні цілі та завдання щодо реалізації державної політики стосовно забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти [4].

М. В. Гоголь-Саврій у своїх роботах вказує, що проблема знання психологічних і біологічних закономірностей, які могли б стати надійним орієнтиром у статевій поведінці, зараз є однією з гострих проблем сучасного/ої школяра/школярки. Можна з упевненістю констатувати, що відсутність належної гендерної освіти може згубно вплинути на весь подальший перебіг життя людини. Як наслідок, у суспільстві спостерігаються дисбаланс. Те, що раніше вважалось винятком із правила, сьогодні стає цілком прийнятним [1].

Л. Виготський підкреслює, що характер виховання людини повністю визначається тим суспільним середовищем, у якому вона росте і розвивається. Вчений наголошує на антипедагогічності правила, згідно з яким «для зручності підбираються однорідні групи дітей з ООП. Роблячи це, ми не лише йдемо проти природної тенденції в розвитку дітей, але, що більш важливо, ми позбавляємо таку дитину колективної співпраці та спілкування з іншими, ускладнюємо, а не полегшуємо її розвиток [3].

Відтак постає важлива проблема відповідності теоретичних та практичних знань сучасного педагога з організації інклюзивного середовища, яке стає передумовою для подолання гендерної нерівності в НУШ.

Гендерна рівність – це не лише одне з основних прав людини, а й необхідна основа для досягнення миру, процвітання та сталого розвитку. Попередження гендерного насильства та відповідні заходи реагування – один із ключових елементів досягнення рівності між чоловіками та жінками, дівчатками та хлопчиками.

Інклюзивне підхід до навчання може бути важливим інструментом боротьби з гендерною нерівністю в шкільній освіті. Одна з головних причин гендерної нерівності в школах полягає в стереотипах, які існують щодо ролей та можливостей чоловіків та жінок у суспільстві. Інклюзивне навчання може допомогти унеможливити ці стереотипи, оскільки воно забезпечує учням різних груп можливість спілкуватися та взаємодіяти один з одним.

Інклюзивна практика має працювати над подоланням гендерних стереотипів, адже саме вони обмежують можливості людей на основі їхньої статі або статевої ідентичності. Це може призвести до того, що люди не можуть розкрити свій потенціал,

відчувають відчуження та дискримінацію. Наприклад, дівчата можуть відчувати тиск статевих очікувань, які обмежують їх можливості у прояві інтересів та талантів, які не відповідають стереотипним очікуванням. З іншого боку, хлопці можуть відчувати тиск бути домінуючими та агресивними, що може призвести до булінгу та іншої негативної поведінки.

Наслідки гендерних стереотипів в інклюзивному середовищі школи можуть бути наступними:

1. Обмеження можливостей: гендерні стереотипи можуть призвести до обмеження можливостей для дітей, особливо тих, які не відповідають стереотипам про свою стать.

2. Недостатній доступ: діти можуть мати недостатній доступ до різних видів занять та іграшок через гендерні стереотипи.

Наприклад, в інклюзивному класі дівчата та хлопці мають можливість взаємодіяти та працювати разом над різними проектами та завданнями. Це допомагає знизити стереотипи щодо ролей, які відведені жінкам та чоловікам у суспільстві.

При подолання гендерних стереотипів в інклюзивному навчальному середовищі завдання вчителя полягає не тільки в розвитку співробітництва, а й пропагуванні позитивного підходу до навчання та спілкування. Варто підтримувати учнів/учениць з обмеженнями, незалежно від гендеру, демонструвати їх досягнення та наголошувати на тому, що кожна людина має потенціал для розвитку.

Ми маємо однаково підтримувати рівні можливості для дівчат та хлопців у плані доступу до різних можливостей, наприклад, участі в спортивних змаганнях чи командах, наукових проектах чи культурних заходах.

Зважаючи на вищесказане, можна виділити декілька порад вчителю щодо організації інклюзивного навчання як інструменту боротьби з гендерною нерівністю на прикладі уроків інформатики:

1. Створити сприятливе середовище для всіх учнів, незалежно від їхньої статі, фізичних чи розумових можливостей. Важливо створити безпечне та відкрите середовище, де учні можуть вільно висловлювати свої думки та ідеї.

2. Використовуйте приклади з життя, які не відповідають гендерним стереотипам. Наприклад, розповісти про успішних жінок програмістів або чоловіків-дизайнерів.

3. Не заохочуйте гендерні стереотипи в своєму та мовленні дітей. Наприклад, не кажіть, що програмування – це для хлопців, а дизайн – для дівчат.

4. Підтримуйте співпрацю та командну роботу між учнями класу. Наприклад, можна створити команди, де будуть представлені учні різної статі та можливостей.

5. Підтримуйте інтерес учнів/учениць до інформатики, допомагаючи їм зрозуміти, як ця наука важлива та захоплива. Програмування та інформатика дозволяє дітям зняти обмеження гендерних ролей та обмеження життєдіяльності.

6. Використовуйте у своїх уроках різноманітні методи та форми роботи, які будуть стимулювати інтерес та творчість учнів/учениць, створювати моменти успіху.

У роботі в інклюзивному класі потрібно працювати в тандемі з асистентом вчителя, який зможе допомогти педагогу в забезпеченні особистісно зорієнтованого, індивідуального підходу в освітньому процесі, стимулювати розвиток соціальних активностей та адаптації дітей в колективі [2, с. 27].

Отже, інклюзивна освіта повинна підтримувати різноманітність в учнівському колективі та вчити дітей поважати та цінувати кожного учня, незалежно від його статі та інших характеристик. Завдання педагога організувати освітній процес таким чином, щоб забезпечити рівні можливості навчання та розвитку, незалежно від статі, національності, культури та інших факторів.

Література:

1. Гоголь-Саврій М. В. Гендерний підхід в системі освіти України як педагогічна проблема. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2011. № 5. С. 146–151.

2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с.

3. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / За заг ред. А. А. Колупаєвої. Київ : АСК. 2012. 308 с.

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації» від 20.12.2022 № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

5. Створення якісного інклюзивного освітнього середовища є пріоритетом НУШ, - заступник міністра Павло Хобзей. URL: <http://surl.li/gtrpmi> (дата звернення: 02.05.2023).

УДК 355.48(477.61/.62)«2014/...»-055.2

Анатолій Кравець,
викладач-методист,
викладач циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ПОДВИГИ ЖІНОК У ВІЙНІ

У статті розглянуто історичні подвиги жінок із України у війні, яку розв'язала Росія проти України у 2014 році, а також тему повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року. У статті досліджується як війна змінила жіноче життя, розкрила зовсім нові здібності, які досі були їм не притаманні.

Ключові слова: жінка, історія, подвиг, боротьба, подвиги жінок під час війни, бойовий медик, парамедик, батальйон «Госпітальєри», бригадний генерал.

Війна не робить винятків, доторкуючись як до жінок, так і до чоловіків. Страшнішого слова, ніж війна, важко й уявити. Всього п'ять літер несуть нереальні страждання, біль та жах. Життя перетворюється у суцільне пекло, з якого, здавалося б, неможливо вибратися. Підіймаючи цю тему, хотілося б звернути увагу саме на жіночу долю під час війни. Адже подвиги, які здійснюють жінки у такий жахливий період, є неоціненними. До того ж, на жаль, вони тільки накопичуються. Здавалося, що вже страшні сторінки минулого позаду, але як виявилось – попереду чекало ще одне лихо. 24 лютого 2022 року запам'ятає кожен українець назавжди, прокинувшись під звуки сирени та ракетних ударів Росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, зруйнувавши мирне життя. Після цього чисельність жінок, які пішли на фронт, значно збільшилася.

В Збройних силах України проходять службу майже 60 тисяч жінок, і це найвищий показник для армій країн НАТО.

Безпосередньо в бойових діях беруть участь близько 5 тисяч жінок. Загинула 101 жінка-військовослужбовець. Зниклими безвісти вважається 50, поранених – понад 100. 50 жінок уже відзначено державними нагородами України, мають і звання Героїв України.

Сьогодні у ЗСУ проходять службу 59 тисяч 786 жінок, із них 41 тисяча – це військовослужбовиці і, відповідно, майже 19 тисяч – це цивільні працівниці. Це не тільки медики, а й різні спеціальності, але це все – Збройні сили України, нині їхня кількість нестримно росте.

Перша жінка Інна Дерусова, яка стала Героєм України, та Катерина Ступницька, також Герой України, на жаль, нагороджені посмертно. Обидві були військовими медикинями.

Інна Миколаївна Дерусова народилася 5 липня 1970 року. Закінчила Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Дерусова прийшла до лав Збройних сил України у 2015 році. Після навчання бойова медикиня у складі 58-ї окремої мотопіхотної бригади імені Івана Виговського виконувала завдання командування у таких локаціях, як Золоте, Горіхове, Верхньоторецьке, Авдіївка, Кримське, Торецьке, Піски.

12 грудня 2021 року Указом Президента України з нагоди Дня Сухопутних військ України за особисту мужність та самовідданість Інна Дерусова була нагороджена медаллю «Захиснику Вітчизни».

З 24 лютого 2022 року старший бойовий медик брала участь в боях за Охтирку Сумської області. Врятувала понад 10 військовослужбовців, ризикуючи власним життям. Загинула 26 лютого 2022 року від артилерійського обстрілу російських військ, надаючи допомогу пораненим військовим.

Указом Президента України за героїзм, виявлений у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності країни, Інні Дерусовій посмертно присвоєно звання Герой України. Вона стала першою жінкою, яка посмертно отримала це звання.

Похована на Алеї Слави на Центральному кладовищі у місті Кривий Ріг.

Катерина Вікторівна Ступницька народилася 11 квітня 1996 року у селі Залізниця Рівненської області. Закінчила Дубенський медичний коледж. Першим місцем роботи був ФАП у селі Даничеві Рівненської області.

Згодом дівчина уклала контракт для проходження військової служби. З 2014 року на передовій неодноразово рятувала життя захисників і захисниць України.

З 2016 року сержант Катерина Ступницька проходила військову службу на посаді санітарного інструктора медичного пункту 3-го механізованого батальйону в 14-й окремій

механізованій бригаді у місті Володимирі Волинської області. Неодноразово, з нетривалими відпустками, була на передовій в зоні ООС. У вересні 2021 року продовжила контракт ще на рік.

10 березня 2022 року тривали важкі бої за визволення смт Макарів Бучанський район Київської області, захопивши яке ворог мав намір оточити Київ з заходу. Ворожа артилерія не вщухала ні на хвилину, та українських воїнів це аж ніяк не зупиняло, вони нещадно нищили окупантів – одна за одною ворожі машини спалахували від влучних пострілів. Противника відкидали все далі й далі, звільняючи такий важливий населений пункт. Під час бою підбили екіпаж танка командира першої роти. Дівчина, не задумуючись, помчала за пораненими. Під шквальним вогнем противника змогла евакуювати всіх – і командира, і членів екіпажу. Дівчина оперативно надала першу медичну допомогу і вивезла танкістів для подальшої евакуації у безпечне місце. Сама ж одразу повернулась до підрозділу. Щойно увечері з'явилась мінімальна надія хоча б на півгодини спокою – окупанти завдали низку ракетно-бомбових ударів по периметру. Пряме потрапляння у будівлю, яка слугувала медичним штабом, не залишило Катерині шансів на життя, її поховали у рідному селі Залізниця, у Рівненському районі Рівненської області Корецької міської громади.

Указом Президента України за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, Катерині Ступницькій 19 березня 2022 року посмертно присвоєно звання Герой України.

Катерина Олександрівна Поліщук (позивний Пташка) народилася 31 березня 2001 року у селі Соснівці, нині Шумської громади Кременецького району Тернопільської області.

У 2020 році закінчила відділ співу Тернопільського мистецького фахового коледжу, працювала в київській мотошколі «The Riders».

Навесні 2021 року у Києві пройшла курси домедичної допомоги та відправилася надавати допомогу бійцям в зону бойових дій на Донеччину.

Парамедик медичного батальйону «Госпітальєри». Під час війни 2022 року приїхала працювати до госпіталю в Маріуполі. Росіяни розбомбили шпиталь, після чого Катерина з іншими парамедиками потрапила на завод Азовсталь. Стала відома завдяки виконанню кількох українських патріотичних пісень,

зокрема «Зродились ми великої години», «Нам не страшний червоний гніт», «Батько наш – Бандера» в підвалах «Азовсталі» [1].

19 травня Катерина з іншими медиками та військовослужбовцями, виконуючи наказ президента Зеленського, вийшла з заводу «Азовсталь», після чого всі оборонці «Азовсталі» потрапили у російський полон.

Втратила в оточеному Маріуполі коханого Ярослава та близького друга Віталіка, котрі служили у 36 ОБрМП.

21 вересня 2022 року відбувся обмін полоненими, серед них була Катерина.

20 листопада у фіналі 12-го сезону шоу «Голос країни» виконала українську колицкову «Спи, маленький козачок».

Вірші Катерини друкувалися у газеті «Вільне життя плюс», у поетичних збірках. Авторка збірки поезій «Мелодія душі».

Акторка вистави Лілі Костишин і Богдана Мельничука «Розлучені теж сміються» Тернопільського народного драматичного театру-студії «Сузір'я» [1].

Має нагороди: орден «За мужність» III ступеня, нагороджена 2 грудня 2022 року за особисту мужність, виявлену у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, незламність духу і вірність військовій присязі; почесний громадянин міста Тернополя (присвоєно 22 серпня 2022 року); лауреат конкурсу «Людина року-2022» на Тернопільщині [7].

Ярина Ярославівна Черногуз народилася 18 травня 1995 року у місті Київ.

Закінчила факультет гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» в 2019 році, магістр.

У 2010-х роках була активісткою Громадянського руху «Відсіч». Учасниця Революції гідності. Координаторка ініціативи «Переходь на українську», співорганізаторка проекту «Мовомарафон-25», організаторка акції «Весна на граніті» [2].

Служила парамедиком-волонтером на ротаціях у медичному добровольчому батальйоні «Госпітальєри». У 2020 році була бойовим медиком за контрактом, від 2021 року на передовій як бойовий медик і розвідниця.

Виховує дочку Орису.

Авторка збірки віршів «Як вигинається воєнне коло» 2020 року, яка присвячена близькій людині, коханому Миколі Сорочуку «Красному», який загинув 22 січня 2020 року на передовій від кулі снайпера [4].

Має нагороди: медаль «За врятоване життя» нагороджена 19 травня 2022 року за особисту мужність і самовіддані дії, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі; лауреатка IV премія літературного конкурсу видавництва «Смолоскип» 2020 року за збірку «Як вигинається воєнне коло». Онучка українського письменника Олега Чорногуза. За версією журналу «Фокус», входить до списку 100 найвпливовіших жінок України 2021 року [5].

Тетяна Миколаївна Остащенко народилася в серпні 1974 року у м. Львові в родині військовослужбовця.

У 1996 році з відзнакою закінчила фармацевтичний факультет Львівського медичного університету. У 1998 році закінчила Українську військово-медичну академію.

З 1998 року проходила військову медичну службу на посадах начальниці аптеки військової частини, офіцера військово-медичного управління Західного оперативного командування, начальниці відділу медичного постачання Центрального військово-медичного управління Збройних сил України, начальниці відділу Військово-медичного департаменту Міністерства оборони України та Головного управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу Збройних сил України, начальниці управління медичного постачання Головного військово-медичного управління, Головного інспектора Головної інспекції Міністерства оборони України.

У 2020 році підвищувала оперативно-тактичний рівень освіти на низці курсів армій держав НАТО, а також закінчила курси реформування сектору оборони та безпеки і стратегічного лідерства у Кранфільдському університеті (Велика Британія).

30 липня 2021 року призначена Командувачем Медичних сил Збройних сил України.

Тетяна Остащенко стала першою жінкою-командувачем окремого роду сил в історії Збройних сил України, а також першою жінкою – бригадним генералом.

Підсумовуючи, варто зазначити, що подвиги жінок у війні росії проти України є неоціненними. На жаль, війна поки що продовжується і невідомо, скільки ще жінок вступить до лав ЗСУ задля подолання ворога. Та вже зараз ми бачимо, як війна згуртовує людей, пробуджуючи невимовний патріотизм та жагу до перемоги. Кожен працює на різних фронтах, допомагаючи як фізично, так і матеріально. Одні стоять на передовій з

автоматами, інші в тилу забезпечують військових продуктами, готують для них, збирають кошти на необхідні знаряддя та екіпіровку. При цьому варто зазначити, що саме жінки здебільшого займаються такими питаннями. А скільки бабусь готують страви та різноманітні смаколики для військових, передаючи їх як до тероборони, так і на передову [6].

Жінки України – мужні, сміливі, незламні, приклад та натхнення для всіх народів світу. Чесні, щирі, та власним прикладом доводять, що для українських жінок немає нічого неможливого.

Література:

1. Боденчук Б. Мати «Пташки» з Тернопільщини прокоментувала звільнення доньки. *Суспільне Новини*. 2022. 22 вересня.
2. Княжик О. В армії повинні бути люди, які мають бойовий досвід і мотивацію – розвідниця Ярина Черногуз. *Gazeta.ua*. 2021. 27 грудня.
3. Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. Київ : ВД «Стилос». 2015. 880 с.
4. Прус М. «Заради майбутнього своєї доньки». Історія бойової медицині Ярини Черногуз. Інтерв'ю. *Голос Америки*. 2022. 14 квітня.
5. Радченко Я. Жінки в морській піхоті: досвід Ярини Черногуз. *Explainer*. 2021. 1 липня.
6. Турченко Ф., Турченко Г. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна. НАН України. Інститут історії України. Київ : Інститут історії України. 2015. 166 с.
7. Цвик О. Зірки згоряють, а ми будемо жити вічно: історія «Пташки» з Тернопільщини. *Суспільне Новини*. 2022. 24 серпня.

УДК 316.36-055.3(477.82-25):342.7

Яна Лис,
координаторка представництва
ГО «Інсайт» у Луцьку,
старша наукова співробітниця
Волинського краєзнавчого музею,
м. Луцьк

ЛБТ-ЖІНОЧИЙ РУХ ЛУЦЬКА ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

У статті показано становлення жіночого руху лесбійок, бісексуалок та трансжінок у Луцьку за часів незалежної України.

Ключові слова: ЛГБТ+, гендер, лесбійки, трансгендерність, дискримінація, марш.

Історія ЛГБТ+ спільноти України досі залишається майже не вивченою в науці. Скажімо, на Заході давно публічно визнано переслідування і знищення ЛГБТ+ людей нацистами у 1933–1945 роках в ході голокосту. Натомість в Україні про переслідування, арешти, застосування каральної психіатрії щодо сотень тисяч ЛГБТ+ людей за радянського режиму (розпочалося за Сталіна у 1933 році та протривало до 1991 року) майже жодним чином не згадується в історичних дослідженнях. Попри декомунізацію, ЛГБТ+ люди, які зазнали репресій в СРСР, досі не є реабілітовані.

Сучасна історія ЛГБТ+ спільноти України також досить слабо досліджується. Особливо, щодо регіонального виміру. Тож у цій статті авторка зосередиться на її головних сучасних віхах у Луцьку, з акцентуацією уваги саме на феміністичному рухові ЛБТ-жінок.

«Райдужна» спільнота у Луцьку й понині відчуває важкий пострадянський гомофобний спадок. У низці випадків, ЛГБТ+ люди досі є законодавчо дискримінованими. Вони не мають права на юридично визнані одностатеві шлюби чи бодай громадянські партнерства, що тягне низку проблем у сфері спільного опікунства над дітьми, спадкування спільно нажитого майна, права не свідчити одне щодо одного в суді тощо. Майже немає у нас прецедентів відкриття справ на ґрунті ненависті щодо переслідувань ЛГБТ+: адже мотиви нетерпимості за ознаками СОПІ не зафіксовані в українському кримінальному праві [14, с. 124]. Українська процедура здійснення трансгендерними людьми юридичної зміни статі не відповідає сучасним нормам

Всесвітньої організації охорони здоров'я та Джок'якартським принципам ООН [11, с. 42].

Крім того, за незалежної України з 2000-х років гомофобію та трансфобію стали укореняти ультраправі та консервативно-популістські політичні сили, химерно подовжуючи і перехоплюючи тут ініціативу у пострадянських сил. Часто для них це є можливістю дешевого хайпу, коли достатньо виступити борцями за «традиційні цінності», дискримінувавши соціально-вразливу спільноту та при цьому, по суті, нічого не роблячи для вирішення реальних соціальних проблем українських сімей: таких як, наприклад, безробіття, відсутність дешевого кредитування житла молодим сім'ям, належної матеріальної допомоги на дітей тощо.

Довший час гомофобія у Луцьку за пострадянською інерцією проявлялася більше на побутово-ментальному рівні. Однак, з поступовим просвітництвом, приходом розуміння, що демократичні цінності базуються на принципах толерантності та рівності прав, суспільне становище ЛГБТ+ людей почало поліпшуватися. Але на противагу гомофобні сили почали переходити до публічних провокацій та анти-ЛГБТ+ акцій.

Так, у серпні 2018 року невідомі особи створили акаунт в інстаграмі Lutsk LGBT Pride. Вони оголосили проведення 12 жовтня (за два дні перед Днем захисників і захисниць України, козацтва та УПА) маршу «геїв, лезбійок (*саме так, з помилкою у слові, через «з» замість «с» – Я. Л.*) та бісексуалів Луцька». Маршрут ходи «Луцьк Прайд-2018» начебто мав пройти від Київського майдану, проспектом Волі і до Театрального майдану [5]. Було опубліковане фото тодішнього Президента України П. Порошенка на фоні райдужного прапора та оголошена публічна (!) реєстрація на цей, начебто, марш.

Усе це виявилось провокацією: жодного відношення ЛГБТ+ спільнота міста до таких дій не мала, ніякої заяви до місцевих органів влади стосовно проведення акції ні від кого не надходило. Але фейк було розкрито низкою ЗМІ, а соціал-націоналістична ГО «Сокіл» заявила, що радикальними методами перешкодить проведенню подібних заходів у місті Луцьку [19]. Результатом цієї провокації стало те, що 12 жовтня в Луцьку було здійснено кілька нападів на тих представниць і представників ЛГБТ+ спільноти, які «тематично» виділялися зовні і просто гуляли містом.

Не оминули гомофобні дії, на жаль, і луцьких можновладців. Зокрема, наприкінці жовтня 2018 року депутати міської ради прийняли рішення звернутись до Президента України, Верховної

Ради України та Кабінету Міністрів України щодо захисту інституції сім'ї в Україні. У тексті звернення йшлося про те, що «План дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року», що був прийнятий Урядом у 2015 році, містить «суперечливі» положення. Зокрема, начебто, щодо легалізація цивільних партнерств для одностатевих пар (пункт 105 підпункт б), спрощення процедури зміни (корекції) статі (пункт 64), заборона дискримінації на ґрунті сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (пункт 105), право на публічну демонстрацію своїх поглядів та переконань представниками ЛГБТ+спільноти (пункт 39 підпункт 5), право на всиновлення дітей трансгендерними людьми (пункт 105 підпункт 7).

На думку луцьких депутатів, вищезазначені положення Плану дій можуть загрожувати не багато не мало, як «національній безпеці України», адже «спотворять моральні цінності молодого покоління, будуть нівелювати інститут сім'ї, зменшать кількість нових подружжів, руйнуватимуть моральні засади українського суспільства, підриватимуть народжуваність, провокуватимуть загострення демографічної кризи в країні». Тож вони тоді запропонували заборонити їх реалізацію [4].

Яким чином права ЛГБТ+ людей «загрожують національній безпеці України» залишається загадкою. Риторика, насправді, дуже нагадує (майже калькує) радянську щодо гомосексуальних людей, ще починаючи від 1930-х років та не відповідає ні Конституції України, ні міжнародним нормам прав людини. Права ЛГБТ+ людей та їхні сім'ї жодним чином не мають відношення до гетеронормативних сімей та не можуть зменшувати чи збільшувати їхню кількість. Тим не менше, подібні звернення приймалися міською радою і в подальшому [13].

У 2021 році луцькі депутати також приймали подібні рішення. Зокрема, звернулися до Прем'єр-міністра України щодо невідкладного вилучення усіх примірників книги «Принцеса+принцеса: довго і щасливо» авторки Кейт О. Ніл з дитячих та шкільних бібліотек як такої, «що підриває засади суспільної моралі, суперечить Конституції України та чинному законодавству України» [17]. Як всесвітньовідомий комікс про любов двох принцес суперечить Конституції – залишається загадкою.

Крім того, міською владою було висловлено претензії до КЗ «Центр патріотичного виховання молоді Луцька», який фінансується з міського бюджету. Бо там публічно оголосили івент,

з дискусією про ЛГБТ+. Просто з дискусією: не факт, з якими результатами обговорення. Але міський голова та депутати його більшості мало не винесли за це «Центру патріотичного виховання...» догану [9]. На жаль, дискримінація ЛГБТ+ людей у Луцьку досі є ганебною нормою.

Звісно, все це не могло не призвести до боротьби ЛГБТ+ людей міста за свої права, поступового становлення різних громадських ініціатив, організацій. У Луцьку довгий час (до самого Євромайдану) існували лише неформальні закриті «тематичні» зібрання без громадської складової. В радянські часи це були так звані плешки – законспіровані місця зустрічей (скажімо, пірс у Центральному міському парку тощо). У 1990-х – 2000-х роках уже набагато відкритіші місця зустрічей: окремі френдлі-кафе, квартирники, епізодично спільно арендовані місця для проведення різних культурного плану заходів. Адже ЛГБТ+ спільнота впродовж новітньої історії сформувала свою особливу субкультуру, вивчення якої має зайняти своє місце в українських культурологічних дослідженнях.

Першим уже активістським напрямком, більше соціального захисту лише гомосексуальних чоловіків, стали проекти з профілактики ВІЛ/СНІДу серед ЧСЧ (чоловіків, які займаються сексом з чоловіками). У 2015 році постав Волинський благодійний фонд «Шанс», який в одному із напрямків своєї роботи зайнявся саме цим питанням. Окрім безкоштовного тестування, роздачі контрацепції та лубрикантів, ведення статистики, «Шанс» реалізовував і дуже важливу для ЧСЧ медичну програму доконтактної профілактики PrEP.

У 2019 році «Шанс» втратив грантове фінансування та закrywся. Але в 2020 році у Луцьку відкрився філіал подібного рівненського благодійного фонду «Наше майбутнє» по роботі з ЧСЧ.

Також, у 2017 році недовго в Луцьку діяла й київська ЛГБТ+ правозахисна організація «Наш світ». Її регіональним монітором з дотримання прав людини десь з півроку був активіст Віктор Пишук. Попри короткий період часу своєї діяльності, монітор встиг вперше в історії міста подати скаргу до поліції на протиправні гомофобні дії: з боку її ж працівника Анатолія Форманюка, який в червні 2017 року на вебсайті Єдиної системи місцевих петицій розмістив петицію «Заборонити проведення акцій (парадів) секс-меншин у м. Луцьку», що явно суперечила §39

Конституції: «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації...».

Офіційно, правозахисний ЛГБТ+ Центр «Наш світ» направив скарги стосовно дій Форманюка Начальнику Управління патрульної поліції в м. Луцьку лейтенанту Вовченку О.А. та Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини [3]. Також, аналогічну скаргу до поліції подав і активіст створеної у 2016 році ЛГБТ+ дружньої луцької ГО «Прометей» Едуард Примаков. У результаті Форманюка було звільнено з лав поліції, а з особовим складом провели інформаційно-роз'яснювальну роботу.

Однак, потім упродовж кількох років правозахисні ЛГБТ+ організації не діяли у місті. Нарешті, влітку 2019 року в Луцьку розпочала на постійній основі діяльність київська ГО «Інсайт», яка є, водночас, як ЛГБТ+, так і феміністичною організацією. Регіональною координаторкою її луцької ініціативи тоді ж стала авторка цієї статті: учасниця низки феміністичних та ЛГБТ+ публічних акцій, маршів у Києві та Львові, починаючи від 2017 року. Організація діє не лише як моніторингова, а також і з метою культурно-просвітницького згуртування ЛГБТ+ та вужче ЛБТ-жіночої спільнот міста [15]. У її ком'юніті-центрі щотижня відбуваються різні івенти: лекції на різноманітні активістські теми (щодо ЛГБТ+ та жіночого руху й не тільки), дискусії, тематичні кіноперегляди, психологічні ігри та групи підтримки тощо.

Паралельно треба згадати, що кількадечний тренінг у Луцьку наприкінці листопада 2019 року для викладачів та викладачок луцької гімназії №21 провела київська ЛГБТ+ організація «Терго» – співдружність батьків та друзів ЛГБТ+ людей з метою розуміння проблем приналежних до спільноти підлітків, впровадження принципів інклюзії у освіті.

У публічному вимірі представниці «Інсайт Луцьк» кілька разів давали інтерв'ю з метою розвіювання міфів про ЛГБТ+ [12; 18; 1; 2; 7]. Також, 8 березня 2020 року «Інсайт Луцьк» своєю невеликою колоною з понад двох десятків осіб прийняв участь у київському «Марші Жінок* 2020». А пізніше ініціатива брала участь і в кількох всеукраїнських ЛГБТ+ онлайн-акціях у період карантину, запровадженого через пандемію коронавірусу Covid-19.

Зрештою, після вже згадуваної чергової гомофобної кампанії з боку консервативних сил у лютому 2021 року, назріло питання і про справжню публічну акцію в самому Луцьку. Тож у Міжнародний день боротьби за права жінок ініціатива ГО «Інсайт» у Луцьку за ініціативи своєї координаторки провела марш ЛБТ-

жінок (при підтримці і гей-спільноти) під назвою «Фем*демарш проти дискримінації» з плакатами, на яких зображувалася, зокрема, і райдужна символіка, та із розгортанням лесбійського помаранчево-біло-рожевого прапора. Безпеку маршу, за зверненням його організаторки, забезпечила луцька поліція.

Отож, «Фем*демарш проти дискримінації» з вимогами гендерного рівноправ'я, за ратифікацію «Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок...» та проти різного роду дискримінацій (зокрема, щодо ЛБТ жінок та ЛГБТ+ в цілому) пройшов 8 березня 2021 року з 12:00 до 13:00 від монументу Матері-Батьківщини на Меморіалі, вулицями Шопена (із зупинкою біля погруддя матріархині фемінізму Олени Пчілки) та проспекту Волі до історично першого пам'ятника Лесі Українці у Луцьку в Центральному міському парку. В цій історично першій, як феміністичній, так і ЛГБТ+ луцькій публічній акції взяли участь майже два десятки активісток і активістів [10].

Також, у червні 2021 року на базі «Інсайт Луцьк» відбулася феміністична «Школа суперсил для ЛБТКІ жінок», проведена ГО «Інсайт» за сприяння «ООН-жінки» (UN-Women). У вересні 2021 року представниці «Інсайт Луцьк» взяли участь у київському Марші Рівності, а у жовтні – організували в Луцьку свій перший публічний феміністичний івент, FemTalks на тему «Сестринство та солідарність у жіночому русі». Модерувала захід авторка цих рядків; серед спікерок були Олена Шевченко – відома феміністка, голова ГО «Інсайт» і БО «Марш Жінок», Ірина Колковська – депутатка Луцької міської ради, директорка ГО «Розвиток Волині» та Оксана Ярош – докторка політичних наук, голова ГО «Гендерний центр Волинської області».

Повномасштабне вторгнення росії кардинально змінило діяльність ГО «Інсайт» та його волинського осередку «Інсайт Луцьк». Акцент було сильно зміщено в сторону надання гуманітарної допомоги для ЛГБТ+ людей та жінок. Попри це, на базі «Інсайт Луцьк» в квітні 2022 році відбувся FemTalks «Становище жінок, гендерні ролі та проблеми в умовах війни» і за ухвалення «Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок...», яку 20 червня того ж року Верховна Рада таки ратифікувала. Модерувала захід Яна Лис, спікерками були Альбіна Котович – регіональна представниця БО «Позитивні жінки», Ірина Емільянова – регіональна координаторка БО «ВОНА» та Маргарита Тарасюк – психотерапевтка ГО «Інсайт» у Луцьку.

У травні цього ж року в підтримку електронної петиції «Легалізація одностатевих шлюбів» авторства Анастасії Совенко (яка, зрештою, набрала необхідні для розгляду Президентом України 25 тис. підписів) «Інсайт Луцьк» організував захід Lesbian`s Talks: «Сапфічні сім'ї», на якому виступили луцькі жінки з невизнаних державою лесбійських сімей. Боротьба за визнання Україною одностатевих шлюбів, чи принаймні громадянських партнерств, й зараз є одним з провідних напрямків діяльності «Інсайт Луцьк». Адже нарешті, станом на весну 2023 року, «Проект Закону про інститут реєстрованих партнерств» зареєстрований у Верховній Раді та розглядається комітетами перед можливим винесенням на голосування наприкінці поточного року.

Зазначу, що 28 березня ЛГБТ-військовий Петро Жеруха, за підтримки 44-ох ЛГБТ+, феміністичних та правозахисних організацій України подав нову електронну петицію «За реєстровані партнерства для одностатевих і різностатевих пар, на підтримку законопроекту № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств». У ній, зокрема, зазначено: «Велика частина громадян і громадянок України досі позбавлена права на офіційне оформлення своїх стосунків з коханими. Ця проблема існує в Україні з моменту Незалежності, але після повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року вона лише загострилася, адже українці та українки щодня перебувають у небезпеці, як цивільні, так і військові. Пари, які не хочуть або не можуть оформити шлюб, не мають змоги отримати такі ж права, що й одружені. Зокрема це стосується одностатевих пар, серед яких – пари ЛГБТ+ військових (...)

Одностатеві партнери не можуть ухвалити рішення щодо лікування свого партнера чи партнерки, якщо він чи вона були поранені та не можуть ухвалити такі рішення самостійно, або в гіршому випадку, якщо він чи вона загинули, не можуть розпоряджатися його, її тілом, отримати спадок за пільговими умовами чи отримати соціальний захист з боку держави, як це передбачено для сімей військових чи постраждалих від війни.

Україна має легалізувати цивільні партнерства для одностатевих та різностатевих пар. Захистити тих, хто захищає її» [6].

На жаль, в цій ситуації Ковельська, а за нею і Луцька міські ради прийняли звернення до Верховної Ради України щодо недопущення знищення національних цінностей та прийняття законопроекту № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств», в

якій прирівняли ЛГБТ+ військових, які на рівні з іншими на фронті захищають Україну від російських загарбників, з «педофілами та наркоманами» [16].

У відповідь «Інсайт Луцьк» розпочав збір підписів за озвучену петицію, а відкрита лесбійка та бійчиня ЗСУ на фронті (й колишня волонтерка «Інсайт Луцьк») Марія Жмудь в інтерв'ю від 21 квітня зробила публічний камінг-аут та закликала до рівності прав [7]. Символічно, що саме 26 квітня 2023 року, у Міжнародний день видимості лесбійок, петиція «За реєстровані партнерства...» набрала необхідних 25 тис. підписів для її обов'язково розгляду Президентом України.

А ще, 3 травня 2023 року на базі «Інсайт Луцьк» відбувся тренінг для активісток по боротьбі з гендерно-обумовленим насильством на підтримку імплементації «Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок...» на практиці, із залученням фахівчинь з київського (Ольга Ольшанська) та чернівецького (Лазоревич Ірина) осередків ГО «Інсайт».

Таким чином, попри все ще незадовільне правове становище ЛГБТ+ спільноти в Україні та, зокрема, й у Луцьку, позитивні зрушення все ж є. Поступово наше суспільство долає гендерні упередження щодо ЛГБТ+ людей (та, зокрема, ЛБТ-жінок) і рухається в бік толерантності й рівності прав. Однак загрози з боку консервативно-популістських сил, а також пострадянського «руського міра», з їхніми гомофобними та трансфобними наративами й агресивними діями – поки що доволі великі.

Література:

1. Воротна І. Бути лесбійкою або геєм на Волині – як це. *Район Луцьк*. URL: <http://surl.li/rzly> (дата звернення: 22.02.2021).
2. Голодюк Н. «Рівні права – шлях до європейського життя», – координаторка луцького представництва ГО «Інсайт» Яна Лис (Лишка). *Район.in.ua*. URL: <http://surl.li/guklw> (дата звернення: 13.12.2022).
3. Гомофоба звільнено з поліції. *Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ»*. URL: <http://surl.li/rzmb> (дата звернення: 12.09.2017).
4. Депутати міської ради звернуться до Президента України щодо захисту інституції сім'ї в Україні. *Луцька міська рада*. URL: <http://surl.li/rzmh> (дата звернення: 31.10.2018).
5. «Запланований» у Луцьку «Гей-парад» виявився фейком. *Волинські новини: перше інформаційне агентство*. URL: <http://surl.li/rzmi> (дата звернення: 09.10.2018).

6. За реєстровані партнерства для одностатевих і різностатевих пар, на підтримку законопроекту № 9103 «Про інститут реєстрованих партнерств». URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/185864> (дата звернення: 28.03.2023).

7. Зарецька Л. «З мамою ми говорили про мою сексуальну орієнтацію лише раз». Розмова з військовою Марією Жмудь. *Hromadske.ua*. URL: <http://surl.li/guknb> (дата звернення: 21.04.2023).

8. Корж О. Я – жінка. Трансжінка. Інтерв'ю з Яною. *Jinotstvo*. URL: <http://surl.li/guknk> (дата звернення: 27.03.2023)

9. «ЛГБТ – гірше, ніж комунізм»: депутати – проти заходу на теми одностатевих стосунків у Луцьку. *Волинські новини: перше інформаційне агенство*. URL: <http://surl.li/rzmu> (дата звернення: 24.02.2021).

10. Лис Я. Марш ЛБТ-жінок та наших союзників у Луцьку. *Фемінізм в деталях*. URL: <http://surl.li/rzmu> (дата звернення: 08.03.2021).

11. Лис Я. Стигматизуючі стереотипні уявлення про трансгендерних жінок в українському суспільстві. *Гендерні студії: матеріали доповідей (статей, тез) учасників / учасниць VII міжвузівського науково-практичного семінару; упоряд. Г.Єрко, Т.Жалко*. Луцьк: Луцький педагогічний коледж. 2020. С. 41–46.

12. Панченко А. «Я хотіла би одружитися в Україні»: інтерв'ю з луцькою лесбійкою. *Таблоїд Волині*. URL: <http://surl.li/gukoe> (дата звернення: 31.01.2020).

13. Про звернення Луцької міської ради до Президента України, Голови Верховної Ради України щодо недопущення обмеження права громадян України на свободу вираження власних поглядів. *Луцька міська рада*. URL: <http://surl.li/rzna> (дата звернення: 27.11.2019).

14. Райдужна книга. Ред. А. Грибанов, А. Кравчук. Київ : Центр «Наш світ». 2018. 252 с.

15. Рожій О. Луцькі депутати підтримали звернення, де представників ЛГБТ-спільноти прирівняли до «педофілів та наркоманів». *Район Луцьк*. URL: <http://surl.li/gukox> (дата звернення: 31.03.2023).

16. Регіональні представництва Інсайту. *ГО «Інсайт»*. URL: <https://www.insight-ukraine.org/uk/projects/regional-rozvytok> (дата звернення: 21.06.2019).

17. Семенюк В. «Я хочу, щоб ЛГБТ забули дорогу до Луцька»: депутати проголосували за заборону скандальної книжки. *Волинські новини: перше інформаційне агентство*. URL: <http://surl.li/rzmf> (дата звернення: 24.02.2021).

18. Сомова Т. Закохані Оля і Ангеліна: «Любов – це коли ти з кимось просто можеш бути сама собою». *ВолиньPost*. URL: <http://surl.li/rzmi> (дата звернення: 14.02.2020).

19. Луцьку ЛГБТ-спільнота хоче провести гей-парад. *Волинь UA*. URL: <http://surl.li/rzmi> (дата звернення: 07.08.2018).

УДК 94(477)«.../084»-055.2

Юлія Луцюк,
викладачка циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

ОБРАЗ ЖІНКИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто образ жінки крізь призму історичного минулого України, починаючи з часів первісного суспільства та добу Київської Русі. Охарактеризовано жіночі міфологічні Божества й їхні функції. Ознайомлено з відомими історичними постатями жінок доби Київської Русі.

Ключові слова: жінка, первісне суспільство, Київська Русь, культура, образ.

В історії української культури жінка завжди займала особливе місце. На території сучасної України існували різні культури, які мали свої особливості в інтерпретації образу жінки.

У культурі первісної доби, яка охоплює період до зародження писемності і розвитку високоорганізованих цивілізацій, інтерпретація образу жінки може варіюватися залежно від конкретного племені, етнічної групи або регіону.

Роль і значення жінок. У деяких первісних культурах жінки мали важливу роль як носії традицій, знань і культурного спадку. Вони були відповідальні за передачу знань, мудрості і навичок наступним поколінням. Жінки також виконували різноманітні

функції, включаючи збирання їжі, виготовлення одягу, лікування та догляд за дітьми.

Рівність і взаємозв'язок з природою. У деяких первісних культурах жінки сприймалися як нерозривно пов'язані з природою. Вони були відображенням жіночих аспектів божественного і пов'язані з родючістю, землею і циклами природи. Жінки можуть бути віддані природним богиням і відігравати ритуальні ролі, пов'язані зі змінами сезонів, врожаєм і відновленням життя.

Колективна спільнота. В багатьох первісних культурах спільнота була основною одиницею організації, а жінки виконували важливу роль у збереженні та підтримці цієї спільноти. Вони виконували соціальні функції, такі як вирішення конфліктів, підтримка гармонії і спілкування.

Ще з часів палеоліту були знайдені фігурки, вироблені з кісток тварин або каменю, названі на честь римської богині краси Венери – «палеолітичні Венери», які на думку дослідників презентували ідеал жіночої краси кам'яної доби та уособлювали богиню-Матір. Зазвичай вони зображували повних або вагітних жінок.

На території України перші стилізовані антропоморфні статуетки були знайдені при розкопках стоянки Мізин у 1909 році П. Єфименком. На думку вчених, ці фігурки характерні для часів матриархату та символізують єдність кровного зв'язку членів роду, втілення плодючості. Також стверджують, що статуетки мають магічну здатність сприяти успішному полюванню та є свідченням суспільної поваги до жінок.

У давньослов'янській міфології були жіночі божества, які символізували родючість, любов і плодючі сили природи:

1. Мокоша була богинею родючості, жіночої праці та господарства. Вона вважалася покровителькою жінок і була символом родинного благополуччя й достатку. Мокошу зображували як жінку з розгойданою косою, яка володіла великою силою та мудрістю.

2. Лада була богинею краси, любові, сім'ї та гармонії. Вона символізувала жіночу енергію й життєву радість. Ладу зображували як прекрасну жінку з довгими волоссям, яка розсипає квіти на своєму шляху.

3. Рожаниця були трійцею богинь родючості, включаючи Матір Землю, Матір Воду і Матір Вогонь. Вони були покровительками народження, росту рослин і плодючості тварин.

Рожаниць зображували як мудрих і старих жінок зі сплетеними вінками на головах.

4. Дажбогиня була богинею сонця, світла і плодючості. Вона була покровителькою рослинного світу та росту врожаю. Дажбогиню зображували як молоду жінку з золотистими волоссям і в яскравій спідниці.

5. Сварга – богиня неба, любові та краси. Вона володіла магічною силою, яка впливала на відносини між чоловіком і жінкою, а також на загальну гармонію у суспільстві. Сваргу зображували як прекрасну жінку з відкритими крилами, що відлітають у небо.

В епоху Київської Русі жінка мала свої обов'язки і відповідальності. У сімейному житті вона була головною домогосподаркою і займалася веденням господарства, приготуванням їжі, розведенням худоби та вихованням дітей. Вона відповідала за утримання дому, забезпечення комфорту та добробуту родини. Жінки вміли готувати традиційні страви, вишивати, ткати і прикрашати одяг, передавати культурні й релігійні традиції наступним поколінням.

У суспільному житті жінки мали обмежені можливості залучатися до політичних справ, але в деяких випадках вони могли впливати на рішення, особливо якщо були впливовими дружинами чи матерями князів. Вони також брали участь у вишивці і розписуванні церковних ікон, що мала велике значення для релігійного життя того часу.

У часи Київської Русі відомо кілька видатних жінок, які внесли значний вклад у розвиток культури та суспільства:

1. Ольга (890-969) – княгиня Київської Русі та регентка під час неповноліття свого сина. Вона відома своїм розумом і мудрістю. За часів Ольги Київська Русь переживала значний розквіт. Вона провела реформи в адміністративній системі, зміцнила державу та підтримувала добрі відносини з іншими князівствами й Європою. Ольга також прийняла християнство і почала впровадження цієї нової релігії.

2. Анна Ярославна (1024-1075) – дочка Ярослава Мудрого та дружина короля Франції Генріха I. Вона мала значний вплив на розвиток культури та мистецтва. Анна активно сприяла обміну культурними традиціями між Києвом і Західною Європою. Вона підтримувала літературну діяльність, була покровителькою поетів та меценатом мистецтва. Велика кількість рукописів та ілюстрованих книг була створена за її часів.

4. Ярославна († 1050) – дочка шведського короля Олофа Скоттконунга та дружина Володимира Великого. Її шлюб з Володимиром Великим вплинув на зміцнення політичних зв'язків між Київською Руссю та Європою. Ярославна також відома своєю благодійною діяльністю, зокрема будівництвом церков та монастирів.

5. Інгігерда († 1050) – норвезька принцеса, дружина Ярослава Мудрого. Вона відіграла значну роль у поширенні християнства на Русі. Інгігерда заснувала кілька церков та монастирів, сприяла розвитку культури й освіти.

6. Ефросинія Полоцька († 1167) – відома київська монахиня, поетеса та меценатка. Вона написала багато поезій, в яких висловлювала свої думки про життя, релігію та любов. Ефросинія була покровителькою поетів й мистецтва, а її твори відіграли важливу роль у розвитку літератури того часу.

Життя цих відомих осіб свідчить про важливу роль жінок в розвитку культури, політики та релігії Київської Русі. Вони внесли свій неоціненний вклад у становлення та розвиток української ідентичності й культурної спадщини.

Отже, бачимо, що у первісну епоху на території України жінка відіграла важливу роль в суспільстві. У цьому періоді суспільство було побудоване на основі родинних кланів або племен, де жінкам відводилася особлива роль щодо утримання сім'ї і передачі культурних традицій. Вони були відповідальні за забезпечення їжі, одягу та домашніх потреб. Жінки брали участь у збиранні їстівних рослин, полюванні на дрібну дичину і риболовстві. Крім того, жінки були знавцями трав, лікарнями і цілителями в сільському суспільстві. Вони передавали свої знання про лікування та використання трав з покоління в покоління, і відігравали важливу роль в підтриманні здоров'я та благополуччя родини.

Однак, варто зазначити, що жінки не мали таких прав та привілеїв, як чоловіки, і часто їхні можливості були обмежені соціальними нормами того часу. Вони не мали права на спадщину чи володіння майном, і зазвичай їх роль була обмежена до сімейного кола. Незважаючи на це, жінки в епоху Київської Русі відігравали важливу роль у підтриманні сімейних традицій, збереженні культурних цінностей та передачі знань наступним поколінням.

Література:

1. Смоляр Л. О. Жіночі студії в Україні. Жінка в історії та сьогодні. Одеса : АстроПринт. 1999. 440 с.
2. Борисенко В., Головащенко М.. Українки в історії. Київ : Либідь. 2004. 328 с.
3. Орлик М. А. Жінки-України : Біографічний енциклопедичний словник. Київ : Фенікс. 2001. 560 с.
4. Палеолітичне мистецтво. URL: <http://surl.li/hfbgc> (дата звернення: 02.05.2023).
5. Чи є палеолітичні «венери» свідченням архаїчної релігійності? URL: <http://surl.li/hfbqj> (дата звернення: 02.05.2023).
6. Жінка в правовій культурі українського народу URL: <http://surl.li/hfbsu> (дата звернення: 02.05.2023).

УДК 37:177.72-055.2

Сергій Марчук,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач, викладач-методист,
завідувач кафедри педагогіки та психології,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк

Ірина Чемерис,

соціальний педагог, старша викладачка,
викладачка циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк

**ЖІНОЧА БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНЯНОК: ГАЛШКА
ГУЛЕВИЧІВНА**

У статті проаналізовано благодійницьку та меценатську діяльність Галшки Гулевичівни. З'ясовано її внесок у розвиток національної освіти та культури, історію Києво-Могилянської академії.

Ключові слова: Галшка Гулевичівна, благодійність, меценатство, освіта, культура.

Постановка наукової проблеми та її значення. Активні суспільні трансформації, що відбуваються нині, суттєво змінюють усталені способи життєдіяльності, суспільні норми та ідеологічні конструкції, що їх визначають. Нові виклики вимагають адекватної модернізації освітньої системи, яка сьогодні відчутно потребує розширення й зміцнення своєї матеріальної бази, капітальних фінансових вкладень як з боку державних, так і недержавних структур. Саме тому поняття «благодійність», «меценатство» в Україні є ознакою сьогодення, хоча самі ці явища мають прадавню історію [5, с. 32]. До значимих історичних постатей належить одна з найбільш відомих українських меценаток, що вийшла із давнього Волинського шляхетського роду Гулевич – Галшка Гулевичівна, яка багато зробила для збереження і розвитку Православної Церкви. Враховуючи це, 26 травня 2021 року під час другого засідання Синодальної комісії з питань канонізації святих Православної Церкви України було розглянуто і підтримано пропозицію щодо майбутньої канонізації Галшки Гулевичівни Православною Церквою [7, с. 199].

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Важливою публікацією щодо церковно-громадської діяльності Галшки Гулевичівни та її біографічні відомості є ґрунтовна історична довідка луцької дослідниці Олени Бірюліної, завідувачки Музею історії Луцького братства, написана в 2021 році на запит Волинської єпархії Православної Церкви України [2]. Дослідниця Людмила Штефан, описуючи роль жінок-патріоток у розбудові освітньої галузі, відзначає, що історія української благодійності – складова й невід’ємна частина національного минулого. Як суспільний феномен вона є однією з найдавніших традицій, що йдуть з глибини віків [8]. Протоієрей Миколай Цап розкриває внесок Галшки Гулевич у розвиток братського руху Православної Церкви [7].

Мета і завдання розвідки – вивчити благодійницько-меценатську діяльність Галшки Гулевичівни, з’ясувати її внесок у розвиток національної освіти та культури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Гулевич Галшка Василівна – знана

меценатка Православної Церкви, відома фундаторка Київської братської школи, яка після об'єднання з Лаврською школою в 1632 році називалася Києво-Братським колегіумом, а згодом іменувалася Києво-Могилянською академією. Галшка Гулевичівна опікувалася чернецтвом, була жертводавицею Київського і Луцького братських монастирів. Наприкінці свого життя вона повернулася на Волинь, де народилася [7, с. 199].

Гулевичівна Галшка – меценатка освіти. Походила зі старовинного українського православного шляхетського роду Гулевичів, відомого з початку XVI ст., які належали до заможної знаті та обіймали високі урядові посади на Волині [3]. Дослідниця О. Бірюліна стверджує, що Галшка Гулевичівна, дочка волинського шляхтича Василя Федоровича Гулевича, народилася, найвірогідніше, у селі Затурцях 22 грудня, гіпотетично, між 1575 і 1578 роками [1, с. 123]. Разом зі своїми братами навчалася у домашніх учителів – вихованців Львівської братської школи.

Відомо, що дід Галшки, Федір Гулевич у 1539 р. був Володимирським намісником (у 1540 році висвячується за королівським привілеєм на Луцького православного єпископа під ім'ям Феодосій. Одружується Галшка у 1594 році з Христофором Потієм, сином брацлавського каштеляна (згодом Володимирського єпископа Іпатія Потія) і княгині Ганни Федорівни. Проте цей шлюб не був довготривалим, від нього у Галшки народилася донька Катерина, яку вона у 1615 році заручила з хорунжим оршанським Миколою Млечком.

У 1606 році Галшка одружується вдруге – її чоловіком стає Стефан Лозка, заможний київський шляхтич, який обіймав посаду підчашого Київського й маршалка Мозирського. Шлюб за віком був нерівним – Галшка мала близько 30 років, Стефан – під 60. Від цього шлюбу у них народився син Михайло [4, с. 108].

Після 1606 року Галшка Гулевичівна Лозчина переїздить з Волині до Києва, із яким буде пов'язане все подальше її життя та історія створення Київської братської школи – попередниці Києво-Могилянської академії. Меценатка надає землю (свого часу вона була дарована їй чоловіком Стефаном у вічне користування) під Київський Братський монастир і Братську школу, й, таким чином, стає їх фундаторкою. Свій задум вона погоджує із чоловіком, який цілком підтримував її. Про це говориться в дарчій, яку пані Гулевичівна урочисто при «добре уроджених» свідках, вписала в «городські книги» Київського магістрату 15 жовтня 1615 року: «Я, Галшка Гулевичівна, дружина його милості пана Стефана Лазки

маршалка Мозирського, будучи здорова тілом і розумом, явно і добровільно усвідомленою тим моїм добровільним листом-записом, що я статечне, в старожитній, святій православній вірі Східної церкви живучи... і з любові й милості до братів моїх народу руського... умислила добро учинити церкві Божій... і благочестивим християнам народу руського в повітах воєводств Київського, Волинського і Брацлавського... дала, дарувала, записала й фундувала добра мої власні, дідичні, права і вольності шляхетські маючи: двір мій власний з землею... в місті Києві... зі всім до того двора і землі правами, пожитками, приходами і різними належностями і при належностями... на монастир, Ставропігії Патріаршеського спільного житія по Василю Великому, також і на школу дітям так шляхетським, яко й міським» [5. с. 34–35].

Сергій Осока зазначає, що Галшка Гулевичівна доживала своє життя в Луцьку – опікувалася тамтешнім братським монастирем, якому й заповіла залишок усіх своїх коштів – «де тіло моє відпочинок і душа рятунок до прощення гарячими молитвами мати має» [6]. Історики говорять, що до кінця свого життя Галшка жодного разу не згадала свого вчинку 15 жовтня 1615 року в Києві. Чи то її світогляд, який хоч і продовжував обертатися навколо віри, але все ж ніс у собі паростки чогось інакшого, уже загальнолюдського, не давав пишатися своїм учинком. Чи то вона просто не вважала той учинок чимось особливим для себе. А, скоріше за все, перша українська меценатка просто не підозрювала, що її фундація згодом переросте в щось настільки велике й значуще – у Києво-Могилянську академію, яка стала одним із перших форпостів освіти й науки не тільки для України, а й для всієї тогочасної Європи.

У старій Києво-Могилянській академії щороку в день її іменин (22 грудня) поминали Галшку як засновницю цього закладу – проводили зібрання академічної корпорації, на яких обирали професорів, затверджували нових викладачів тощо. Сьогодні в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» кращі, обдаровані, розумні студенти нагороджуються стипендією імені Галшки Гулевичівни. Цікавою є й така традиція, коли на щорічне святкування Дня академії (15 жовтня) студенти здійснюють акцію «Чистий Сковорода», під час якої миють пам'ятник Григорію Сковороді на Контрактовій площі. Згідно з заповітом Галшка Гулевичівна була похована у крипті Луцької братської Хрестовоздвиженської церкви. У 2002 році на стіні

храму українській добродійці встановлена меморіальна дошка [1, с. 126].

Висновки. Імена українських жінок, вірних доньок свого народу, є гордістю всієї нації. Під одним із цих імен увійшла в історію мудра покровителька освіти і науки Єлизавета Гулевичівна. Вона опинилася серед тих, кого славний гетьман Петро Конашевич Сагайдачний щиро шанував за християнську чисту душу і вірність Україні. Отож, Галшка Гулевичівна зробила вагомий внесок для освіти українського народу, для збереження і примноження культури. Вона заповіла своє багатство на добрі справи – для навчання дітей і виховання в них патріотизму, поваги та любові до рідної історії, віри та мови.

Література:

1. Бірюліна О. «Навічно фундуючи добра свої власні...». *Луцьке Хрестовоздвиженське братство: історія та відродження* / упоряд. А. І. Бондарчук. Луцьк : Терен. 2013. С. 123–126.
2. Бірюліна О. Історична довідка про фундаторку Галшку Гулевичівну. *Волинський краєзнавчий музей*. 22.06.2021 року. Вих. № 258/1–3. Арк. 3.
3. Галшка Гулевичівна. *Віртуальний музей Києво-Могилянської академії*. URL: <https://vm.ukma.edu.ua/person/galshka/> (дата звернення: 02.05.2023).
4. Ільченко О. Благодійність жінок в освіті України: історія, сучасний стан і перспективи розвитку. Навч.-метод. посіб. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка. 2015. 266 с.
5. Ільченко О. Ю. Українське меценатство: Галшка Гулевичівна – фундаторка Києво-Могилянської академії. *Постметодика*. 2009. № 7(91). С. 32–36.
6. Осока С. Галшка Гулевичівна: до меценатства – через боротьбу. URL: <https://povaha.org.ua/halshka-hulevychivna-do-metsenatstva-cherez-borotbu/> (дата звернення: 02.05.2023).
7. Цап М. Внесок Галшки Гулевич у розвиток чернецтва та братського руху Православної Церкви. *Волинський благовісник*. 2021. № 9. С. 199–212.
8. Штефан Л. Роль жінок-патріоток у розбудові освітньої галузі: історичний аспект. *Педагогічні науки*. 2014. № 60. С. 121–125.

Розділ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

УДК 305.316.647.8:316.3

Анастасія Веснянка,

студентка 3-го курсу спеціальності 013 Початкова освіта,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк

Науковий керівник – **Олег Казмірчук**, викладач-методист,
викладач циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті подана характеристика гендерних стереотипів, наведено приклади гендерних стереотипів, які панують у суспільстві. Зазначено методи боротьби з гендерними стереотипами.

Ключові слова: жінки, чоловіки, стереотип, гендерні стереотипи, суспільство, фемінізм, дискримінація.

Подолання усіх проявів дискримінації – важливий крок до євроінтеграції українського суспільства. Сьогодні проблема гендерної дискримінації, на жаль, залишається досить актуальною не лише в Україні, а і в деяких демократичних країнах. Ці країни постійно демонструють своє прагнення до боротьби за рівні права й можливості для жінок і чоловіків [3].

Найчастіше особу дискримінують за статтю через гендерні стереотипи, які давно оселилися в свідомості нашого суспільства. Гендерні стереотипи – це сталі шаблони мислення щодо того, як мають поводитися люди різної статі. Вони виникають внаслідок того, що люди помилково сприймають соціальні упередження як біологічні факти [1].

Якщо стисло, гендерні стереотипи – це так звані «ярлики», які сучасне суспільство «навішує» на людей. Приклад: дехто твердить про начебто меншу схильність жінок до технічних наук, аніж до гуманітарних. Прибічники цього хибного твердження зазвичай посилаються на науково непідтвержені псевдотеорії про специфічну будову мозку жінки, що начебто не пристосована осягати технічні науки.

Ще кілька прикладів гендерних стереотипів, які ми часто чуємо у соціумі: «Всі дівчата люблять рожевий», «Хлопчики повинні гратися лише машинками», «Жінки погано керують автомобілем», «Тільки чоловіки вміють вправно воювати», «Жінкам не місце на фронті», «Дівчинка допомагає мамі, хлопчик – татові». Такі стереотипи ми звикли чути з дитинства від батьків, рідних, вихователів/-льок.

Окрім постійної боротьби за подолання гендерних стереотипів в цілому у суспільстві, важливо створити окремий механізм боротьби з гендерними стереотипами саме в освіті. Адже саме заклади освіти, виховуючи молоде покоління, забезпечать успішне майбутнє нашої України. Саме тому наша держава затвердила Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації (розпорядження Кабінету міністрів України від 20 грудня 2022 р. № 1163-р) [2].

Мета цієї Стратегії – забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації у сфері освіти, для всіх учасниць/учасників освітнього процесу, на всіх рівнях освіти шляхом запровадження змін у структурно-організаційному та змістовно-процесуальному аспекті [2].

Гендерні стереотипи найбільше впливають на дітей та підлітків, які ще психічно незрілі. У 2019 році британська благодійна організація The Fawcett Society опублікувала масштабне дослідження про те, як стереотипи впливають на дітей, і як надалі вони тягнуться «прицепом» протягом усього життя. Результати дослідження вражають. Чи не половина дітей відчули на собі тягар стереотипів, для ще більшої частини – стереотипи обмежили вибір їхньої професійної діяльності. Детальні результати дослідження вказують на те, що 45 % людей відчували на собі тягар стереотипів у дитинстві, коли від них очікували певної поведінки залежно від статі; у 51 % з них це обмежило кар'єрний вибір. Дівчата в рази менше вступали на фізмат, рідше навчалися програмування та навіть відповідали в опитуванні, що вважають хлопців розумнішими, хоча інтелектуальні здібності обох статей не відрізняються [1].

Ще одна британська організація The Children's Society опублікувала звіт про «хороше дитинство», в якому говориться, що кожен восьмий юнак вважає жорстокість чи не головною чоловічою чеснотою. А 44 % дівчат називають головною чеснотою

своєї статі «піклування про зовнішність». Однак ніхто з підлітків не згадав про такі якості, як доброта, піклування, вдячність, прагнення до самоосвіти [1].

Результати досліджень шокують. Та чи можливо уникнути згубного впливу на особистість, що провокують гендерні стереотипи, які панують у сучасному світі? Можна! Для цього варто дотримуватися кількох настанов:

Не підтримувати дискримінацію. Не поширювати стереотипні висловлювання та пости у соцмережах, не керуватися ними у повсякденному житті. Пам'ятати, що сексистський гумор не лише не смішний, він є інструментом «нормалізації» дискримінації.

Не нав'язувати гендерні стереотипи дітям. Під час виховання молоді, ми створюємо своє майбутнє, тому у процесі виховання дітей в жодному разі не можна нав'язувати їм свої очікування щодо них та «правильну поведінку» для хлопчиків чи дівчаток.

Не ігнорувати дискримінацію довкола, не мовчати, коли бачиш прояви дискримінації, не толерувати їх.

Найкращим антидотом від гендерних стереотипів, які можуть позбавити дітей багатьох проблем у дорослому житті – є постійна підтримка та прийняття дитини.

Дотримання цих простих чотирьох принципів може вже сьогодні змінити ваше життя та життя оточуючих на краще [3].

Проблема наявності та розповсюдження гендерних стереотипів є надактуальною у сучасному суспільстві. Якщо ми хочемо створити демократичне, толерантне, а головне – європейське суспільство, нам потрібно постійно працювати над вдосконаленням нашого життя, переймати досвід інших європейських країн щодо вирішення тої чи іншої проблеми. Головне – пам'ятати, що кожен з нас може покращити якість не тільки власного життя, а й людей навколо.

Література:

1. «Ти ж дівчинка» і ще 3 стереотипи про виховання, яким не місце в сучасному світі. URL: <https://osvitoria.media/experience/ty-zh-divchynka-i-hlopchyky-ne-plachut-4-stereotypy-pro-vyhovannya-yakym-ne-mistse-v-suchasnomu-sviti/> (дата звернення: 08.05.2023).
2. Гендерна дискримінація в сфері освіти. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/henderna-dyskryminatsiya-v-sferi-osvity/> (дата звернення: 08.05.2023).

3. Гендерна дискримінація проявляється в усіх ключових сферах. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3258441-genderna-diskriminacia-proavlaetsa-v-usih-klucovih-sferah-levcenko.html> (дата звернення: 08.05.2023).

УДК 37.013.42 : 378.047

Павло Галазюк,
студент 2 курсу спеціальності 181 Харчові технології,
Відокремлений структурний підрозділ
«Волинський фаховий коледж
Національного університету харчових технологій»,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Наталія Сірук**,
кандидатка історичних наук,
викладачка циклової методичної комісії
викладачів суспільно-гуманітарних дисциплін

ВОЛОНТЕРСЬКА «ЖІНОЧА СОТНЯ САМООБОРОНИ МАЙДАНУ» ВОЛИНІ (АНАЛІЗ НА БАЗІ ВІЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ)

У статті розглядається історія становлення жіночої сотні Самооборони Майдану Волині як волонтерської організації у житті краю та міста Луцька. Волонтерство сьогодні займає важливе місце у формуванні духовної культури, ціннісних настанов та елементарних норм моралі особистості й соціуму в цілому.

Ключові слова: Волинь, сотня, волонтерська діяльність, волонтер, благодійність.

Сьогодні волонтери – це найпотужніша частина громадянського суспільства України. Це рух, який об'єднує всі міста й громади нашої держави та всі соціальні групи. І це ідея, яка залучає до української боротьби за свободу мільйони людей із різних країн світу.

Саме вони, поряд із ЗСУ, допомагають боронити державу, віддають душу, час, кошти, щоб Україні й українцям вдалося перемогти. Волонтерський рух у нашій державі підіймався хвилями від Майдану, з 2014 року і від 24 лютого.

Волонтерський рух значно більший і ширший. Це тисячі структур, десятки тисяч небайдужих людей і мільйони тих, хто долучається, адже саме вони шукали броніки ще на Майдані та

продовжують шукати й доправляти все, що може бути потрібним для передової.

Повномасштабна війна змусила багатьох людей опинитись у скрутній ситуації. Окрім допомоги держави, на поміч прийшли волонтери. Відтак сотні тисяч людей приєдналися до волонтерського руху: допомагають у гуманітарних штабах, плетуть маскувальні сітки, закупають амуніцію тощо. Волонтером може стати кожен та кожна, хто прагне зробити внесок у перемогу України.

Однією із таких організацій на Волині є «Жіноча сотня Самооборони Майдану». Дарина Нагорнюк, Світлана Кравченко та Оксана Нестерчук є учасницями цієї Сотні. Позналилися жінки під час Революції Гідності, а 24 лютого 2022 року знову об'єдналися, аби працювати задля перемоги [1].

Вперше побачились і заговорили на пікеті, що влаштували біля Луцької військової частини ще тоді Внутрішніх військ, у лютому 2014 р., коли підрозділ «Беркут» виїжджав на Київ. Коли жінки дізналися, що на Майдані розпочалися перші заворушення та бійки, об'єдналися через соцмережі та поїхали в Київ. «Ми спочатку називали себе Активною частиною. Потім стали Жіночою сотнею, так нас хтось назвав, бо всі так називалися на Майдані. В нас було десь жінок до 15-ти, потім вони почали додаватися», – пригадує Дарина Нагорнюк [2].

Сьогодні кожен громадянин України намагається своїми справами, зусиллями прискорити перемогу на рашизмом. Цьому допомагає проєкт «Маленькі кроки до великої перемоги» Волинської Фундації, який втілюється у рамках проєкту Громадськість за демократизацію за сприяння Європейського Союзу, що виконує Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Саме завдяки цьому проєкту ми детальніше зупинитися на постаті Дарини Нагорнюк – волонтерки Жіночої сотні Самооборони Майдану Волині.

Їй 59 років, родом з Львівщини з сільської багатодітної сім'ї, проживає у Луцьку. Має інженерно-технічну освіту. Перша робота за освітою була у Прибалтиці, де побачила інший народ – людей не заражених вірусом радянської пропаганди. З чоловіком не пропускали жодного мітингу на підтримку Незалежності України. Потім – грандіозне святкування 500-річчя козацтва. Далі – Помаранчева революція. Одне з зацікавлень сім'ї – історія. Жили, працювали і ростили двох діточок [3].

З 2014 року, початку російсько-української війни, разом з такими ж активними жінками Луцька волонтерила на підтримку захисників України. Тому у лютому 2022 року, коли відбулося повномасштабне вторгнення росії, вже знала свій фронт роботи і знала з ким буде поруч. Чоловік Ігор – архітектор, пішов у військо у 2014 році і тепер знову служить в ЗСУ.

Син Маркіян – архітектор. 24 лютого став солдатом ЗСУ, 3 місяці на фронті захищав Батьківщину. Загинув у жорстокому бою під Попасною, захищаючи «трасу життя» Бахмут – Лисичанськ. Йому було 29 років. Дочка Мирослава, зять і внучка – одnodумці і найкраща опора. Дарина продовжує волонтерити у команді, яка згуртована і сильна [3].

Відтоді боротьба триває, кажуть жінки. Жіноча Сотня тримає стрій, і всі вони й зараз спілкуються, допомагаючи війську в різний спосіб: хтось шиє рукавиці, а Дарина Нагорнюк, Світлана Кравченко та Оксана Нестерчук складають сухпайки та збирають матеріали для будівництва бліндажів.

Отже, волонтерство – це дуже ціннісне явище, ціннісне в тому сенсі, що воно допомагає людям визначити власні цінності і об'єднатись навколо них з іншими людьми. І от цей ціннісний камертон – це найважливіше в волонтерстві. І в такому сенсі це неоціненний досвід для кожної людини.

Література:

1. Жіноча сотня Самооборони Майдану з Волині: як все починалося та чим займаються нині. URL: <http://surl.li/gyhir> (дата звернення: 05.05.2023).
2. «Тримаємо стрій»: жіноча сотня самооборони майдану з Волині продовжує працювати задля перемоги. URL: <http://surl.li/gyhjd> (дата звернення: 05.05.2023).
3. «Ми здобудемо перемогу усі разом», – волонтерка Дарина Нагорнюк. URL: <http://surl.li/gyhju> (дата звернення: 05.05.2023).

УДК 305-055.2«364»

Катерина Дубчук,

студентка 1 курсу

спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа,

Відокремлений структурний підрозділ

«Волинський фаховий коледж

Національного університету харчових технологій»,

м. Луцьк

Тетяна Дубчук,

студентка 1 курсу

спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа,

Відокремлений структурний підрозділ

«Волинський фаховий коледж

Національного університету харчових технологій»,

м. Луцьк

Наукова керівниця – **Катерина Чуй,**

кандидатка філологічних наук,

викладачка циклової методичної комісії

викладачів загальної підготовки

за ОПП молодшого спеціаліста

«ЖІНКИ МОЖУТЬ ВСЕ І НАВІТЬ БІЛЬШЕ ...»: ВЗАЄМОПІДТРИМКА ТА ЄДНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті розповідається про активізацію й діяльність жіночого хабу при Веселівській бібліотеці-філії, який став місцем комунікації для жінок старостинського округу сіл Веселе та Верхи. Репрезентовано результати роботи хабу й проаналізовано їх вплив на культурне життя громади, важливість згуртування та взаємної підтримки жінок в умовах війни.

Ключові слова: бібліотека, хаб, проект, жінка, війна.

Постановка проблеми та її значення. З початком повномасштабного вторгнення ворожих військ на територію України наше суспільство стало монолітом, об'єднаним найкращими рисами національного менталітету: прагненням відстоювати свободу, честь, гідність і незалежність власного вибору та переконань. Ми платимо за це найвищу ціну й твердо віримо в перемогу. Війна є національною трагедією, адже забирає або назавжди руйнує життя людей. Так чи інакше лихо торкнулося кожної родини, і цей біль нам нести з собою у наших серцях, він закарбується в історії. Так само, як і моменти найвищого

духовного піднесення та об'єднання суспільства заради спільної мети – перемоги.

«Українці – дивовижна нація», – так говорять про нас іноземці, захоплено спостерігаючи за нашим спротивом. І наш народ таки дивовижний, тому що показав світу, що оборона рідної країни – це справа кожного громадянина. Кожен воює на своєму фронті, але всі разом – проти спільного ворога. Зруйновано всі стереотипи, зокрема про те, що війна – це чоловіча справа, тому що борються всі: чоловіки, жінки, діти. У взаємопідтримці та єдності – наша сила, міць і незламність. Особливо гострою в наш час є необхідність і нагальність створення осередків, до яких могли б звернутися всі охочі поділитися досвідом, ідеями, усі, хто потребує підтримку, адже залишати людину на самоті з горем і трагедіями, які несе з собою війна, це те ж саме, що не врятувати побратима на полі бою.

Метою нашої публікації є розповісти про практичне функціонування такої взаємопідтримки в межах реалізації проєкту на базі Веселівської бібліотеки-філії комунального закладу «Торчинська публічна бібліотека». Завдання студії – проаналізувати результати діяльності Жіночого хабу та його вплив на формування свідомої громади.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих проєктів, які вдалося реалізувати на базі Веселівської бібліотеки-філії комунального закладу «Торчинська публічна бібліотека» є проєкт «Жіночий хаб при Веселівській бібліотеці-філії», який зародився в межах підтримки Проєкту ООН Жінки «Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в Україні». Проєкт фінансував Уряд Канади за сприяння громадської спілки «Бізнес мережі сільських жінок України».

Слово «хаб» останнім часом набуло популярності. Створюються освітні, креативні, гуманітарні хаби тощо. Словник сучасної української мови надає декілька значень цього поняття, перше з яких поєднує в собі всі наступні: «ХАБ, -а, ч. 1. В загальному значенні – вузол якоїсь мережі» [2]. Іншими словами – це місце, яке об'єднує людей за спільними інтересами, поглядами чи родом занять і стає своєрідною платформою для комунікації, обміну досвідом. Хаби здебільшого створюються з навчально-просвітницькою метою.

Організація, облаштування й функціонування Жіночого хабу при Веселівській бібліотеці-філії є прикладом того, як сільська

бібліотека, розширивши сферу надання культурних послуг, перетворилася на центр життя громади, стала сучасною та потрібною. Жіночий хаб – це місце для спілкування жінок старостинського округу сіл Веселе та Верхи. У ході реалізації проекту було проведено низку заходів, які дали можливість залучити нових користувачів бібліотеки, отримати більш якісні та нові бібліотечні послуги.

У книгозбірні відбулася зустріч активних жінок села із представницями ООН Жінки в Україні, ГС «Бізнес мережа сільських жінок України» та представниками місцевої влади, на якій обговорили важливість створення Жіночого хабу [1].

Важливим заходом була гра-тренінг «Світ Громад» [1], яка відображає реальні події, що відбуваються в нашій державі. Жінки можуть все і навіть більше... Й учасниці гри-тренінгу це довели. Вони не лише представили плани відбудови всіх зруйнованих об'єктів інфраструктури після обстрілів, але й зробили громаду привабливою для інвесторів, підтримували одна одну, допомагали відновити рівень щастя та здоров'я, разом займалися волонтерством і допомагали ЗСУ. У грі все відбувалося так, як у реальному житті, адже жодна жінка не стоїть осторонь подій, що відбуваються в державі.

До Жіночого хабу завітав Кіноклуб медіапросвіти з прав людини Docudays UA при Торчинській публічній бібліотеці [1]. Жінки переглянули документальний фільм «Зламани гілки» режисера Аяла Шарота, провели аналогію між минулим та сьогоднішнім, зауважили, як може скластися доля родин, що зазнали переслідування. Перегляд фільму спонукав учасниць до спілкування й вираження власних емоцій, позитивно вплинув на їхній внутрішній стан.

У Жіночому хабі відбулася зустріч з жінками ромської національності «Шлях до діалогу лежить через жінок», які поділилися своїми проблемами в умовах війни [1]. Було порушено питання необхідності здобуття освіти дівчатами та жінками для особистого розвитку, отримання професії й покращення умов праці. Завідувачка бібліотекою, Чечотка Наталія, розповіла відвідувачкам про роботу Жіночого хабу та нові можливості, які відкриваються для них: неформальна освіта, курс комп'ютерної грамотності, перегляди фільмів про права жінок, зустрічі з владою та громадськими організаціями, доступ до дистанційної освіти, участі в різноманітних майстерках і заходах.

Напередодні різдвяно-новорічних свят Жіночий хаб при Веселівській бібліотеці-філії запросив мешканок села Веселе, чії чоловіки, батьки зараз на війні, на майстерку з елементами арт-терапії «Розпис різдвяного пряника» [1]. Веселівська майстриня Валентина Панченко запропонувала учасницям розмалювати печиво й відчути себе кондитерами та дизайнерами. У невимушеній атмосфері жінки й дівчата змогли поділитися своїми переживаннями, відволіктися від важких домашніх справ, а разом з тим – отримати взаємопідтримку, відновити душевну рівновагу, покращити власний емоційний стан і відчути радість від наближення свят.

У Жіночому хабі при Веселівській бібліотеці-філії відбувся урок цифрової грамотності «Знайомство з онлайн платформою Е-Дія» [1]. Заняття довелося переносити у зв'язку з вимкненням електроенергії, але жінки, які прагнуть навчатися новому, знайшли можливість і час відвідати цей захід.

На підсумковій зустрічі щодо реалізації проекту «Жіночий хаб при Веселівській бібліотеці-філії» ініціативна група презентувала змістовну доповідь про проведені заходи, окреслила майбутні перспективи для розвитку та діяльності Жіночого хабу, можливі активності для жінок з села. Таке згуртування, створення комунікаційного майданчика було затребуване, адже неодноразово йшли запити про курси цифрової грамотності, ігрових сесій «Світ Громад» чи кінопереглядів. Усе це показало бажання жінок поспілкуватися в неформальному середовищі, отримати психологічну та юридичну підтримку. Частину цих запитів вдалося осилити завдяки реалізації проекту «Жіночий хаб при Веселівській бібліотеці-філії». У межах проекту «Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в Україні», за підтримки ООН Жінки в Україні Жіночий хаб отримав комп'ютерну техніку та мультимедійне обладнання, фліпчарт, функціональні меблі та крісла-груші, що сприяло створенню комфортних умов перебування та затишної атмосфери. Також селищний голова Юрій Кревський потурбувався, щоб Жіночий хаб отримав приміщення та доступ до мережі Інтернет, було проведено необхідні ремонтні роботи та відновлено опалення.

Висновки. Отже, у статті було наведено приклади діяльності Жіночого хабу, завдяки якому вдалося створити ефективну платформу взаємодії, допомоги та підтримки жінок з села в умовах війни. Проєкт цілком виконав поставлені завдання:

покращити психологічно-емоційний стан людей, які потребують уваги й розуміння, надати їм необхідні освітні послуги, залучити до активного життя й формування позитивного кола спілкування. Окрім того, функціональний потенціал Веселівської бібліотеки-філії було осучаснено й наповнено новим змістом.

Література:

1. Жіночий хаб при Веселівській бібліотеці-філії КЗ «Торчинська публічна бібліотека». URL: <https://sites.google.com/view/veselebiblio/жіночий-хаб?authuser=0> (дата звернення: 09.05.2023).
2. Хаб. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=ХАБ> (дата звернення: 09.05.2023).

УДК 37.013.43:305(049.5)

Вікторія Зленко,
студентка 2-го курсу
спеціальності 013 Початкова освіта,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Галина Єрко**,
викладачка-методистка,
голова циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін

СУСПІЛЬНА ІДЕОЛОГІЯ ТА ГЕНДЕРНІ ПРАКТИКИ: ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ

У статті тезово проаналізовано результати опитування студентської молоді України та Республіки Польща до феміністичного руху загалом та фемінітивів зокрема.

Ключові слова: фемінізм, фемінітиви, жіночий рух, студентська молодь, Україна, Республіка Польща.

У сучасному світі, де більшу половину людства становлять жінки, не в повному обсязі приділяється увага жіночому руху, враховуючи реалії сьогодення та участь жінок у подіях, пов'язаних з повномасштабним вторгненням росії в Україну. В Збройних

силах України воює близько 60 тисяч жінок, вдвоє більше волонтерять, сплачують податки, пишуть, творять, займаються музикою та мистецтвом, політикою й активізмом, лікують, захищають дисертації, виховують дітей, працюють, навчаються і живуть.

Тому так важливо сьогодні звернутися до питання фемінізму в освітньому середовищі, щоб зрозуміти ставлення сучасної молоді до жіночого руху та його сприйняття.

Метою статті є тезово проаналізувати результати опитування студентської молоді України та Республіки Польща до феміністичного руху загалом та фемінітивів зокрема.

З цією метою нами було розроблено опитувальник у форматі онлайн Google Forms. До опитування залучені студенти КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради та польського технікуму *Technikum ekonomiczny №20* міста *Oleśnica* воєводства *Dolnośląskie*. В опитуванні взяли участь 44 українських та 23 польських студенти/студентки віком від 15 до 20 років. Отримали такі результати.

Питанням «Що на Вашу думку означає поняття «фемінізм»?» прагнули визначити обізнаність молоді у сфері гендеру. Як виявилось, українські студенти/студентки чітко розуміють та знають, що це рух жінок за свої права. Проте незначна частка польських студентів не розуміють і не знають значення поняття «фемінізм» (рис. 1).

Рис. 1. Порівняння відповідей студентів/студенток щодо поняття «фемінізм»

Ставлячи запитання «Чи вважаєте ви, що фемінізм сьогодні є актуальним?» та «Чому на Вашу думку питання фемінізму є актуальним?», визначали на скільки в молодіжному середовищі є необхідність поширення фемінізму. Отримали такий результат: 88,6 % української молоді дали ствердну відповідь. 97,7 %

студентів/студенток вважають, що фемінізм «спроцує життя жінкам». Щодо польських студентів/студенток, то маємо кардинально протилежний результат: 69,6 % та 73 % відповідно серед опитаних не вважають актуальним на сьогодні питання фемінізму. Проте 30 % польської молоді зауважили, що нема потреби боротися за права жінок, оскільки і так всі рівні.

Це швидше пов'язано з низьким усвідомленням того, хто такі феміністки і яка мета фемінізму.

Окремої уваги заслуговує запитання: «Чи можете ви назвати трьох українських феміністок?» Ствердно відповіли 50 % опитаних українських респондентів/респонденток, що свідчить про інтерес сучасної молоді до феміністичного руху.

Отримані результати дають підстави вважати, що є потреба у просвітницькій діяльності в молодіжному середовищі щодо феміністичного руху загалом та його представників/представниць.

Через запитання «Як Ви ставитеся до введення фемінітивів?» намагались визначити сприйняття чи не сприйняття молоддю саме фемінітивів та їх активне поширення в сучасному мовному середовищі. Позитивним є той факт, що українське студентство більш позитивно відноситься до використання фемінітивів (88,6 %). Опитування польських здобувачів освіти також засвідчило високі показники щодо використання фемінітивів (56,5 %), проте 43,5 % зауважили, що «мають місце бути, але лише ті, які звучать звично» (рис. 2).

Як Ви ставитеся до фемінітивів?
44 відповіді

КЗВО «Луцький педагогічний
коледж»

Co myślisz w sprawie żeńskich form nazw zawodów i tytułów?
23 odpowiedzi

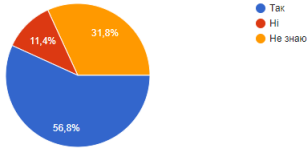
«Technikum ekonomiczne №20»

Рис. 2. Порівняння ставлення студентів/студенток до фемінітивів

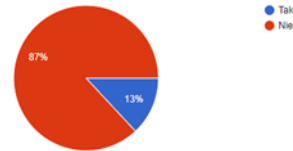
Питанням «Ви можете назвати себе феміністкою/феміністом?» намагались визначити наскільки сучасна молодь поділяє ідеї фемінізму та стоїть на позиціях захисту прав жінок. 56,8 % українських студентів/студенток дали позитивну відповідь, проте 31 % молоді не має чіткої позиції.

Серед польського студентства ситуація кардинально інша: 87 % мають не визначену позицію щодо себе як феміністки/фемініста і лише 13 % вважають себе феміністами (рис. 3).

Ви можете назвати себе феміністкою(чоловіком, який підтримує фемінізм)?
44 відповіді

Czy uważasz, że kobieta nie jest spełniona, jeśli nie urodziła dziecka?
23 відповіді

КЗВО «Луцький педагогічний
коледж»

«Technikum ekonomicznu № 20»

Рис. 3. Порівняння щодо визначення себе як феміністки/фемініста

Описані вище відповіді свідчать про те, що в українському суспільстві ідеї фемінізму носять більше позитивне сприйняття, ніж негативне і вони набирають все більше прихильників в Україні. Польське ж суспільство, враховуючи низку заходів, що сприяють негативному ставленню до жіночого руху, які протистоять негативним тенденціям в суспільстві (наприклад, Конституційний суд Республіки Польща ухвалив рішення про заборону майже всіх абортів), формується негативне ставлення до феміністок/феміністів.

Проте, це означає, що на сьогодні ще достатньо роботи для жіночого руху як в Україні, так і в Польщі, яка має формувати позитивний імідж феміністки чи фемініста.

УДК 340.15:305

Дарина Карпюк,
студентка 3 курсу
спеціальності 081 Право,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Наукова керівниця – **Вікторія Колодяжна,**
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри теорії та історії держави і права

ІСТОРИЧНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ «ГЕНДЕР» І «ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ»

Стаття присвячена розкриттю сутності таких понять як гендер та гендерна рівність, їх історія розвитку та значення в суспільстві.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, дискримінація, стереотипи, феномен, феміністичні та патріархальні установки.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що питання гендеру та гендерної рівності на сучасному етапі стали в багатьох країнах темою різноманітних досліджень у політичній сфері, сфері освіти, громадської думки, зайнятості та міграції, підготовки методичних матеріалів для розробки гендерно врівноважених бюджетів.

Гендер – у гендерних дослідженнях – соціальна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка» [1], психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків [5], цілісна психічна репрезентація статі, сповнена динамічних глибинних, пізнавальних та поведінкових понять жіночого та чоловічого, здобутих індивідом внаслідок набуття індивідуального гендерного досвіду. Тобто гендер – це соціальний конструкт, який визначає соціальну стать людини [2].

Поняття «гендер» з'явилося у 1960-х. Існує дві найпоширеніші версії походження цього терміна. За однією з версій, дослідник Джон Мані (1921–2006, США) використав його 1955 у «Британському журналі з медичної сексології» («British Journal of Medical Sexology»). Інша версія приписує авторство терміна психоаналітику Роберту Столлеру (1924–1991, США), який 1968 ужив це слово у назві своєї статті «Стать і гендер: про розвиток

маскулінності та фемінності» («Sex and Gender: on the Development of Masculinity and Femininity»). Зі сфери медицини поняття «гендер» поступово перейшло в гуманітарні та суспільні науки, стало активно вживаним у 1970–1980 р. [4].

Поняття «гендер» тісно пов'язане зі соціальними уявленнями про те, що означає бути чоловіком або жінкою, які відображають гендерну ідентичність. Зокрема, маскулінність у системі патріархатних гендерних відносин пов'язують із силою, владою, мужністю, витривалістю, агресією, неемоційністю, орієнтацію на успіх. Натомість фемінінність – протилежні до маскулінності риси: емоційність, чуйність, слабкість, залежність тощо [4].

Ознаки гендеру:

- є культурною традицією;
- істотно відмінні в різних країнах і навіть в одній країні;
- можуть змінюватися з часом;
- властиві людям різної статі.

На сьогодні склалися 4 основні теоретико-методологічні підходи до тлумачення гендеру (за М. С. Боровцовою):

- гендер як соціальний феномен, тобто як дійсність міжстатевих стосунків, виражена у міжособистісних, соціально-економічних, правових, політичних відносинах (Т. Бендас);
- гендер як культурний феномен, тобто як уявне, символічне, фантазматичне уявлення про дійсність міжстатевих стосунків, висловлене у дискурсах літературного, зображального, кінематографічного мистецтва, ЗМІ та реклами, імперативах гендерної ідеології (Сандра Бем);
- гендер як когнітивний феномен, тобто як те, що мислиться про чоловіків та жінок (гендерні стереотипи), і те, відносно чого мислиться про себе як про чоловіка чи про жінку (В. Кириченко);
- гендер як особистісний дискурс, тобто як засіб означення статі, її висловлення, вираження, поведінкового здійснення (К. Вест) [2].

Тобто гендер – це соціальний конструкт, що визначає соціальну стать людини.

Саме поняття гендерної рівності, відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок», трактується як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Гендерна рівність означає, що всі людські істоти мають свободу для розвитку своїх особистих здібностей та свободу вибору без обмежень, пов'язаних із жорстко закріпленими гендерними ролями. Тобто різна поведінка, прагнення та потреби жінок і чоловіків враховуються, оцінюються й підтримуються рівним чином.

Рівність не означає, що жінки та чоловіки стануть однаковими, але права, обов'язки та можливості жінок і чоловіків не залежатимуть від того, народилися вони жінками чи чоловіками [8].

Рівність між жінками та чоловіками розглядається як питання прав людини та як необхідна умова і показник сталого людиноцентричного розвитку.

У розрізі історичного контексту можна простежити, що жінки та чоловіки сто років тому й сьогодні – абсолютно різні. У 1915 році жінки багатьох країн, серед яких США та Франція, не мали права голосу, проте наразі вони не лише голосують, а й обіймають високі посади та мають високі звання у державних та приватних структурах. Щоразу більше дівчат та жінок здобувають освіту та працюють у STEM-спеціальностях, обирають професійний шлях в органах сектору безпеки та оборони, які завжди вважалися суто чоловічими та деякі посади в яких були офіційно заборонені для того, щоб їх обіймали жінки до вересня 2018 року [7].

На сьогодні, чоловік, який бере відпустку по догляду за дитиною та/або виконує хатню роботу, вже не є «білою вороною» у різних країнах світу. Таких прикладів можна навести безліч, і це свідчить про те, що відбувається постійна соціальна трансформація, в якій самовираження людини, її інтереси та прагнення реалізуються незалежно від її статі, належності до певних груп тощо.

Саме впровадження гендерної рівності є однією з важливих умов позитивних змін у житті суспільства загалом, соціально-економічного розвитку, реалізації прав людини та її особистості, запорукою ефективного розв'язання наявних проблем та укріплення національної безпеки [7].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок», гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості щодо його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати однакову участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Досягнення гендерної рівності в суспільстві – це не відбирання

влади у чоловіків і передача її жінкам, а це рівна участь у процесах прийняття рішень і розподілі ресурсів незалежно від статі, це співпраця та партнерство між жінками та чоловіками.

Можна виокремити такі основні причини гендерної нерівності:

- стереотипи;
- гендерні установки.

Стереотипи. Механізмом, що забезпечує закріплення й трансляцію з покоління в покоління гендерних ролей, є гендерні стереотипи – внутрішні установки щодо місця, ролі, значення чоловіка та жінки в суспільстві, сім'ї. Визначають кілька груп гендерних стереотипів.

До першої належать стереотипи маскуліності-фемініності. Стереотипному уявленню маскуліності приписують «активно творчі» характеристики, інструментальні риси особистості, як-от: активність, домінантність, упевненість, агресивність, логічне мислення, здатність до лідерства. Фемініність, навпаки, розглядають як «пасивно-репродуктивне начало», що набуває проявів експресивних особистісних характеристиках: залежності, турботливості, низькій самооцінці, емоційності.

Друга група гендерних стереотипів містить уявлення щодо розподілу сімейних і професійних ролей між чоловіками та жінками. Для жінки найважливішою соціальною роллю вважається роль домогосподарки, матері. Жінці приписують перебування в приватній сфері життя – дім, народження дітей, на неї покладається відповідальність за взаємини в сім'ї. Чоловікам – активність у громадському житті, професійний успіх, відповідальність за матеріальне забезпечення сім'ї.

Третя група гендерних стереотипів визначена специфікою змісту праці. За традиційними уявленнями, жіноча праця повинна мати виконавський, обслуговуючий характер, бути елементом експресивної сфери діяльності [3].

Аналізуючи наукову літературу, можна виокремити два основні типи гендерних установок – патріархальні та феміністичні.

Патріархальні установки мають такі характерні особливості: 1) підхід, згідно з яким чоловікові належить провідна, активна роль у сім'ї та суспільстві, а жінці – підпорядкована, пасивна; 2) переконання, що життєві цінності жінок і чоловіків різні: сім'я і кохання – основні цінності для жінок; справа, робота, самореалізація поза сім'єю – цінності чоловіків; 3) надання

переваги сімейним стосункам, у яких чоловік є главою сім'ї, робить основний внесок у бюджет сім'ї [3].

Феміністичні установки свідомості охоплюють такі аспекти:

- 1) Засудження використання біологічних статевих відмінностей для впровадження жорстко закріпленого, підпорядкованого становища жінки в сім'ї та суспільстві;
- 2) Несприйняття існування в сім'ї та суспільстві суворо закріплених чоловічих і жіночих ролей;
- 3) Переконавання, що жінки й чоловіки в сучасному суспільстві мають неоднакові можливості для самореалізації в різних сферах, і такий стан визнається несправедливим;
- 4) Підхід до виховання дітей, згідно з яким суспільство повинно максимально прагнути рівної участі батька й матері в житті дитини;
- 5) Засудження ставлення до жінки як до об'єкта сексуального пригнічення [6].

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна дійти виснову, що гендер – це соціальний конструкт, який визначає соціальну стать людини. Поняття, тісно пов'язане зі соціальними уявленнями про те, що означає бути чоловіком або жінкою, які відображають гендерну ідентичність. Забезпечення гендерної рівності є серйозним ресурсом економічного та соціального розвитку й безпеки, який в Україні поки що використовується недостатньо, але в майбутньому вже ж таки будуть вирішені та регульовані на законодавчому рівні.

Тому, кожна людина, щоб бути самодостатньою та реалізуватися в різних сферах життєдіяльності, має долати стереотипи, нав'язувані з народження, що заважають усебічному розвитку особистості, оскільки її від самого початку обмежують у виборі роду занять, залежно від суспільної думки, поділу на «чоловічі» та «жіночі» професії.

Література:

1. Берн Ш. Гендерна психологія. Прайм-Еврознак. Нью-Йорк, 2004. 320 с.
2. Боровцова М. С. Гендер як неповторна репрезентація статі. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*. 2012. Т. 17. Вип. 5. С. 6–12.
3. Камінська Н. В., Пашко Д. В., Романова Н. В. Причини виникнення гендерної нерівності. *Юридична психологія*. 2018. № 2(23). С. 30–47.

4. Кімел М. С. Гендероване суспільство / пер. з англ. С. Альошкіна. Київ : Сфера. 2003. 494 с.

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 № 994_001-11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 05.05.2023).

6. Кравець В. П., Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерні дослідження: прикладні аспекти : монографія. Тернопіль : Навч. кн. 2013. 448 с.

7. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи. 2017. 256 с.

8. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 05.05.2023).

УДК 316.647.82:342.72/.73

Дарина Крисько,

студентка 3 курсу
спеціальності 081 Право,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Наукова керівниця – **Вікторія Колодяжна,**
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри теорії та історії держави і права

МНОЖИННА ДИСКРИМІНАЦІЯ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДИСКРИМІНАЦІЮ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Кожен українець в своєму житті стикається з порушенням власних прав або їх обмеженнями в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Сьогодні трапляється багато випадків дискримінації за ознаками статі. Не винятком цього є порушення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок у трудових відносинах.

Ключові слова: дискримінація, забобони, права та свободи людини, декларація, законодавство, жінки та чоловіки, свобода, рівні права, можливості, спеціальний захист.

У 1948 році Загальна декларація прав людини заборонила всі форми расової й іншої дискримінації.

Як йдеться в ст.1: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства» [3].

Акти дискримінації можуть відбуватися відкрито або таємно, вони можуть одержати широке поширення, виконуватися окремими особами або анонімними групами, вони можуть бути одиничними або систематичними, незначними (наприклад, у жартах) або серйозними, що завдає психічну, матеріальну або фізичну шкоду жертвам. У повсякденній промові терміни «забобон» і «дискримінація» часто взаємозамінні. Забобоном рахується упереджене відношення до членів іншої групи.

Юридичне розуміння дискримінації виводиться із фундаментальних принципів права і права прав людини, маючи за відправну точку принцип людської гідності. Термін «дискримінація» застосовується для позначення ситуації, коли особа потрапляє у несприятливе становище через наявність у неї «захищеної ознаки». Такою захищеною ознакою може бути стать, вік, національність, мова, етнічне походження, колір шкіри, обмежені фізичні можливості (інвалідність), сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, релігійні, ідеологічні або політичні переконання тощо.

Закон про забезпечення рівних прав дає визначення дискримінації за ознакою статі: це дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків (ст. 1 Закону) [8, с. 91].

Визначення поняття «гендерна дискримінація» подано у статті 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок»: «дискримінація за ознакою статі дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків» [4].

Законодавство України, згідно зі статтею 2 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації», ґрунтується

на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

- 1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
- 2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
- 3) повагу до гідності кожної людини;
- 4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

Українське законодавство виділяє складові принципу недискримінації, перелічені вище, однак не дає йому окремого визначення. Для розуміння того, що є принципом недискримінації в міжнародному та європейському праві, яке український законодавець у цій сфері використовує як модель, відзначимо такі його основні принципи:

1. Однакове поводження з особою або групою осіб, яка попри свої захищені ознаки перебуває в аналогічному становищі з іншою особою або групою осіб;

2. Різне поводження з особою або групою осіб, яка через свої захищені ознаки перебуває у відмінному становищі від іншої особи або групи осіб;

3. Відсутність негативних наслідків застосування правових норм, правил або критеріїв, зокрема нейтрально сформульованих, для осіб або груп осіб у зв'язку з їхніми захищеними ознаками та порівняно з іншою особами або групами осіб [7, с. 7].

Множинна дискримінація означає накопичення різних ознак дискримінації на індивідуальному рівні. Дискримінація щодо особи може мати місце за різними ознаками. Якщо особа одночасно відноситься до кількох уразливих груп, і її дискримінують за цими ознаками, така дискримінація називається множинною. Наприклад, жінка може представляти етнічну меншину, член етнічної меншини може бути інвалідом, особа з сексуальної меншини може бути літньою і т. д. Проти однієї особи може мати місце дискримінація за всіма цими ознаками. Низький соціальний та фінансовий стан, низький освітній рівень або брак мовних навичок, як правило, посилюють вплив дискримінації й можуть призвести до маргіналізації [2, с. 9].

Пряма дискримінація – будь-яке розрізнення, засноване на таких ознаках, як раса, колір, мова, релігія, громадянство або країна походження чи етнічне походження, що не має об'єктивного і розумного виправдання. Наприклад, це може бути рішення органів місцевої влади якогось міста в Україні не допускати ромів до навчання в школах міста.

На противагу, непряма дискримінація трапляється тоді, коли явно нейтральний фактор, як то вимога, критерії або практика, не можуть бути виконані особами, котрих об'єднують за такими ознаками, як раса, мова, релігія, громадянство або етнічне походження, чи створюють для цих осіб незручні обставини, за винятком ситуації, коли цей фактор має об'єктивне і розумне виправдання. Наприклад, якщо при прийомі в заклад освіти обов'язковим документом буде наявність реєстрації, яку не завжди мають представники ромської меншини [6, с. 29].

Законодавчо передбачені норми, які не вважаються дискримінацією за ознакою статі, це:

- спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини (випадки, коли тільки в силу фізичних особливостей та необхідності виконання природної функції народження і вирощування дітей жінки потребують більшої підтримки);
- обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом;
- різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом (у силу фізичних особливостей жінок і чоловіків);
- особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я;
- позитивні дії (створення додаткових можливостей, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод [1].

Статтею 22 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначено, що особа, яка вважає, що стосовно неї було застосовано дискримінацію за ознакою статі чи вона стала об'єктом сексуальних домагань або постраждала від насильства за ознакою статі, має право звернутися зі скаргою до:

- державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;
- органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;
- Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- суду в порядку, визначеному законом [4].

Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнюють статтею 188-48, яка передбачає відповідальність за наступні дії:

- 1) порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації, тобто пряма або непряма дискримінація, утиск,

відмова в розумному пристосуванні, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації чи віктимізація – штраф на громадян від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2) множинна дискримінація або повторне протягом року вчинення будь-якого правопорушення, вказано вище, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню – штраф на громадян від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від 500 до 700 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5].

Як зазначено у Національному огляді виконання Пекінської декларації і Платформи дій (1995) та заключних документів двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (2000) у контексті двадцятої річниці четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок та ухвалення Пекінської декларації та Платформи дій у 2015 р. (квітень 2014 р.), практично вся нормативно-правова база України про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків була прийнята після приєднання до Пекінської декларації та Платформи дій. У 1996 р. було ухвалено Конституцію України, яка передбачає рівні права чоловіків і жінок. Зокрема, у статті 24 зазначено про шляхи забезпечення рівності прав жінки і чоловіка [6, с. 35].

Особа, яка вважає, що стосовно неї було застосовано дискримінацію, має право звернутися із скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та/або до суду.

Проблема дискримінації як жінок, так і чоловіків визнана на глобальному рівні вже досить давно. У суспільстві і досі панують стереотипи щодо відмінностей між статями, які значно впливають на всі сфери життя. В Україні, незважаючи на ряд нормативно-правових актів, що стосуються дискримінації прав жінок та чоловіків, це не впливає на її зменшення. Бо немає довіри населення до правоохоронних органів, люди бояться звертатися з такими заявами, приховують цю проблему. В Україні повинна вестись офіційна статистика випадків дискримінації, а також визначений точний порядок оскарження дискримінаційних дій. Хто зіштовхнувся із розрізненням у поводженні, просто не має можливості відстояти свої права та отримати компенсацію.

Література:

1. Войтюк Т. Що таке гендерна дискримінація і куди на неї скаржитися 2021. URL: <https://suspilne.media/112457-so-take-genderna-diskriminacia-i-kudi-skarzitis-a-u-razi-ii-proavu-rozpovidae-minust/> (дата звернення: 07.05.2023).
2. Гінарау А. Від заборони дискримінації до сприяння рівності. Посібник для тренерів ; Міжнародна організація праці. 2010. 66 с.
3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 07.05.2023).
4. Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 07.05.2023).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 07.05.2023).
6. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
7. Пономарьов С. Ю., Федорович І. Ю. Запобігання та протидія дискримінації в Україні : посібник для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. Київ : Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні. 2014. 74 с.
8. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність : навч. посіб. Київ, 2018. 198 с.

УДК 355.66-055.22«368.7»(477)

Тетяна Литвінчук,
студентка 4 курсу
спеціальності 013 Початкова освіта,
Луцький педагогічний фаховий коледж,
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Науковий керівник – **Олександр Курчаба,**
викладач методист,
викладач циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін

ПРОБЛЕМИ ТА ПОТРЕБИ В АМУНІЦІЇ ДЛЯ ЖІНОК У ЗСУ

У статті розглядається значення жінок на війні, посади, які обіймають жінки у період війни, характеризуються види жіночого одягу у інших країнах, описуються проблеми щодо наявності жіночої амуніції.

Ключові слова: війна, жінка, військова форма, гендерна рівність.

Проблема жіночої амуніції в світі може мати кілька аспектів. Одним з основних питань є недостатній асортимент та якість жіночих військових виробів, таких як форма, захисні елементи, спорядження тощо. У багатьох країнах військова амуніція традиційно розроблялась з урахуванням потреб та анатомії чоловіків, і жіночі розміри та форми були недостатньо враховані.

Метою нашої розвідки є визначення і узагальнення основних проблеми амуніції жінок у складі ЗСУ.

Це призводить до того, що жінки-військовослужбовці можуть мати проблеми з підбором та носінням форми, що не підходить до їхньої фізіології, і не отримують належного захисту та комфорту. Некоректно підібрана амуніція може обмежувати рухи, перешкоджати виконанню завдань та створювати небезпеку для життя і здоров'я жінок-військовослужбовців.

Крім того, існує проблема стереотипів та нормативів, пов'язаних з жіночими ролями у військовій сфері. Деякі країни мають обмеження для жінок щодо вступу до військових підрозділів або обмеження на доступ до певних спеціальностей. Це обмежує можливості жінок у розвитку військової кар'єри та отриманні належного рівня підготовки й підтримки.

В останні роки спостерігається позитивна тенденція до змін у цих питаннях. Деякі країни переглядають свою політику та стандарти, щоб забезпечити рівні умови для жінок-військовослужбовиць. Також проводяться дослідження та розробки нових систем амуніції, спеціально призначених для жінок. Наприклад, розробляються форми, які враховують розміри та анатомію жіночого тіла, забезпечують оптимальний комфорт і захист. Також працюють над створенням захисних елементів, які підходять для фізіологічних особливостей жінок, зокрема розробляються бронежилети та шоломи, що враховують жіночі пропорції та форму голови.

Сьогодні в Україні форма одягу для жінок передбачає зимовий та літній варіант парадної, повсякденної, польової та спеціальної форми, також це стосується військової форми. У США сучасна військова форма нагадує витриманий стиль часів Другої світової війни з притаманними того часу строгими лініями на рукавах піджака. У Канаді військова форма жінок і чоловіків немає чітких відмінностей між собою, повсякденна форма включає червоний кітель та сині штани, а до головного убору входив білий шолом. У 2013 році в Мексиці на параді жінки, вбрані у кольорові спідниці, йшли маршем, проте зараз для них передбачено носіння парадної форми блакитного кольору та повсякденний одяг у темно-зелених кольорах. Також у них присутній вибір між штанами та спідницями [2].

Зовнішній вигляд завжди важливий, але немає нічого важливішого, аніж те, що сьогодні більшість жінок роблять для своєї України – від гуманітарної допомоги до несення служби безпосередньо на фронті. У 2014 році жінки, які захищали свою державу і виконували обов'язки артилеристок, офіційно записані, як кухарки, а з 2017 року їм було відкрито доступ до майже всіх бойових та офіцерських посад. Жінки несли службу в армії у різних ролях та виконували свої обов'язки протягом усієї історії людства. Починаючи з 2016 року, жінкам офіційно стали доступні бойові посади, такі, як: командирки батареї, взводів машин, командирки відділень безпілотної авіації, снайперки. Попри це, жінкам все ще доводиться щодня долати стереотипи й доводити, що вони можуть робити все те, що й чоловіки. З розширенням прав жінок їх кількість у Збройних силах України помітно зростає, а доступ до військових посад легалізується. Раніше, щоб взяти участь у службі, жінки були змушені стригти волосся і брати чоловічі позивні, через що важко визначити їх реальну кількість.

У зв'язку з російською агресією в Україні сьогодні питання гендерної рівності у лавах Збройних сил України постає особливо гостро. У ЗСУ разом із добровольцями територіальних громад сьогодні служать близько 57 тисяч жінок. З них близько 32 тисячі перебувають у зоні бойових дій, число військовослужбовиць у Збройних силах України збільшилося вдвічі з 2015 року, а вже з 2017-го жінки отримали доступ до майже всіх бойових та офіцерських посад [1].

Сьогодні парамедикині, артилеристки, снайперки, розвідниці, командирки рот і взводів виконують свій військовий обов'язок на передовій та в тилу нарівні з чоловіками. Відповідно до військового дисциплінарного кодексу, солдати повинні витримувати всі труднощі та обмеження, пов'язані зі службою. Проте виконувати бойові завдання у великогабаритному одязі складніше, так само почуваються наші армійські гвардійці. У наказі Міністерства оборони № 238 затверджено єдиний стандарт уніформи - чоловічий. Жіноча форма передбачена лише парадна – кітель, спідниця й черевики на підборах.

Утім, жінкам військовим досі видають чоловічу форму й чоловічу спідню білизну, їм бракує взуття менших розмірів та бронежилетів з урахуванням особливостей жіночої фігури.

Морська піхотинка й розвідниця Ярина Черногуз розповіла, що на свої перші два комплекти форми ЗСУ витратила у 2020 році 1800 грн, вона каже, що це невеликі гроші, але більше шкода часу та пошуків кравців, які можуть це зробити у короткі терміни, відсутність зручної жіночої форми на дев'ятому році війни з росією – свідчення знецінювання жінок в армії.

Серед інших речей, які є найважливішими у кожній жінки – легке тактичне взуття, а також зручна білизна. Військовослужбовиця зазначає, що це не є критичним на війні, адже спідню білизну можна придбати власну.

Народний депутат України Ірина Никорак співпрацює з Міністерством оборони. За її словами, після того, як форму протестують на передовій, очікується його затвердження від міністерства як єдиний стандарт жіночої уніформи та виділення коштів на одяг з бюджету.

Ірина просуває ініціативу жіночої форми для українських військовослужбовиць. Вона зазначає, що чоловічі розміри й фасони одягу не відповідають жіночим, штани можуть добре сидіти у стегнах, але будуть завеликі у талії, у кітелів – задовгі рукави, плече спускається майже до ліктя, це може бути ще через

те, що у чоловіків розмір одягу починається з 50-го, а жінки тендітні, стрункі й худі, їм доводиться перешивати форму або пристосувати її булавками та тактичним ременем у польових умовах. Це незручно й не функціонально [3] .

Також вона є ініціаторкою та засновницею волонтерського проекту Arm Women Now (Озброймо жінок зараз), який має на меті забезпечити українських захисниць якісною і функціональною формою. Цей проект фінансується благодійними внесками й через аукціони за участю зірок шоубізнесу та спортсменів. За словами депутатки, ідея виробництва жіночої військової форми з'явилася після численних запитів від жінок, які зараз воюють на передовій. Оскільки в Україні практично неможливо купити військову форму, деяким жінкам прислали її з-за кордону. Організація також планує виробництво футболок, тактичних сорочок «убокс», а на осінь – термобілизну й теплий зимовий одяг, який розроблятимуть за новими лекалами. Утім, вона на цьому не зупиняється і хоче, щоб усі дівчата та жінки, які воюють у ЗСУ, отримали зручний одяг [3] .

Отже, наші захисниці роблять неоціненний внесок у нашу перемогу. Відчайдушні та кмітливі, рішучі та наполегливі. Вони добре розуміють свій обов'язок перед батьківщиною. І здатні не гірше за чоловіків, затиснувши зуби, стерпівши біль та, здолавши страх, виконувати бойові задачі. Жінки захисниці – це гордість нашого народу. Вони докладають максимум зусиль для того, аби стати сильними і незалежними у своїй країні.

Література:

1. Бойко О. Жінки в ЗСУ: на передовій – 5 тисяч військовослужбовиць. *Суспільне новини*. URL: <http://surl.li/hdakz> (дата звернення: 08.05.2023).
2. Від Північної Кореї до Мексики: яку форму одягу жінки-військові носять у різних країнах? *Інформаційне агентство АрміяInform*. URL: <http://surl.li/hdalc> (дата звернення: 09.05.2023).
3. Знай нашу: Олена Білозерська, одна з кількох на всю Україну військова жінка-снайперка. *Українки*. URL: <https://ukrainky.com.ua/ya-snajperka-istoriya-oleny-bilozerskoyi/> (дата звернення: 12.05.2023).
4. Офіційна жіноча військова форма. Як ЗСУ роблять ще один крок до рівності в армії – BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62148100> (дата звернення: 10.05.2023).

УДК 364.68:305

Ольга Олісейчик,
студентка 3 курсу
спеціальності 081 Право,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Наукова керівниця – **Вікторія Колодяжна,**
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри теорії та історії держави і права

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО ТА ЙОГО ВИДИ. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

У статті презентовано результати теоретичного аналізу підходів до визначення терміна гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та його видів. За результатами проведеного аналізу констатовано, що терміни «гендерне насильство» та «гендерно зумовлене насильство» використовуються як синоніми. На сучасному етапі розвитку суспільства простежується тенденція до надання переваги позначенню «гендерно зумовлене насильство» (ГЗН).

Ключові слова: гендерне насильство, гендерно зумовлене насильство, домашнє насильство, насильство, гендер, гендерна нерівність.

Домашнє насильство – чутлива тема, яка потребує від людей, що працюють із жертвами домашнього насильства, високого рівня підготовки та професіоналізму. Останнім часом інтерес до теми гендерно зумовленого насильства, у тому числі й домашнього, помітно зростає. Все більше науковців та громадських активістів наголошує на важливості цього питання й необхідності залучення якомога більшої кількості людей до вивчення цієї проблеми [7, с. 56].

На сьогодні існує значна кількість праць у поведінкових науках, де здійснений аналіз феномену насильства та домашнього насильства. Зокрема, у працях Д. Норт, Дж. Уолліс і Б. Вайнгест надано аналіз розвитку суспільства через призму насильства, показано роль насильства у становленні історії людства, проаналізовано насильство як суспільний феномен [9, с. 29]. Психологічні наслідки насильства для жертв та особливості надання психологічної допомоги такій категорії людей висвітлено у роботах Дж. Герман [2, с. 210]. Особливості проявів насильства щодо дітей, зокрема булінгу та домашнього насильства, були відображені у роботі Л. Турищевої, І. Дорожко й О. Малихіної.

Надамо визначення вихідних термінів, які стосуються питання домашнього насильства та будуть використані у статті.

Одним із головних понять є поняття «гендерно зумовлене насильство» («genderbased violence») – це насильство, яке вчиняється щодо осіб через їхню стать або стосується переважно осіб певної статі. Це крайній вияв дискримінації за ознакою статі, жертвами якого найчастіше стають жінки. Таке визначення подає організація «Ла Страда – Україна» [1]. Загалом вчені виділяють такі види гендерно зумовленого насильства: фізичне насильство; психологічне насильство; сексуальне насильство; економічне насильство; домашнє насильство; переслідування; зґвалтування; сексуальні домагання; каліцтво жіночих геніталій; примусову стерилізацію; примусовий аборт; примусовий шлюб; злочини в ім'я так званої честі; насильство в інституційному середовищі; насильство у воєнних, конфліктних та постконфліктних ситуаціях; торгівлю людьми; гендерну дискримінацію [1]. Необхідно зауважити, що поруч із терміном «гендерно зумовлене насильство» (ГЗН) також використовують термін «гендерне насильство», під яким розуміється насильство, яке чинять переважно чоловіки проти переважно жінок [4]. Зазначені терміни є синонімічними. На початку входження цього явища в українські наукові джерела учені переважно використовували термін «гендерне насильство» [8]. Зараз простежується тенденція до надання переваги терміну «гендерно зумовлене насильство», що ми бачимо на прикладі діяльності правозахисної організації «Ла Страда – Україна». До особливостей гендерного насильства Т. Марценюк відносить такі: 1) це проблема XXI століття, яка властива всім країнам світу; 2) насильство може пояснюватись та підтримуватись «культурою» (наприклад, вбивства честі); 3) проблема перейшла із приватної сфери у площину публічності, тобто особисте стало політичним. Держави долучились до вирішення питання насильства щодо жінок; 4) потрібні спільні зусилля активістів, поліції, центрів соціальної допомоги, державних інституцій, щоб подолати цю проблему [8].

На сучасному етапі спостерігається тенденція до розширення цього терміна та його перехід у «парасольковий термін» («umbrella term»). Водночас чіткого термінологічного розмежування щодо того, як саме і проти кого здійснюється ГЗН, поки що не встановлено. Є організації, які підкреслюють, що ГЗН – це насильство проти жінок, яке пов'язане з їхньою соціальною статтю – гендером, а також зумовлюється патріархальною

системою відносин у суспільстві. Включення до визначення цього терміна інших груп населення, зокрема чоловіків, призведе до певного викривлення інформації, оскільки це зміщуватиме фокус уваги із жінок та дівчат [10]. Саме зародження терміна було пов'язане з необхідністю привернення уваги до проблеми насильства, від якого потерпали саме жінки та дівчата. Соціальні норми, які визнають використання чоловіками насильства як форми дисципліни та контролю, посилюють гендерну нерівність і продовжують гендерно зумовлене насильство [11]. У всьому світі жінки та дівчата, особливо підлітки, є групою з найбільшим ризиком стати жертвою ГЗН. Наголошується, що саме жінки та дівчата непропорційно страждають від ГЗН. Водночас зауважується, що чоловіки та хлопчики також можуть бути мішенню такого типу насильства.

До типів насильства, якого можуть зазнавати жінки, також відносять домашнє насильство [13]. Зауважимо, що в англomовних джерелах термін «домашнє насильство» може позначатись словами «domestic violence» або «domestic abuse», які здебільшого розпізнаються як синонімічні. ООН Жінки надають таке визначення домашньому насильству: «це будь-яка модель поведінки, яка використовується для отримання або збереження влади та контролю над інтимним партнером. Воно охоплює всі фізичні, сексуальні, емоційні, економічні та психологічні дії або погрози дій, які впливають на іншу людину» [6, с. 220]. Підкреслюється, що це одна з найпоширеніших форм насильства, з якою стикаються жінки у всьому світі. Як бачимо, домашнє насильство входить до загального поняття «гендерно зумовлене насильство». Вважається, що зґвалтування та домашнє насильство є найпоширенішими видами гендерно зумовленого насильства по відношенню до жінок [3, с. 21].

Нині в Україні діє закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII, на який мають спиратись професіонали, дотичні до теми домашнього насильства. Відповідно до цього закону, домашнє насильство позначається так: «Діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає

(проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [5, с. 94].

Отже, виділяють такі види домашнього насильства: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне.

Домашнє насильство – це проблема, яка має набувати видимості у суспільстві та отримувати належну увагу, щоб жертви насильства отримували необхідну допомогу, зокрема і психологічну, щоб вийти за межі токсичних стосунків [12].

Домашнє насильство є складовою частиною гендерно зумовленого насильства (ГНЗ). Воно зумовлене наявністю усталених гендерних стереотипів у суспільстві щодо розподілу гендерних ролей жінок та чоловіків.

Література:

1. Гендерно зумовлене насильство. Ла-Страда Україна : вебсайт. 2021. URL: <https://www.facebook.com/lastradaukraine/posts/1997840736959667/> (дата звернення: 06.05.2023).
2. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання. Львів : Вид-во «Старого Лева». 2015. 424 с.
3. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерний дискурс в психологічній науці та педагогічній практиці. *Психологічний часопис*. 2016. Вип. 1. С. 41–55.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 06.05.2023).
5. Кізь О. Б., Кікінежді О. М. Формування гендерної культури молоді : науково-методичні матеріали до тренінгової програми. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2009. 160 с.
6. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи. 2017. 256 с.
7. Норт Д., Уолліс Дж., Вайнгест Б. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії. Київ : Наш Формат. 2017. 352 с.
8. Поняття «домашнє насильство» та його види. Офіційний вебсайт Тернівської районної у місті Кривому Розі ради та її виконавчого комітету : вебсайт. URL: https://trnvk.gov.ua/ua/news/pg/300420333844253_n/ (дата звернення: 06.05.2023).

9. Турищева Л., Дорошко І., Малихіна О. Насильство. Булінг. Проблема в запитаннях та відповідях. Харків : Видавнича група «Основа». 2019. 144 с.

10. Declaration on the Elimination of Violence against Women. General Assembly resolution, 1993. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf (дата звернення: 06.05.2023).

11. Frequently asked questions: Types of violence against women and girls. UN Women. URL: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence> (дата звернення: 06.05.2023).

12. Gender-Based Violence (Violence Against Women and Girls). The World Bank, 2019. <https://www.worldbank.org/en/topic/socialsustainability/brief/violence-against-womenand-girls> (дата звернення: 06.05.2023).

13. Gender-based violence in emergencies. UNICEF, 2021. URL: <https://www.unicef.org/protection/gender-based-violence-in-emergencies> (дата звернення: 06.05.2023).

УДК 305:314.614.5

Марія Романюк,
студентка 3 курсу
спеціальності 081 Право,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Вікторія Колодяжна**,
кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри теорії та історії держави і права

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СІМ'Ї

Гендерна соціалізація є процесом, який починається з самого народження і є важливою складовою формування особистості. Сім'я – один з основних соціальних середовищ, в якому дитина вчиться розуміти свою гендерну ідентичність та статеву роль.

Ключові слова: соціалізація, гендерна соціалізація, гендерна поведінка, гендерне виховання.

Сімейна соціалізація може бути дуже різноманітною залежно від культурних, історичних та соціально-економічних умов, які впливають на певну сім'ю. Тому, дослідження особливостей гендерної соціалізації особистості в сім'ї є важливою темою для розуміння соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві. У статті будуть розглянуті основні аспекти гендерної соціалізації в сім'ї та її вплив на формування гендерних стереотипів й ідентичності особистості.

Науковою проблемою є вивчення особливостей гендерної соціалізації особистості в сім'ї та її впливу на формування гендерних стереотипів та ідентичності особистості. Конкретні питання, які можуть виникнути при цьому дослідженні, можуть бути пов'язані з різними аспектами гендерної соціалізації, такими як виховання дітей залежно від їх статі, сприйняття ролі батьків у процесі соціалізації, вплив культурних та соціально-економічних чинників на процес соціалізації тощо.

Значення дослідження полягає в тому, що гендерна соціалізація є важливим елементом формування особистості та впливає на майбутнє життя людини. Знання про особливості гендерної соціалізації в сім'ї може допомогти вирішувати проблеми, пов'язані з рівністю статей в суспільстві, зменшенням гендерних стереотипів, а також допоможе зрозуміти, як певні культурні, історичні та соціально-економічні умови впливають на гендерну соціалізацію в сім'ї.

Вітчизняна педагогічна наука розуміє гендерну соціалізацію як формування особистості певної статі. Поняття «гендерної соціалізації» не нове. Найпопулярнішим є визначення її як процесу спрямованого і спонтанного впливу на особистість, що допомагає їй стати повноцінним чоловіком чи жінкою і прилучає її до прийнятої в суспільстві системи гендерних ролей і взаємин між статями у житті. Гендерна соціалізація при цьому розглядається як процес наслідування, прийняття й відтворення чоловіком чи жінкою тих культурно-нормативних стандартів, які суспільство вважає відповідними до їх гендерних ролей [4, с. 12].

Дослідження теми показує, що гендерні ролі та стереотипи формуються вже на ранніх стадіях соціалізації в сім'ї. Батьки й родина мають значний вплив на формування ідентичності дитини та її уявлень про свою стать. Зокрема, дослідження показують, що дівчатка частіше виховуються з орієнтацією на зовнішню привабливість та роль домогосподарки, тоді як хлопчики виховуються з орієнтацією на активність та лідерство.

Однак, дослідження також вказують на те, що гендерні стереотипи можуть бути змінені через дії батьків та інших вихователів, які можуть змінити свої уявлення про роль статі в сім'ї та вихованні дітей. Також, соціальні й культурні чинники мають значний вплив на гендерну соціалізацію, оскільки вони визначають соціально-економічну та культурну ситуацію в сім'ї.

Отже, гендерна соціалізація є важливим елементом формування особистості та впливає на майбутнє життя людини. Важливо продовжувати дослідження в цій галузі та розглядати вплив соціально-економічних і культурних чинників на гендерну соціалізацію в сім'ї, а також шукати шляхи зменшення гендерних стереотипів і підвищення рівності статей в суспільстві.

1. Роль сім'ї у гендерній соціалізації дітей та підлітків.

Можна без перебільшення сказати, що сім'я – це осередок формування гендеру. Від того, яка система гендерних стосунків склалася в сім'ї, які гендерні стереотипи панують у системі її уявлень про чоловічі та жіночі функції й ролі, залежить формування гендерних ролей дітей, розвиток їхньої гендерної ідентичності. Гендерні ролі батьків – найперший зразок гендерної поведінки для дітей, які часто будують власну гендерну ідентичність згідно з батьківськими моделями життя. Інколи життєвий сценарій дітей повторює сценарій батьків, тому що в ранньому дитинстві маленька людина вирішила: «Буду таким, як тато (або такою, як мама)». Діти багато в чому копіюють ставлення батьків один до одного, формуючи стиль стосунків з протилежною статтю [3, с. 145].

2. Вплив гендерних ролей та стереотипів на формування ідентичності дітей та підлітків

Гендерний стереотип – це спрощений, стійкий, емоційно забарвлений образ поведінки і рис характеру чоловіків і/чи жінок. Стереотипи проявляються в усіх сферах життя людини: самосвідомості, міжособистісному спілкуванні, міжгруповій взаємодії. Вони дуже стійкі. М. Джекмен і М. Сентер виявили, що гендерні стереотипи набагато сильніші від расових [4].

Група гендерних стереотипів включає уявлення про розподіл сімейних і професійних ролей між чоловіками і жінками. Для жінки найзначущою соціальною роллю вважається роль домогосподарки, матері. Жінці приписується перебування у приватній сфері життя – дім, народження дітей, на неї покладається відповідальність за взаємини в сім'ї. Чоловікам

приписується активність у громадському житті, професійний успіх, відповідальність за матеріальне забезпечення сім'ї [2, с. 14].

М. Франк і Б. Кармен (1980) встановили, що діти, які поводяться відповідно до вимог їх статевої ролі, часто відрізняються нижчим інтелектом і меншими творчими здібностями. Тому Дж. Плек (1981) вважає, що виконання ролі мужності має не лише позитивні сторони, а й негативні. Більше того, коли ситуація вимагає прояву «жіночих» якостей і дій, у чоловіка, що строго дотримується чоловічої ролі, може виникнути чоловічий гендерно-рольовий стрес [2, с. 14].

Гендерна ідентичність може бути сформована через взаємодію з батьками, ровесниками та соціальним оточенням. Наприклад, дослідження показують, що стереотипні рольові очікування можуть впливати на ідентичність дівчаток та хлопчиків, які у свою чергу можуть відчувати несумісність між тим, хто вони є насправді, та тим, що вони повинні бути відповідно до стереотипів.

3. Чинники, які впливають на гендерну соціалізацію в сім'ї.

Чинники, що впливають на гендерну соціалізацію в сім'ї, можуть бути різними, включаючи культурні, соціально-економічні та особистісні. Наприклад, культурні стереотипи про роль чоловіків та жінок можуть бути закріплені в різних культурах і традиціях, що впливає на роль батьків у гендерній соціалізації дітей. Соціально-економічні чинники, такі як статус родини та доступ до ресурсів, також можуть впливати на рольові очікування та гендерну соціалізацію дітей. Особистісні чинники, такі як особисті переконання та ставлення до гендерних стереотипів, теж можуть впливати на гендерну соціалізацію дітей. Також у конкретному спогляданні себе та інших (особливо у дитячому садочку, або якщо в сім'ї є різностатеві діти), різних типів статево-рольової поведінки вона переконується, в чому різниця між хлопчиками і дівчатками. Так формуються перші сексуальні уявлення і погляди [1, с. 109].

4. Позитивна соціалізація в сім'ї.

Як засвідчують спостереження, позитивній соціалізації сприяє дотримання у сімейному вихованні таких пріоритетів у батьківських моделях поведінки:

- особистість важливіша проблеми;
- теперішнє важливіше минулого і майбутнього;
- почуття і переживання важливіші думок і вчинків;
- співпереживання і розуміння важливіші пояснень;

- сприйняття і розуміння важливіші виправлення;
- особистісна спрямованість важливіша методик;
- особистісна зрілість важливіша просто дорослості.

Цьому може сприяти розуміння того, що негативна поведінка дітей відрізняється від негативної поведінки дорослих, які теж не завжди здатні контролювати себе, але навчають цього інших. У своєму самозахисті вони більше спираються на життєвий досвід, як свій, так і інших, на знання самого себе. У дітей же такого досвіду немає. І це потрібно враховувати у соціалізуючому процесі [1, с. 125].

5. Зменшення гендерних нерівностей є важливим завданням для будь-якого суспільства, і родина – одна з ключових інституцій, яка може сприяти цьому процесу.

Ось декілька можливих шляхів зменшення гендерних нерівностей в сім'ї та в суспільстві в цілому:

- Забезпечення рівних можливостей для хлопчиків та дівчаток: родини можуть сприяти зменшенню гендерних нерівностей, стимулюючи хлопчиків та дівчаток досліджувати нові інтереси та надихати їх до отримання рівної освіти й професійного розвитку.

- Перегляд гендерних стереотипів та ролей: родини можуть допомогти зменшити гендерні нерівності, переглядаючи свої уявлення про гендерні ролі та стереотипи, і створюючи простір для того, щоб хлопчики та дівчата розвивалися у вільних від стереотипів умовах.

- Створення взаємоповаги та співпраці: родини можуть працювати над зменшенням гендерних нерівностей, сприяючи співпраці та взаємоповазі між чоловіками й жінками, а також привчаючи дітей до цінностей рівності та демократії.

- Опіка про дітей: важливо, щоб чоловіки та жінки мали можливість розподіляти відповідальність за опіку про дітей. Це допоможе не тільки зменшити гендерні нерівності, але й дозволить батькам бути більш ефективними в опіці за дітьми.

Отже, гендерна соціалізація в сім'ї є дуже важливим аспектом формування особистості дитини та підлітка. Статеві ролі та стереотипи формуються у сім'ї ще з дитинства і можуть мати великий вплив на подальше життя людини. Роль батьків у цьому процесі є великою, оскільки вони передають свої уявлення про те, яким має бути чоловік і якою має бути жінка в суспільстві. Це може впливати на те, як діти і підлітки розуміють свою гендерну

ідентичність та які ролі очікування ставлять перед собою у майбутньому.

Література:

1. Алексєєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики : наук.-метод. посіб. Київ : Педагогічна думка. 2007. 152 с.
2. Говорун Т. В. Соціалізація статі та сексуальності: монографія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. 2001. 240 с.
3. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ : К.І.С. 2004. 536 с.
4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник. Тернопіль : Джура. 2003. 416 с.
5. Лебідь І. Ю. Гендерна педагогіка. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута». 2015. 130 с.

УДК 37.018.1(47782)

Софія Яремчук,
студентка 2 курсу
спеціальності 013 Початкова освіта,
Луцький педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк
Наукова керівниця – **Алла Хомярчук,**
викладачка-методистка,
викладачка циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін

РОЛЬ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

У статті досліджується роль батьків у вихованні дітей. Розглядаються різні аспекти батьківської ролі у вихованні, включаючи фізичний, емоційний, інтелектуальний та соціальний розвиток дітей. Авторка наводить виклики, з якими стикаються батьки під час виховання дітей, та надає поради, як з ними боротися. Крім того, в статті розглядаються основні чинники, що сприяють успішному вихованню дітей, такі, як взаємодія з дитиною, демонстрація позитивних цінностей та повага до дитини. На основі цих чинників авторка надає практичні поради для батьків, які допоможуть їм бути ефективнішими в своїй батьківській ролі.

Ключові слова: батьки, виховання, діти, успіх, взаємодія, цінності, поради.

Батьківство – це один з найважливіших аспектів життя кожної людини. Батьки відповідають за виховання, захист та розвиток своїх дітей, що є важливим завданням та відповідальністю. У батьківській ролі немає відпущення від помилок, оскільки навіть дрібна невдача може мати серйозні наслідки для розвитку дитини. Батьки повинні бути готові до викликів, що ставляться перед ними у процесі виховання своїх дітей [1].

Сучасний світ вимагає від батьків більшої уваги та часу для своїх дітей. Технології, соціальні мережі, телебачення та інші відволікаючі фактори часто стають бар'єром на шляху до здорового розвитку дітей. Тому зростає важливість батьківської ролі в житті дітей. Батьки повинні знати, як виховувати своїх дітей, як допомогти їм розвиватися та бути успішними у житті.

У цій статті ми розглянемо роль батьків у вихованні дітей, виклики, з якими вони стикаються, та ключові фактори успішного виховання дітей. Також ми надамо практичні поради для батьків, які допоможуть їм бути ефективними в своїй батьківській ролі.

Виховання – це процес, який включає у себе всі аспекти формування особистості дитини, її розвитку та соціалізації. Виховання охоплює різні аспекти життя дитини, такі як моральні, етичні, культурні, соціальні, емоційні та фізичні.

Виховання дітей є важливим завданням батьків та громади, оскільки воно визначає майбутнє кожної дитини, а також має вплив на соціальний розвиток суспільства. Діти, які отримують якісне виховання, мають більші шанси на успіх у житті, більш розвинені соціальні та емоційні навички та здатність адаптуватися до нових ситуацій [7].

Виховання також має велике значення для формування моральних та етичних цінностей дитини. Батьки повинні допомогти дітям розвивати здоровий розум, душу та тіло, а також передати їм найважливіші життєві цінності, такі як повага, толерантність, любов та відповідальність.

Батьки відіграють важливу роль у вихованні дітей, забезпечуючи їм фізичний, емоційний, інтелектуальний та соціальний розвиток. Ось кілька аспектів батьківської ролі у вихованні дітей:

- Фізичний розвиток. Батьки відповідають за фізичний розвиток своїх дітей, забезпечуючи їм належне харчування, достатній сон, регулярну фізичну активність та охорону здоров'я.

Вони також відповідають за створення безпечного та здорового середовища для дітей.

- Емоційний розвиток. Батьки повинні допомогти дітям розвивати емоційну стійкість та вміння керувати своїми емоціями. Вони мають бути підтримкою та заохоченням для дітей, допомагати їм зрозуміти та виражати свої почуття, навчити їх ефективно вирішувати конфлікти та впоратися зі стресом.

- Інтелектуальний розвиток. Батьки мають стимулювати інтелектуальний розвиток своїх дітей, допомагаючи їм отримувати знання та розвивати критичне мислення. Вони можуть читати дітям книжки, проводити з ними різні ігри та вправи, сприяти їх творчому розвитку.

- Соціальний розвиток. Батьки мають допомогти дітям розвивати соціальні навички, які допоможуть їм взаємодіяти з іншими людьми в майбутньому. Вони можуть навчати дітей взаємодії з іншими дітьми та дорослими, стимулювати їх співпрацю та емпатію [8].

Загалом, батьки мають вплив на багато аспектів життя дітей і можуть визначати, які цінності та погляди будуть вони мати у майбутньому. Батьки повинні стати позитивним прикладом для своїх дітей, демонструючи їм, як поводитися в різних ситуаціях та як вирішувати проблеми. Вони також повинні бути готові допомогти дітям з різними проблемами і підтримувати їх у різних життєвих ситуаціях.

Отже, роль батьків у вихованні дітей є надзвичайно важливою. Вони відіграють ключову роль у розвитку своїх дітей, допомагаючи їм стати здоровими, розумними, емоційно стійкими та соціально адаптованими дорослими.

Виховання дітей може бути викликом для батьків з різних причин, включаючи зміни в культурних та соціальних нормах, збільшення кількості зобов'язань та стресів у житті, та брак часу для зайняття дітьми. Деякі з найпоширеніших викликів, з якими стикаються батьки, включають:

- Дисципліна. Батьки можуть стикатися з труднощами встановленням правил та дисципліни в сім'ї. Важливо, щоб батьки були послідовними в своїй дисципліні та вимагали відповідальності від своїх дітей.

- Конфлікти з дітьми. Батьки можуть стикатися з конфліктами зі своїми дітьми, коли ті не слухають їх або виражають невдоволення. Важливо, щоб батьки підтримували

відкриту комунікацію з дітьми, проявляли терпіння та здібність до розуміння.

- Емоційне здоров'я. Батьки можуть стикатися з труднощами у підтримці емоційного здоров'я своїх дітей, зокрема зі стресом, тривогою та депресією. Важливо, щоб батьки проявляли емпатію, допомагали дітям почуватися в безпеці та підтримували їх у складних життєвих ситуаціях.

- Використання технологій. Батьки можуть стикатися з труднощами у контролі за використанням технологій своїми дітьми. Важливо, щоб батьки установлювали правила щодо використання технологій та відволікали дітей від екранів, стимулюючи інші види діяльності, такі, як читання книг або вправи на свіжому повітрі [10].

Зміни у ролі батьків у сучасному світі. Опис того, які зміни відбуваються у ролі батьків у сучасному світі та як це впливає на виховання дітей. Розгляд нових викликів, з якими стикаються батьки сьогодні.

У сучасному світі роль батьків у вихованні дітей зазнає змін, порівняно зі стандартами минулих поколінь. Зараз батьки стикаються з новими викликами, які ще не існували раніше, наприклад, використання технологій у вихованні дітей, зміни в соціальних стандартах, непевність у майбутньому [2].

Один із найбільших викликів для батьків сьогодні – це збалансувати використання технологій у вихованні дітей. З одного боку, технології можуть бути дуже корисним інструментом для навчання та розвитку дітей, але з іншого боку, вони можуть завадити розвитку соціальних навичок та відносин з реальним світом.

Також сучасні батьки стикаються з більшою кількістю несприятливих факторів, таких, як економічна нестабільність, незабезпеченість житлом та проблеми з охороною здоров'я. Ці проблеми можуть створювати більше стресу для батьків та впливати на їхню здатність дбати про дітей.

Однак, незважаючи на всі ці виклики, сучасні батьки також мають багато переваг. Вони мають доступ до більшої кількості інформації та ресурсів, які можуть допомогти їм виховати здорових та щасливих дітей [10].

Успішне виховання дітей залежить від багатьох факторів, але основні складові, які допоможуть батькам стати успішними вихователями, включають наступне:

- **Взаємодія з дитиною.** Взаємодія з дитиною – це ключовий фактор, що сприяє успішному вихованню. Важливо слухати свою дитину, виявляти до неї інтерес та спілкуватися з нею на її рівні. Це допомагає створити довіру та розуміння між батьками та дітьми.
- **Демонстрація позитивних цінностей.** Батьки мають демонструвати дітям позитивні цінності, такі, як повага, чесність, доброта, терпимість та відповідальність. Це допомагає дітям розуміти, що таке правильне поведінка та як правильно поводитися в різних ситуаціях.
- **Повага до дитини.** Важливо, щоб батьки поважали своїх дітей та підтримували їх у їхніх зусиллях. Повага до дитини допомагає їй розвиватися та відчувати себе впевнено.
- **Розвиток емоційної інтелігентності.** Батьки можуть допомогти своїм дітям розвивати емоційну інтелігентність, тобто навички розуміння та керування своїми емоціями та емоціями інших людей. Це може допомогти дітям уникнути конфліктів і покращити їхні взаємини з іншими людьми [3].

Повна інтеграція цих складових може бути складною, але вона допоможе батькам забезпечити успішне виховання дітей. Зокрема, взаємодія з дитиною, як уже зазначалося, є ключовим фактором виховання. Важливо знаходити час, щоб присвятити його спілкуванню з дитиною та проявляти інтерес до того, що вона робить і в чому зацікавлена. Крім того, взаємодія має бути заснована на взаємному повазі та довірі, а не на авторитарних методах контролю.

Демонстрація позитивних цінностей також є важливою складовою успішного виховання. Батьки повинні мати чіткі моральні принципи та цінності і демонструвати їх у своїй поведінці. Наприклад, якщо батьки вважають, що чесність та відповідальність є важливими цінностями, то вони повинні проявляти ці якості у своїй власній поведінці, а також похвалювати їх у дітей [6].

Нарешті, повага до дитини є іншою важливою складовою успішного виховання. Це означає, що батьки мають відноситися до дітей як до індивідів, які мають свої власні думки та почуття, і які заслуговують на повагу. Це означає, що батьки мають слухати своїх дітей, вислуховувати їхні думки та давати їм можливість висловлюватися.

Отже, ось кілька практичних порад для батьків, які допоможуть їм бути ефективнішими в своїй батьківській ролі:

- Встановіть позитивні зв'язки з дітьми. Спілкуйтесь з ними, проявляйте інтерес до їхніх інтересів та занять.
- Демонструйте позитивні цінності. Ваш приклад є ключовим для того, щоб діти навчалися позитивним цінностям та моральним стандартам.
- Будьте терплячими та звертайте увагу на свої емоції. Навчіться відповідально реагувати на поведінку своєї дитини, уникайте спалахів гніву та невдоволення.
- Створіть стабільну та безпечну обстановку вдома. Діти повинні почувати себе захищеними та безпечними вдома.
- Використовуйте позитивну підсилюючу поведінку, щоб похвалити добре поведження та досягнення дитини.
- Навчіть дітей вирішувати проблеми та приймати відповідальність за свої вчинки.
- Встановіть регулярний графік для взаємодії з дітьми, включаючи час для розваг та навчання.
- Розвивайте соціальні та емоційні навички дітей, допомагаючи їм вчитися взаємодіяти з іншими людьми та розуміти свої емоції.
- Навчіть дітей бути відповідальними, допомагаючи їм вчасно виконувати свої обов'язки та завдання [9].

У цій статті ми розглянули важливість ролі батьків у вихованні дітей. Ми визначили, що виховання – це процес формування фізичного, емоційного, інтелектуального та соціального розвитку дітей. Батьки виконують важливу роль у забезпеченні успішного виховання дітей, яке залежить від їх взаємодії з дитиною, демонстрації позитивних цінностей та поваги до дитини.

Також ми розглянули різні виклики, з якими стикаються батьки під час виховання дітей, і надали практичні поради, як з ними боротися. Найважливішими порадами були: будьте відкриті до спілкування з дитиною, покажіть приклад своїми діями, поважайте думку дитини та будьте терплячі.

Успішне виховання дітей – це довгий та неперервний процес, який залежить від батьків. Ми сподіваємося, що ця стаття надала корисну інформацію та практичні поради для батьків, щоб вони могли бути ефективнішими в своїй батьківській ролі і забезпечити успішний розвиток власних дітей.

Виховання є важливою складовою життя кожної дитини, яка формує її особистість та впливає на її майбутнє. Це вимагає від

батьків та громади максимального зусилля для забезпечення якісного виховання дітей.

Підсумок ключових ідей статті: підкреслення важливості батьківської ролі у вихованні дітей, заклик до розуміння та підтримки батьків у їхньому завданні.

Література:

1. Адземовіч Г. Виховати щасливу дитину. Київ : Фоліо. 2019. 208 с.
2. Бучнева І. Виховуй сильну особистість: Порадник для батьків. Київ : Темпора. 2020. 256 с.
3. Готтман Дж. Сімейні взаємини: 7 принципів для збудови міцної родини. Київ : Наш формат. 2018. 336 с.
4. Грібб М. Швидкий посібник для батьків: Як виховати щасливу, здорову та успішну дитину. Київ : Клуб Сімейного Дозвілля. 2020. 224 с.
5. Єрмак І. Крок за кроком: Практичні поради для батьків з виховання дітей від народження до підліткового віку. Київ : Вид-во «Єрмак». 2020. 224 с.
6. Карпенко В. Родинна педагогіка. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи». 2020. 224 с.
7. Киричук М. Виховання дітей: якісно і з розумінням. Київ : Основа. 2020. 256 с.
8. Лонг Ж. Виховання дітей: 12 правил, які допоможуть вам виростити дорослого. Львів : Видавництво Старого Лева. 2020. 256 с.
9. Маккоул Е. Мама, тато, я – родина. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія». 2020. 176 с.
10. Пісоцька О. Батьки-наставники: Як стати люблячими та мудрими батьками своїх дітей. Київ : Фактор. 2020. 256 с.
11. Попович О. Батьківство: що таке виховання? Київ : Фактор. 2020. 224 с.

Наукове видання

Гендерні студії

Матеріали ІХ міжвузівського науково-практичного семінару

В авторській редакції

Редагування: Т. Жалко
Верстка: Г. Єрко, Ю. Луцюк

Г 34 Гендерні студії: електр. збірник матеріалів доповідей (статей, тез) учасників / учасниць ІХ міжвуз. наук.-практ. семінару (м. Луцьк, 19 трав. 2023 року). Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж». 2023. 140 с.

У збірнику розкриваються й аналізуються напрями та особливості формування і втілення гендерної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Матеріали збірника можуть бути використані у науково-дослідницькій роботі, викладанні відповідних курсів у закладах загальної середньої та вищої освіти, у практиці виховної роботи з молоддю.

Для викладачів/-ок, студентів/-ок закладів вищої освіти, учнів/учениць, усіх тих, хто цікавиться гендерною проблематикою.

УДК 396+316.346.2-055

